

Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**“Αυτοαντίληψη -εικόνα εαυτού και ψυχολογική κατάσταση
της εκδιδόμενης γυναίκας”**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΜΟΥΧΤΑΡΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ
ΤΡΕΜΟΥΛΗ ΣΟΦΙΑ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	3
----------------	---

Κεφάλαιο 1: Το φαινόμενο της πορνείας

1.1 Καθορισμός και απαρχή του φαινομένου	6
1.2 Κοινωνικές διαστάσεις της πορνείας στην αρχαιότητα	8
1.2.1 Αιτίες εμπόρνευσης των προσώπων στην αρχαιότητα	9
1.2.2 Η προσωπικότητα της εταίρας - κοινωνική υπόληψη	11
1.3 Η σύγχρονη πορνεία	13
1.3.1 Νομική ρύθμιση του φαινομένου σε ευρωπαϊκό επίπεδο	20
1.3.2 Το νομικό πλαίσιο της πορνείας στην Ελλάδα	22
1.3.3 Στατιστικά δεδομένα του φαινομένου στην Ελλάδα	24
1.4 Κοινωνικός σχεδιασμός - αντιμετώπιση του φαινομένου	29

Κεφάλαιο 2: Το επάγγελμα της πόρνης

2.1 Προϋποθέσεις -δυνατότητες άσκησης	36
2.2 Συνθήκες επαγγέλματος	38
2.3 Στοιχεία για την αξιολόγησή του από τις ίδιες	
2.3.1 Πορνεία και χρηματικές απολαβές	44
2.3.2 Πορνεία και πελάτες	47
2.3.3 Πορνεία και αστυνομία	52
2.3.4 Οι κίνδυνοι στην πορνεία.....	53
2.4 Η αντιμετώπιση της εκδιδομένης από την κοινωνία -στερεότυπα - προκαταλήψεις	56

Κεφάλαιο 3: Αυτοαντίληψη -εικόνα εαυτού και ψυχολογική κατάσταση της εκδιδόμενης γυναίκας

3.1 Διαδικασίες διαμόρφωσης της αυτοαντίληψης	62
3.1.1 Διακρίσεις εαυτού	63
3.1.2 Η σπουδαιότητα της αυτοαντίληψης	66
3.1.3 Παράγοντες που επηρεάζουν την αυτοαντίληψη	67
3.1.4 Η διατήρηση μιας θετικής αυτοαντίληψης	69
3.2 Η συμβολή του ρόλου και του κοινωνικού αποκλεισμού στη διαμόρφωση της εικόνας του εαυτού	71
3.3 Ψυχολογικές διαστάσεις του φαινομένου	77
3.3.1 Ψυχολογικές επιπτώσεις	81
3.4 Εμπειρικό μέρος	
Η παρούσα έρευνα. Περιγραφή της ερευνητικής μεθοδολογίας.....	88
3.4.1 Τα αποτελέσματα της έρευνας : Ποσοτική καταγραφή	89
3.4.2 Ερμηνεία- ειδικά συμπεράσματα	104
3.4.3 Ανάλυση δεδομένων	111
3.4.4 Γενικά συμπεράσματα	120
3.4.5 Προτάσεις	122
Παράρτημα.....	123
Βιβλιογραφία	147

Εισαγωγή

Παρόλο που η δηλωμένη πορνεία έχει χαρακτηριστεί στις μέρες μας ως νόμιμη εργασία και οι εκδιδόμενες ως νόμιμα εργαζόμενα άτομα, η κοινωνία εξακολουθεί να σείει το σιάχτρο της «πόρνης» όχι μόνο για τις αγοραίες, αλλά και για κάθε γυναίκα που αποκλίνει από τα κοινωνικά διαμορφωμένα παραδεικτά πρότυπα.

Έχοντας εμπορευματοποιήσει η ίδια την γυναίκα και τον έρωτα, αντιμετωπίζει παράλληλα την πορνεία ως φαινόμενο περιθωριακό ή ως διαστροφή. Με τον τρόπο αυτό αναπαράγει την εικόνα ενός χωρισμένου σε μικροσύνολα κόσμου που περιλαμβάνει κοινωνικές αντιφάσεις και αντικατοπτρίζει σύγχρονες κοινωνικές τάσεις: Ό,τι αποκλίνει από το κοινωνικά διαμορφωμένο «καλό» δε συγχωνεύεται στους κόλπους της κατά τα άλλα υγιούς κοινωνίας, αλλά στιγματίζεται και αποσιωπάται.

Αποδέκτες της παραπάνω πολιτικής όσες γυναίκες εξασκούν πορνεία, ένα επάγγελμα που η κοινωνία συντηρεί για να εκτονώνει το περίσσειμα της αντρικής λιμπιντο και άλλων μορφών καταπίεσης, αλλά ταυτόχρονα θεωρεί δουλειά απαράδεκτη και εξευτελιστική. Ο τρόπος με τον οποίο οι εκδιδόμενες διαχειρίζονται τις παραπάνω συνθήκες σ προσωπικό- συναισθηματικό επίπεδο αποτέλεσε το βαικό προβληματισμό για την εκπόνηση της παρούσας έρευνας.

Στην παρούσα μελέτη διερευνούμε βιβλιογραφικά την πορνεία ως φαινόμενο , επάγγελμα καθώς και τον παράγοντα αυτοαντίληψη- εικόνα εαυτού. Έπειτα προβαίνουμε σε ατομικές συνεντεύξεις με εκδιδόμενες γυναίκες. Η συγκεκριμένη έρευνα εστιάζει όχι μόνο στην πορνεία ως επάγγελμα με ιδιαιτερότητες και κοινωνικές προεκτάσεις, αλλά στην εκδιδόμενη γυναίκα ως αυτοτελή προσωπικότητα, με σκοπό να διερευνήσει τον τρόπο που εκλαμβάνει τον εαυτό της, και τη συναισθηματική της κατάσταση έτσι όπως η ίδια την περιγράφει σε συνάρτηση με το επάγγελμά της.

Οι ερευνητικοί μας στόχοι είναι να μελετήσουμε την εικόνα που έχουν οι εκδιδόμενες για τον εαυτό τους και να βγάλουμε ορισμένα συμπεράσματα για τη συναισθηματική τους κατάσταση, να διακρίνουμε πιθανές διαφορές ή ομοιότητες απόψεων και να εντοπίσουμε ενδεχόμενες αλληλεπιδράσεις μεταξύ ορισμένων μεταβλητών που να επιβεβαιώνουν τις αρχικές μας υποθέσεις.

Στα πλαίσια της βιβλιογραφικής μελέτης διαπιστώσαμε ότι υπάρχει λιγοστή ερευνητική δραστηριότητα αναφορικά με τις ψυχολογικές επιπτώσεις της πορνείας στις γυναίκες και ακόμη λιγότερη για την αυταντίληψή τους. Αποτέλεσμα, να βασιστούμε σε σημαντικό βαθμό στις προσωπικές μαρτυρίες που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις και να τις συσχετίσουμε στη συνέχεια με τον παράγοντα ψυχολογική κατάσταση - αυτοαντίληψη για την εκπόνηση συμπερασμάτων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αναμένεται να επηρεάζονται από τα δημογραφικά στοιχεία της κάθε εκδιδόμενης (ηλικία, εθνικότητα, χρόνια υπηρεσίας κ.τ.λ.), τη στάση τους απέναντι στην διαδικασία της συνέντευξης και τους εκάστοτε μηχανισμούς άμυνας κατά τη διαδικασία των απαντήσεων.

Οι ερευνητικές μας υποθέσεις είναι ότι οι εκδιδόμενες γυναίκες, σε συνάρτηση με το ιδιαίτερο του επαγγέλματός, τους έχουν χαμηλά επίπεδα αυτοαντίληψης, εκλαμβάνουν τον εαυτό τους εκτός της κοινωνίας και είναι ευάλωτες στην κατάθλιψη.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα αποτελούν εκφραστή ορισμένων ειδικών ψυχολογικών και κοινωνικών συνθηκών με τα οποία φέρνει αντιμέτωπες τις γυναίκες το επάγγελμα της πόρνης. Ο εντοπισμός των κυριότερων αναγκών τους μπορεί να αποτελέσει πεδίο εστίασης των κοινωνικών υπηρεσιών και όσων ασχολούνται με το θέμα, ώστε να αναβαθμίσουν την ποιότητα υπηρεσιών που προσρίζονται για τις εκδιδόμενες, να συντελέσουν ώστε να μην καταδικάζονται σε κοινωνική απομόνωση και να αντιμετωπίσουν τις συναισθηματικές τους ανάγκες .

Επιπλέον τα αποτελέσματα της έρευνας θα θέλαμε να αποτελέσουν κίνητρο

προβληματισμού για όλους όσους ακόμη και στις μέρες μας παίρνουν ακραίες θέσεις απέναντι στις ασκούσες αυτό το επάγγελμα.

Η μελέτη της πορνείας απαιτεί από τον ερευνητή να αντιμετωπίσει τις κάθε είδους αντιδράσεις που προβάλλουν οι εκδιδόμενες λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες στη δουλειά τους και να δείξει αποδοχή αν θέλει να συνεχίσει.

Κρίνεται αναγκαία μια ισορροπία μεταξύ της αξιολογικής ουδετερότητας του ερευνητή, που παρακολουθεί και διαπραγματεύεται το αντικείμενο της έρευνάς του εντελώς αντικειμενικά και από την άλλη της ενσυναίσθησης του ομιλητή, της ικανότητάς του δηλαδή να κατανοεί και να μπαίνει στη θέση του υποκειμένου της έρευνας. Σ' αυτή την περίπτωση η ιδιαιτερότητα του θέματος επιβάλλει λεπτούς χειρισμούς στη διαπραγμάτευσή του, ώστε να μη θίγει προσωπικά δεδομένα αλλά και να δίνει παράλληλα τη δυνατότητα οι εκδιδόμενες να εκφράσουν ελεύθερα αυτό που θέλουν να πουν.

Τα εκδιδόμενα πρόσωπα και η εκδιδόμενη γυναίκα είναι άτομα που έχουν κοινωνικές και συναισθηματικές ανάγκες τις οποίες οι κοινωνικοί φορείς που ασχολούνται με το θέμα πρέπει να γνωρίζουν, ώστε να είναι σε θέση να τις εκτονώσουν εφόσον απευθυνθούν σε αυτούς ή εκδηλώσουν αυτή την ανάγκη.

Κεφάλαιο 1 :

Το φαινόμενο της πορνείας

1.1 Καθορισμός του και απαρχή φαινομένου

Εταίρα, πόρνη, του δρόμου, μετρέσα, ιερόδουλη, κοινή, σπιτωμένη, παστρικιά...Ο κατάλογος μπορεί να συμπληρωθεί με τις σημερινές συνοδούς και τα call-girls. Μιλάμε για το αρχαιότερο επάγγελμα στον κόσμο. Η μήπως για ένα φαινόμενο με Βιολογική υπόσταση; Σύμφωνα με το περιοδικό Focus,¹ η τάση των θηλυκών πυγμαίων χιμπατζήδων της κεντρικής Αφρικής να «παραδίδονται» στα αρσενικά που «πλήρωναν» με τροφή, προκειμένου να συντηρήσουν τα μικρά τους, θέτει τον προβληματισμό σε βιολογική βάση.

Κατά τα προϊστορικά χρόνια, κατά το πέρασμα από τη νομαδική ζωή στην εγκατάσταση σε πόλεις, οι άνδρες για να προστατέψουν την ατομική τους ιδιοκτησία -που δημιουργήθηκε ταυτόχρονα με την επινόηση της γεωργίας - και να τη μεταβιβάσουν στα αρσενικά τους παιδιά, έπρεπε να σιγουρέψουν την πατρότητά τους. Ήταν λοιπόν αναγκαίο να χαλιναγωγηθεί η σεξουαλικότητα της συζύγου, η οποία ήταν επίσης κυνηγός, περιορίζοντας στο ελάχιστο τις κοινωνικές σχέσεις έξω από την οικογένεια. Έτσι, για να ικανοποιηθούν οι σεξουαλικές ανάγκες των ανδρών που δεν είχαν σύζυγο, ή η περίσσια σεξουαλικότητα των ζευγαρωμένων ανδρών, γεννήθηκαν οι πρώτες μορφές της πορνείας, που επέτρεπαν την επιβίωση πολλών μοναχικών γυναικών.

Τον κόσμο ενός εντελώς διαφορετικού έρωτα φανερώνει ο θεσμός των εταίρων, που οι Έλληνες καλλιεργούσαν τόσο πολύ από την αρχαιότητα. Αυτός ο αγοραζόμενος έρωτας που δε δημιουργούσε υποχρεώσεις για τους άνδρες και που τους υποσχόταν καθαρή απόλαυση.

1. «Σεξ και χρήμα», στο *focus*, 20 (2001), σ.40-48. www.focusmag.gr/articles.

Το πόσο ευρύ χώρο μέσα στην ελληνική ζωή καταλάμβανε η πορνεία κάθε είδους, αυτό δείχνεται από την πληθώρα εννοιών τις οποίες διαθέτει για την πόρνη η ελληνική γλώσσα.

Μπορεί κανείς να διακρίνει περίπου τριάντα χαρακτηρισμούς των οποίων όμως η ακριβής σημασία είναι συχνά ασαφής. Το ίδιο μονοσήμαντη και ωμή είναι και η πολυχρησιμοποιημένη λέξη *πόρνη*, η οποία σημαίνει μια γυναίκα που ασκεί πορνεία (ακολασία). Η λέξη αυτή προέρχεται από το ρήμα *πέρνημι* (: πωλώ, εκποιώ) και αρχικά παρίστανε το γεγονός της πορνείας αποκλειστικά από την άποψη της πώλησης και μάλιστα χωρίς ηθικολογική αξιολόγηση, αφού μόνο αργότερα απόκτησε σαφώς αρνητική φήμη. Άλλες έννοιες χαρακτηρίζουν συγκαλυμμένα μόνο τους τόπους στους οποίους οι πόρνες ασκούσαν τις δραστηριότητές τους. Η γέφυρις, τριγύριζε κοντά στις γέφυρες, η κατάκλειστος, που δεν εργαζόταν στο ύπαιθρο αλλά σε πορνείο υπό την παρουσία μαστροπού, η δημία, που εκφράζει ευθέως το επάγγελμα αυτό και υποδηλώνει τις γυναίκες που βρίσκονταν γενικά στη σεξουαλική διάθεση του καθενός.

Η λέξη *εταίρα*, αντίθετα προς την επικρατούσα άποψη, σημαίνει γενικά όχι μόνο ιδιαίτερα εξαιρετικές εκπροσώπους του είδους, οι οποίες εντυπωσίαζαν τόσο με την εξαιρετική ομορφιά τους και τη σαγηνευτική γοητεία, όσο και με την οξύνοια και έτσι αποχτούσαν ανάμεσα στις πόρνες περίοπτη θέση.

Ο χαρακτηρισμός *εταίρα* (σύντροφος) περιλαμβάνει μία ευπρεπή και καλόβουλη ωραιοποίηση της δραστηριότητας της και χαρακτηρίζει τις καλοβαλμένες πόρνες που ποθούνται πολύ, από τις οποίες επιθυμεί κάποιος να συνοδεύεται. Τις παίρνει μαζί του στο συμπόσιο, τις νοικιάζει ή και τις αποχτά τελείως ή μάλιστα πληρώνοντας τις απελευθερώνει. Ο χαρακτηρισμός «πόρνη» είναι δραστική αρνητική περιγραφή μιας γυναίκας που εκδίδεται για χρήματα. Είναι η κατώτερη και φθηνή πόρνη της οποίας η κοινωνική θέση ήταν τόσο χαμηλή ώστε η λέξη χρησιμοποιούνταν ως προσβλητική.²

2. C. Reinsberg, *Γάμος, εταίρες και παιδεραστία στην αρχαία Ελλάδα*, Παπαδήμας, Αθήνα: 1993, σ.111,121.

1.2. Κοινωνικές διαστάσεις της πορνείας στην αρχαιότητα

Αναμφίβολα η πορνεία στη αρχαία Ελλάδα είχε εντελώς διαφορετική σημασία από αυτή που έχει σήμερα, ιδιαίτερα η ευρωπαϊκού τύπου πορνεία. Η κοινωνική της αξία, λαϊκότητα και απήχηση ξεπερνούσε κατά πολύ αυτό που χαρακτηρίζει τις σημερινές σχέσεις και απόδειξη γι' αυτό αποτελεί η έντονη απήχηση της στην τότε λογοτεχνία και την τέχνη, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται και την υπόληψη για τις πόρνες. Η σημασία της Ελληνικής πορνείας βρισκόταν στο ρόλο που διαδραμάτιζε η πορνεία μέσα στην κοινωνική ζωή. Η ανώτερη πορνεία, δηλαδή οι καθαυτό εταίρες, ήταν απαραίτητο τμήμα της ζωής της αστικής κοινωνίας. Δεν ήταν η ταχεία ικανοποίηση της ανάγκης που κάποιος αναζητούσε στο πορνείο, αλλά ο απαιτητικότερος ψυχαγωγικός ερωτισμός, κυρίως σε συντροφιάς, που της απέφερε ως κέρδος τη συνεχή φήμη.

Τα συμπόσια ήταν ο κύριος τύπος της ολοκληρωμένης κοινωνικότητας και το πρότυπο της ανδρικής ψυχαγωγίας ελληνικού τύπου, στα οποία προσέφεραν ερωτική ψυχαγωγία οι θηλυκοί συμπότες και ήταν σπουδαία πεδία δράσεως των εταίρων. Εταίρες ως συνοδοί, σύντροφοι και συμπαικτρικές αναλάμβαναν ρόλο αναπληρωματικής συζύγου -οι οποίες ήταν ολόκληστες-, και συμμετείχαν στην προσφορά τέρψεων με τα ψυχαγωγικά τους τεχνάσματα. Οι πόρνες εκείνες ήταν εξευγενισμένες με φροντισμένους τρόπους και καλές τέχνες, πράγμα που εξύψωνε την πορνεία σε επίπεδο περισσότερης αβρότητας, αλλά δεν την απελευθέρωνε από τον ειδικό χαρακτήρα της.³

Υπήρχαν ωστόσο και οι ανεξάρτητες πόρνες οι οποίες εξασφάλιζαν τα αναγκαία και έφτιαχναν για τον εαυτό τους έναν μικρό «κουμπάρα», αρκούμενες καθημερινά σε έναν οβολό.

3. Στο ίδιο, σ.123-124.

Το πορνείο, ήταν τόπος γνώριμος σε όλη την ελληνική αρχαιότητα. Η ίδρυση των πρώτων κρατικών οίκων ανοχής ανάγεται στην εποχή του Σόλωνα. Τον 6^ο αιώνα π.χ. στην Αθήνα, τα δημόσια σπίτια βρίσκονταν υπό τον έλεγχο του Κράτους και τους επιβάλλονταν το Πορνικών, ειδικός δασμός επικυρωμένος κάθε χρόνο από τη Βουλή, που καταβαλλόταν σε επιφορτισμένους γι' αυτό εισπράκτορες. Επειδή μάλιστα ο συγκεκριμένος δασμός επέφερε πολλά κέρδη στο αθηναϊκό κράτος, αυτό προστάτευε τις ενοικιάστριες πορνείων και τις πόρνες. Η τιμολογημένη ηδονή δεν είχε τίποτα το αξιόμημπο στο αρχαίο ελληνικό Κράτος. Ανταποκρινόταν σε μια ζήτηση και προάσπιζε την πίστη της συζύγου και την καθαρότητα της γενιάς. Μια τέτοια διευθέτηση ήταν προς το συμφέρον όλων.⁴

1.2.1 Αιτίες εκπόρνευσης των προσώπων στην αρχαιότητα

Όμως δεν ήταν ο θεσμός του συμποσίου ο λόγος που η ελληνική πορνεία γνώρισε τέτοια ακμή. Αδιαφιλονίκητα ένας λόγος ήταν η ώριμη ηλικία γάμου των ανδρών των οποίων η γενετήσια ζωή μέχρι την ηλικία του γάμου τους (περίπου 30 ετών), περιοριζόταν στη συναναστροφή τους με τις εταίρες και στην παιδεραστία, εφόσον αυτή δεν ικανοποιούνταν με τους σκλάβους ή τις σκλάβες τους. Καθόλου μικρότερη αιτία για την πορνεία ήταν το ότι αποκλείονταν από την δημοσιότητα οι αστές γυναίκες κι έτσι τη θέση της θηλυκής συνοδού στην απόλαυση και την ηδυπάθεια έπαιρναν οι εταίρες.⁵

Επιπλέον, από τις αρχές του 6^{ου} αιώνα η πορνεία φαίνεται να είναι η συνέπεια του νεοανερχόμενου εμπορίου με τους πολυαριθμούς ταξιδιώτες εμπόρους οι οποίοι δεν είχαν μαζί τους στην ξενιτιά ούτε τις συζύγους ούτε τις σκλάβες τους, είχαν όμως αρχειτά οικονομικά μέσα για την ενοικίαση πορνών κατά περίπτωση.

4. V.Vanoyeke, *Η πορνεία στην Ελλάδα και τη Ρώμη*, Παπαδήμας, Αθήνα:1993, σ.85-87.

5. C. Reinsberg, *Γάμος, εταίρες και παιδεραστία στην αρχαία Ελλάδα*, ο.π.,σ.125.

Τέλος, η κατεύθυνση των άγαμων ανδρών στα πορνεία που είχε ιδρύσει ο Σόλωνας φανερώνει την επιδίωξη του να κατευθύνει τις περισσότερες δυνάμεις των ανδρών του σε νόμιμα μέσα αποστρέφοντας τους από τη διάπραξη μοιχείας.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Carola Reinsberg (1993)⁶ «μια έρευνα του φαινομένου η οποία εκτός από ιστορικά και κοινωνιολογικά, θα περιέχει και εθνολογικά -ψυχολογικά κριτήρια, θα αργήσει ακόμα».

Για τις συμμετέχουσες γυναίκες αυτός ήταν συνήθως η ακούσια μοίρα της δουλοπαροικίας τους ή το εύκολο έσχατο μέσο για να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Σπάνια, ήταν δρόμος για πλουτισμό.

Όλοι οι εμπορνευόμενοι δεν ήταν δούλοι. Οι δούλες ωστόσο αποτελούσαν την αστείρευτη πηγή από την οποία τα πορνεία αντλούσαν το προσωπικό τους. Οι Ρωμαϊκές αρχές καταδίκασαν κάποτε στα πορνεία ελεύθερες γυναίκες ενώ άλλες οδηγούνταν εκεί από εσχάτη ένδεια. Οι πηγές πάντως εμφανίζουν σχεδόν κατά κανόνα το προσωπικό του πορνείου να εργάζεται κάτω από συνθήκες καταναγκασμού. Στην πορνεία επίσης επιδιδόνταν στείρες γυναίκες και απροστάτευτες χήρες και ορισμένες ιέρειες που γίνονταν ιερές πόρνες.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Δ.Ι. Κυρτάτας (1999)⁷: «Θα θέλαμε να γνωρίζουμε περισσότερο για την εσωτερική λειτουργία των πορνείων. Εκείνο που εξακολουθεί να λείπει είναι οι πληροφορίες για την ψυχολογία του προσωπικού της. Το προσωπικό αυτό είχε τη διπλή ατυχία να ανήκει κυρίως στο γυναικείο φύλλο και στο υπόδουλο πληθυσμό».

6. Στο ίδιο, σ 127

7. Δ.Ι. Κυρτάτας, *Χολός Γυναικός και άλλες ιστορίες από τον ερωτικό βίο των αρχαίων Ελλήνων*, Άγρα, Αθήνα:1999, σ. 95-96.

1.2.2 Η προσωπικότητα της εταιρίας - κοινωνική υπόληψη

Κατά κανόνα οι εταιρίες ήταν σιλάβες ή μέτοιικες, καταγεγραμμένες ως πόρνες και όφειλαν να πληρώνουν φόρους. Είχαν τη δυνατότητα να κινούνται πιο ελεύθερα από μια αστή, δεν υπόκειντο στις υπαγορεύσεις κοινωνικών και ηθικολογικών κανόνων, μπορούσαν να περπατούν μέσα στην πόλη, να επισκέπτονται τους εραστές τους, να συμμετέχουν στα συμπόσια.

Όπως προκύπτει από τα συγγράμματα της αρχαιότητας, ουσιώδη χαρακτηριστικά της προσωπικότητας μιας εταιρίας εμφανίζονταν να είναι η θρασύτητα ζευγαρωμένη με την ταχύτητα και την οξύνοια και η αδιαντροπιά πλάι στην πλεονεξία. Πολλές μάλιστα αποχτούσαν ανώτερες γνώσεις βρισκόμενες στη συντροφιά επιφανών πολιτικών ανδρών. Το συνηθισμένο επάγγελμα της εταιρίας στα γηρατειά της τη δείχνει ως «μητέρα του πορνείου», ή ως μια ελεεινή αλκοολική μορφή -άγνωστο αν αυτό οφείλεται στην οινοποσία στα συμπόσια ή αναπαράγει ένα στερεότυπο.

Η κοινωνική υπόληψη των εταιριών δείχνει ότι στην αρχαιότητα τις υμνούν και περίπου το 200 μ.χ. ο αλεξανδρινός συγγραφέας Αθηναίος έστησε για τις ιστορικές μορφές των εταιριών της Ελλάδος εγκωμιαστικό μνημείο. Παρόλα αυτά λόγοι του 4^{ου} και 5^{ου} αι π.χ., η εκστρατεία κατά της Ασπασίας και η κωμωδία του 5^{ου} αιώνα π.χ. δείχνουν ότι έτρεφαν μικρή εκτίμηση για τις εταιρίες, ενώ τα εγκώμια για αυτές περιορίζονταν στην ομορφιά, τη συμπεριφορά, την ευθυμία ή τις μουσικές επιδεξιότητες. Η εικόνα της πολιτισμένης κυρίας με τα κοινωνικά ταλέντα, την εκλεπτυσμένη μόρφωση, το πνεύμα και το χιούμορ την οποία αναδείχνει μια μεγάλη μερίδα από τους συγχρόνους αρχαιοδίφες, λείπει εντελώς από την Ελληνική γραμματεία προ της εποχής των Ρωμαϊκών αυτοκρατορικών χρόνων.⁸

8. C. Reinsberg, *Γάμος, εταιρίες και παιδεραστία στην αρχαία Ελλάδα*, ο.π.,σ.128

Η σύγχρονη εκτίμηση των εταίρων στην περίοδο του 19^{ου} αι χαρακτηρίστηκε από εκδηλώσεις βαθιάς αποστροφής για το φαινόμενο εταίρες, που θεωρούνταν κατώτερα δημιουργήματα και έδειχναν να καταρροπαίνουν ακόμη και τον επιστημονικό παρατηρητή, που έφτανε στο σημείο να ζητά συγγνώμη για τη δημοσίευση σχετικών θεμάτων. Η πορνεία σαν φαινόμενο ήταν περιθωριοποιημένη.

Αντίθετα, τον 20^ο αιώνα ο φροϋδικός διαφωτισμός και η ίδρυση της επιστήμης του σεξουαλισμού οδήγησε σε μια απαλλαγμένη από προκαταλήψεις θεώρηση του φαινομένου, το οποίο κατέστησε άξονα για τη κατανόηση του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.⁹

Κατά την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα θεμελιακές και θεαματικές αλλαγές στην πορνεία. Η ανάπτυξη και επικράτηση της νέας πορνείας ήταν απότομη και βίαιη και οφείλεται σε τρεις λόγους: Πρώτον, στην κατάρρευση των κοινωνιών της Ανατολικής Ευρώπης και της Βαλκανικής, που δημιούργησε πληθυσμούς γυναικών και ανηλίκων ευπρόσβλητους στη διεθνή σωματεμπορία. Δεύτερον, στην ανάπτυξη δικτύων διεθνικής σωματεμπορίας σε ευρωπαϊκή κλίμακα, και τη σύνδεση της Ελλάδας με αυτά αλλά και την ανάπτυξη αυτόνομων δικτύων στην Ελλάδα με τις χώρες αποστολής γυναικών. Τέλος, στην ύπαρξη πολυπληθούς πορνοπελατίας που επρόκειτο να χρηματοδοτήσει με αξιόλογα ποσά τις νέες προτάσεις που της απηύθυνε η πορνική αγορά.¹⁰

9. Στο ίδιο, σ.131

5. Γ.Λάζος, *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα*, Καστανιώτη, Αθήνα:1999, σ.56.

1.3 Η σύγχρονη πορνεία

Παραδοσιακά η πορνεία και οι οίκοι ανοχής αποτελούσαν τους τόπους όπου διοχετευόταν όλο το περίσσειμα της αντρικής λίμπιντο. Λειτουργούσαν συνήθως στο περιθώριο της κοινωνίας, εκτονωτικά, προς αποφυγή εντάσεων ή συγκρούσεων μέσα στους κόλπους της ίδιας της κοινωνίας.

Τα τελευταία τριάντα περίπου χρόνια και για την Ελλάδα από τη δεκαετία του '80 περίπου, υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στον τρόπο που εμφανίζεται η πορνεία. Από περιθωριακό φαινόμενο γίνεται μία ολόκληρη βιομηχανία και αρχίζει να εκτιμάται ως οικονομική δραστηριότητα, που διεξάγεται με καθαρά οικονομικούς όρους. Το φαινόμενο παγκοσμιοποιείται και αποχτά μια αυτονομία λόγω ακριβώς της εξαναγκαστικής πορνείας και εξ' αιτίας των δικτύων διεθνικής σωματεμπορίας και μόνο. Η «παλαιά» πορνεία ήταν ένα ανεκτό κοινωνικό φαινόμενο κάτω από τοπογραφικούς περιορισμούς και αστυνομικό έλεγχο. Συντελούνταν κυρίως στους οίκους ανοχής και διεπόταν από κανόνες, άδειες κτλ.¹¹

Πλέον η πορνεία δεν προσφέρει μόνο διέξοδο στις «άμεσες ερωτικές ανάγκες» των πελατών ούτε όπως παλιότερα «μύηση» των νέων στον έρωτα. Η στερεότυπη παραδοσιακή πόρνη βαθμιαία εκτοπίζεται από την πορνική αγορά. Οι οίκοι ανοχής, τα άθλια σεσημασμένα στέκια αποτελούν κόκκο άμμου εν τη ερήμω μπρος τα πολυτελή ξενοδοχεία, τα ακριβά κέντρα διασκέδασης, τα ινστιτούτα μαλάξεων, τις υπηρεσίες συνοδών, τα ηδονοβλεπτικά προγράμματα και την πορνογραφική ποικιλία κάθε είδους τέχνης. Η πορνογραφία αποτελεί συχνά το πρώτο βήμα προς την πορνεία και εκείθεν είναι πλέον διαθέσιμη σε όλους, ειδικότερα με τη γιγάντωση των επικοινωνιακών μέσων. Θύματα κυρίως νεαρές γυναίκες που εμπλέκονται αν όχι με τη βία, με το δέλεαρ της καλλιτεχνικής σταδιοδρομίας και των υψηλών αμοιβών.

11. Στο ίδιο, σ.85.

Τηλεοπτικοί σταθμοί, εφημερίδες και internet έχουν γίνει «κράχτες» σωματεμπόρων. Η μόδα, η τηλεόραση, ο τύπος, το τηλέφωνο, τα ποικιλώνυμα «γραφεία», η μουσική και ο κινηματογράφος είναι περισσότερο από κάθε φορά αποκαλυπτικά. Η τεχνολογία του σεξ έχει πλέον εναλλακτικές προτάσεις.¹²

Σύμφωνα με την επίσημη σελίδα της Ε.Ε. στο διαδίκτυο¹³, φαίνεται ότι τα κράτη- μέλη της Ε.Ε. πλήττονται ιδιαίτερα από μια κοινωνική μάστιγα, γνωστή ως «trafficking» ή εμπορία των ανθρώπων, η οποία αποτελεί ένα φαινόμενο απεχθές που γίνεται όλο και πιο ανησυχητικό. Η διεύρυνση του φαινομένου διευκολύνεται από την παγκοσμιοποίηση και τις σύγχρονες τεχνολογίες. Τα θύματα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης υφίστανται βία, σκληρότητα και άλλες μορφές εξαναγκασμού. Τα αίτια που κρύβονται πίσω από την εμπορία των ανθρώπων περιλαμβάνουν τη φτώχεια, την ανεργία, την έλλειψη εκπαίδευσης και την πρόσβαση σε πόρους.

Από τη μια, τα άτομα δέχονται να διακινδυνεύσουν να πέσουν στα χέρια εμπόρων για να καλυτερεύσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους, από την άλλη στις βιομηχανικές χώρες υπάρχει τάση για χρήση φτηνού και αδήλωτου εργατικού δυναμικού και την εκμετάλλευση παιδιών και γυναικών με σκοπό την πορνεία. Ειδικά οι γυναίκες αποτελούν πολύ ευάλωτα θύματα εμπορίας λόγω αύξησης του ποσοστού των γυναικών μεταξύ των φτωχών, των διακρίσεων λόγω φύλλου και της έλλειψης εκπαιδευτικών και επαγγελματικών ευκαιριών στις χώρες προέλευσης τους.¹⁴

12. Μπισμπίκη Ε., Ζαλοκώστα Σ., «Το αρχαιότερο επάγγελμα», στο *Ευρυτανικά Νέα*, 50(2004) σ.7 www.evrytanika.gr

13. www.europa.eu.int/comm/justice *Trafficking in women* (2004)

14. Μπισμπίκη Ε., Ζαλοκώστα Σ., «Το αρχαιότερο επάγγελμα», ο.π., σ.8.

Παράλληλα, τα διεθνικά δίκτυα σωματεμπορίας προσέφεραν ένα «ελκυστικό» νέο είδος πορνείας στους άντρες: Εθνικοπολιτιστικό τύπο γυναικών με μεγάλη ζήτηση, καλές τιμές λόγω του εξαναγκασμού και της μείωσης του κόστους στα όρια επιβίωσης, ποικιλία γυναικών, ποικιλία υπηρεσιών, ποικιλία χώρων μη στιγματισμένων (μπαρ, ξενοδοχεία κ.α.), εχεμύθεια, ποσότητα, ανανέωση.¹⁵

Για ορισμένα πολιτικά κινήματα η πορνεία αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο συνηφασμένο με τα οικονομικά και κοινωνικά αίτια που το δημιουργούν. Η βουλευτής Κατερίνα Παγουλάτου σε ανακοίνωσή της εκτιμά ότι η οικονομική κρίση που εξαθλιώνει τεράστια τμήματα του πληθυσμού αποτελεί τη βασική αιτία που εκατομμύρια άνθρωποι, γυναίκες, παιδιά και άνδρες οδηγούνται στην εκπόρνευση τα τελευταία χρόνια σε ολόκληρο τον κόσμο.¹⁶

Η άποψη της Louise White είναι ότι η πορνεία είναι συνυφασμένη με το καπιταλιστικό σύστημα: «η πορνεία αποτελεί μια καπιταλιστική κοινωνική σχέση, όχι επειδή ο καπιταλισμός εμπορευματοποίησε την πορνεία εμπορευματοποιώντας τις σεξουαλικές σχέσεις, αλλά επειδή η μισθωτή εργασία είναι μοναδικό χαρακτηριστικό του καπιταλισμού: ο καπιταλισμός εμπορευματοποιεί την εργασία».¹⁷

Από την άποψη αυτή οι σύγχρονες έρευνες περί πορνείας εντάσσουν το φαινόμενο στο ευρύτερο πλαίσιο μελέτης της εργασίας και των εργασιακών σχέσεων κατά τη σύγχρονη περίοδο.

15. Γ.Λάζος, *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα*, ο.π. σ. 100.

16. Παγουλάτου Κ. *Κρατική διαχείριση της εμπορίας των ανθρώπων*, (2003) www.arister.gr/gynaikes/default

17. Ν. Λάζαρη, Ι. Λαλιώτου, «*Σωματεμπορία γυναικών, πορνεία και σεξουαλική εκμετάλλευση. Επισκόπηση, καταγραφή ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας*». Κέντρο Έρευνων Για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), Αθήνα: 2001, σ. 31.

Από κοινωνική σκοπιά, για τον Άντλερ¹⁸ δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η κοινωνία που αναθεματίζει την πορνεία είναι συνυπεύθυνη για τη διατήρησή της. Κανείς δεν πρέπει να παραβλέψει ότι η αγοραπωλησία της σεξουαλικότητας είναι ένας θεσμός που δημιουργείται και ευνοείται από την κοινωνία. Το ότι είναι ακατάργητη, θεωρείται από πολλούς σα θλιβερή προοπτική για τον άνθρωπο ή σαν απόδειξη της παντοδυναμίας της σεξουαλικότητας, που έρχεται σε αντίθεση με την αδυναμία του ανθρώπινου λογικού. Συχνά, ακολουθεί η θλιβερή διαπίστωση ότι η πορνεία είναι κάτι φυσικά δοσμένο και αμετάβλητο. Η συμβολή της ατομικής ψυχολογίας στη διευκρίνιση του προβλήματος της πορνείας αφήνει τις ηθικολογικές εκτιμήσεις στην άκρη και βλέπει στη δομή της κοινωνίας την πραγματική πηγή της πορνείας.

Για τον Άντλερ¹⁹, η βασική αντίληψη του πατριαρχικού πολιτισμού που η γυναίκα θεωρείται σα μέσο για τη σεξουαλική ικανοποίηση των αντρών, κάνει την πορνεία δυνατή. Η προκατάληψη για την ανωτερότητα του άνδρα και την κατώτερότητα της γυναίκας αντικατοπτρίζεται στις σεξουαλικές συνήθειες που υποβιβάζονται σε εμπορία, γιατί ο άντρας του πολιτισμού μας βλέπει τη γυναίκα σαν «αγοραίο αντικείμενο».

Η προσεκτική ψυχολογική παρατήρηση ξεπερνάει τις κατηγορίες εξωτερικά σπουδαίων των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που κρίνονται υπεύθυνες για την πορνεία και, μέσα στο καθεστώς της φτώχειας που τροφοδοτεί το δίκτυο, βρίσκει διαφορές στη συμπεριφορά που χρειάζονται ατομικοψυχολογική ερμηνεία.

18. Γ. Ράτνερ, *Ψυχολογία της γυναίκας*: Εγκυκλοπαίδεια *Τα Σύγχρονα Οικογενειακά Προβλήματα*, 3, (Βαμβαλή Γ.), Μανιατέα, Αθήνα:1969 , σ. 64.

19. Στο ίδιο, σ.72.

Η πορνεία δείχνει την ανθρώπινη ερωτική ζωή σε μία ιδιόρρυθμη παραμόρφωση: αγάπη, μειωμένη στην απλή πράξη της σεξουαλικής ικανοποίησης, της εκσπερμάτωσης, στο πλαίσιο ενός αγοραίου δοσίματος που εκφυλίζει τις σχέσεις των δύο φύλλων στο παθολογικό.

Το ότι η πόρνη κατάγεται από τη χαμηλή μεσαία τάξη δεν υπονοεί ηθική κατωτερότητα αυτών των στρωμάτων. Κορίτσια από ασφαλισμένο περιβάλλον φτάνουν στην πορνεία δυσκολότερα γιατί έχουν μεγαλύτερη ελευθερία στην εκλογή δυνατοτήτων. Στον κόσμο όμως που λέγεται «υπόκοσμος», προχωρούν μεμονωμένα γυναίκες απ' όλα τα στρώματα. Αυτό ακριβώς υποδηλώνει ότι υπάρχουν και ατομικές- ψυχολογικές αιτίες. Αυτές αξίζει να τις παρατηρήσουμε διότι μπορούν να μας δώσουν μια ιδέα για την ψυχή της πόρνης. Στη άποψη της «γεννημένης πόρνης» που ίσχυε τον περασμένο αιώνα ίσχυε μια υπόθεση της φύσης, της βιολογικής ιδιοσυγκρασίας. Πίσω όμως από την κατάπτωση και την πορνεία, την εσφαλμένη ψυχική και σεξουαλική συμπεριφορά, βρίσκονται ορισμένες αντιληπτές αιτίες που με την κατάλληλη εκπαίδευση και ευνοϊκότερες κοινωνικές συνθήκες θα μπορούσαν να αποφευχθούν εύκολα.

Ο κοινός άνθρωπος φαντάζεται την πόρνη σαν ένα αχαλίνωτο και σεξουαλικά άπληστο όν. Η ψυχολογική έρευνα όμως δε μπορεί να πιστοποιήσει τη σεξουαλική απληστία σαν αιτία για την πορνεία. Η πόρνη είναι πάντα ένας αποθαρρημένος άνθρωπος τύπος που από προσωπική ανάγκη και εσωτερική αστάθεια «ωθείται» σ' αυτό το επάγγελμα γιατί δε μπορεί να ξεφύγει. Μια παιδική ηλικία χωρίς αγάπη είναι συχνά προοίμιο αυτής της ζωής που υποτιμά την αγάπη τόσο ολοκληρωτικά. Όλες οι πιθανές ανθρώπινες αποτυχίες στα παιδικά χρόνια μπορεί ν' αποτελέσουν αίτια της κατάπτωσης. Το «παραχάιδεμα» επίσης παίζει ένα ρόλο γιατί δεν επιτρέπει στο παιδί να αποκτήσει γνώση των δυνάμεων του: πολλές πόρνες αποτυγχάνουν στη επαγγελματική τους εκπαίδευση και είναι ανίκανες να αντιμετωπίσουν τίμια τη ζωή. Αλλά εκεί που υπάρχουν δυνατότητες

εργασίας, οι ψυχικές προδιαθέσεις συμβάλλουν ώστε αυτές να μην έχουν αξία για την πόρνη.²⁰

Ο Ιατρικός διευθυντής του Κέντρου αποκατάστασης θυμάτων βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης Σ. Μουταφίδης σε άρθρο του εντοπίζει τις διαφορές ανάμεσα στην καταναγκαστική και τη θεληματική πορνεία: «Η καταναγκαστική πορνεία είναι παράνομη και διαφέρει από τη θεληματική πορνεία. Στη θεληματική πορνεία, οι γυναίκες εργάζονται με τη θέλησή τους, έχουν ελευθερία μετακινήσεων, εκπορνεύονται όταν το θελήσουν και πληρώνονται για τις υπηρεσίες τους. Επίσης και οι συνθήκες διαβίωσής τους είναι αποδεκτές (οι αλλοδαπές διατηρούν το δικαίωμα για την έξοδο τους από τη χώρα όποια στιγμή το θελήσουν)».²¹

Όμως, ο όρος «εξαναγκαστική» και «μη εξαναγκαστική» πορνεία είναι αμφισβητούμενος και χρησιμοποιείται καταχρηστικά, καθώς η πορνεία δε μπορεί ποτέ να γίνει με όρους ελευθερίας. Εμπεριέχει τη βία και τον καταναγκασμό και πραγματώνεται πάντα με όρους κυριαρχίας των δύο φύλλων, ακόμα κι αν πραγματώνεται με τους καλύτερους δυνατούς όρους για το εκδιδόμενο άτομο. Καμία γυναίκα δεν επιλέγει να γίνει πόρνη μεταξύ άλλων επιλογών. Αν δεν είναι ο σωματέμπορος ή ο «νταβατζής» που την εξαναγκάζει, είναι οι υλικοί όροι της ζωής, η φτώχεια, η ανέχεια, ο αποκλεισμός, ο φυλετικός καταμερισμός της εργασίας, η ισχνή επαγγελματική προοπτική των γυναικών, οι οποίοι γίνονται τελικά οι «προαγωγοί» τους. Έτσι, δε μπορούμε να μιλάμε για ελεύθερη επιλογή, ακόμη κι αν η επιλογή αυτή είναι προσωπική για κάποιες γυναίκες.²²

20. Στο ίδιο, σ.73-74.

21. www.istoselides.gr Παράνομη διακίνηση γυναικών: Καταναγκαστική η θεληματική πορνεία;

22. Γ.Λάζος, Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα, ο.π., σ.102.

Για τους ηθικολόγους με τη σκληρή καρδιά και την αρετή τους προσβεβλημένη από την τόσο μεγάλη εξάπλωση της διαφθοράς, η τεμπελιά αποτελεί την πρώτη αιτία εξάπλωσης της πορνείας. Στη συνέχεια επέρχεται η μαλθακότητα, η νωθρότητα, στις οποίες προστίθενται η ματαιοδοξία και η επιθυμία για επίδειξη. Αλλά από τη στιγμή που εκτοξεύουν τις κατηγορίες τους απέναντι σ' αυτή την κατάπτωση της αξιοπρέπειας, αναγνωρίζουν ότι η ένδεια αποτελεί όλο και περισσότερο την πραγματική αιτία της πορνείας: «Η φτώχεια φτάνει συχνά στον πιο φρικτό βαθμό. Πόσες κοπέλες εγκαταλειμμένες από τις οικογένειές τους, χωρίς γονείς, χωρίς φίλους, δε μπορούν να προσφύγουν πουθενά και αναγκάζονται να προσφύγουν στην πορνεία για να μη πεθάνουν από την πείνα»;²³

Όποια δεν διαλέξει αυτό το επάγγελμα για λόγους φτώχειας και βιοπορισμού, το επιλέγει γιατί είναι ένας γρήγορος τρόπος να κερδίσει χρήματα. Προτιμούν να εξασφαλίσουν μια άνετη ζωή, είτε γιατί είχαν στερημένα παιδικά χρόνια είτε γιατί δε μπορούν η δε θέλουν ν' αντισταθούν στα κέρδη που επιφέρει αυτό το επάγγελμα.²⁴

Σε σχετικό άρθρο ο επικεφαλής της Πανελληνίας Κίνησης Πολιτών Μ. Δερμιτζάκης²⁵ ,αναφέρει τις τραγικές συνέπειες σε βάρος των θυμάτων της παράνομης πορνείας: μεταδοτικές ασθένειες, καταρράκωση της προσωπικότητας, αυτοκτονίες, δράματα ανθρώπινα και καθημερινά που όμως αποτελούν σκέτο χρυσορυχείο για τους προστάτες και τους προαγωγούς. Επιπρόσθετα, σ' αυτό το αλισβερίσι «καταρράκωσης» εμπλέκονται άτομα υπεράνω υποψίας, αστυνομικοί, πολιτικά πρόσωπα, κρατικοί λειτουργοί και επιχειρηματίες, άτομα δηλαδή του «λευκού κολάρου».

23. L.Adler, (1983) *Η καθημερινή ζωή στους οίκους ανοχής της Γαλλίας*, (Μεθενήτη) Παπαδήμας, Αθήνα: 2000, σ. 122-23.

24. Μπισμπίκη Ε., Ζαλοκώστα Σ., «*Το αρχαιότερο επάγγελμα*», ο.π., σ.8.

25. www.mesogios.gr/arxeio/2003 *Εμπόριο ψυχών και σωμάτων* (2003).

Συνέπειες, χιλιάδες απροστάτευτα άτομα-υποχείρια, επικίνδυνη διάβρωση του κοινωνικού μας ιστού, εκφυλισμός ηθών, διάλυση οικογενειών, απαξίωση του θεσμού του γάμου.

Υπάρχει όμως και η άποψη που εντάσσει τις εκδιδόμενες στη σφαίρα της χρησιμότητας και της τέλεσης κοινωνικού «έργου». Από την πλευρά που οι ιερόδουλες, εξυπηρετούν κατηγορίες ανδρών που δε μπορούν να βρουν μόνιμη ή προσωρινή σύντροφο, φαίνεται ότι εξυπηρετούν το δικαίωμα στο σεξ. Σε σχετικό άρθρο του διαδικτύου όπου απλοί άντρες καλούνται να διατυπώσουν την άποψή τους για τις εκδιδόμενες, λέγονται τα εξής: «...Οι ιερόδουλες κάνουν λειτούργημα...Γνωρίζω ένα άτομο το οποίο δε γυρνά γυναίκα να το κοιτάξει. Βρίσκει τον έρωτα...το σεξ στην ουσία μόνο στις ιερόδουλες. Το άτομο αυτό, αν δεν υπήρχαν αυτές θα ήταν εντελώς δυστυχημένο. Θα μπορούσε επίσης, να γίνει ένας αδίσταχτος βιαστής. Είναι μεγάλο το κοινωνικό έργο τους...»²⁶

1.3.1 Νομική ρύθμιση του φαινομένου σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Σήμερα υπάρχουν τρία συστήματα για τον έλεγχο της πορνείας: Το απαγορευτικό, που οι χώρες που το υιοθετούν απαγορεύουν με τη βοήθεια της νομοθεσίας την πορνεία υπό όλες τις μορφές της, το διακανονιστικό, που υποβάλλει την εκδιδόμενη σε κανονισμούς και εστιάζει στην πάταξη της σωματεμπορίας και την εκμετάλλευση των πορνών, και το καταργητικό, όπου απαγορεύεται η διαχείριση οίκων ανοχής και η τήρηση αρχείων εκδιδομένων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δικιμάζονται δυο καθαρά μοντέλα ρύθμισης της πορνείας, το ολλανδικό και το σουηδικό, ενώ στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες επικρατούν περισσότερο «μεικτά» συστήματα.

Το ολλανδικό και το σουηδικό μοντέλο εμφανίζονται σήμερα ως η πρακτική

26. www.sxeseis.gr πληρωμένο σεξ, 11/9/2003.

εφαρμογή των δύο επικρατέστερων σήμερα τρόπων πρόσληψης του φαινομένου της πορνείας.

Στην Ολλανδία η πορνεία είναι νόμιμη καθώς από τον Οκτώβριο του 2000 ο νόμος επιτρέπει την πρόσληψη εκδιδομένων ατόμων και την επιχειρηματική δραστηριοποίηση στον τομέα του σεξ, υποστηρίζοντας ότι η πορνεία πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν οιοδήποτε επάγγελμα, με τα ανάλογα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Η Σουηδία προχώρησε από το 1999 στην απαγόρευση της πορνείας, ποινικοποιώντας όμως την αγορά ή την πρόθεση αγοράς και όχι την προσφορά σεξουαλικών υπηρεσιών. Η κυβέρνηση πιστεύει ότι το άτομο είναι το πιο αδύναμο μέρος του συστήματος, που γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από εκείνους που απλά επιθυμούν να ικανοποιήσουν τις σεξουαλικές ορμές τους.

Στην Ισπανία η πορνεία αντιμετωπίζεται με μεγαλύτερη αυστηρότητα από ότι αλλού, αποτελεί προσβολή της δημόσιας ηθικής και δεν αναγνωρίζεται νομικά. Παρόμοια στην Αυστρία, όπου οι εμπλεκόμενες να στερούνται βασικά δικαιώματα. Στη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία, η πορνεία θεωρείται νόμιμη, αρκεί να προσαρμόζεται σε πολύ συγκεκριμένους κανόνες.

Το δικαστήριο του Βερολίνου αποφάσισε ότι η πορνεία εφόσον ασκείται χωρίς άσκηση βίας, δε μπορεί να θεωρηθεί παράνομη- όπως όμως και στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, χαρακτηρίζεται ανήθικη.²⁷

Με το Ν.1342/1983/Α-39 Σύμβαση Ην. Εθνών για την εξάλειψη διακρίσεων κατά των γυναικών, στο άρθρο 6 ορίζεται ότι τα Κράτη- μέλη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των νομικών διατάξεων, για να καταστείλουν, σε όλες τις μορφές τους, το εμπόριο γυναικών και την εκμετάλλευση της πορνείας των γυναικών. Με το Ν.2952/2001, κυρώθηκε από την Ελληνική Βουλή.*

27. «Πορνεία και 2004 Οίκοι μηδενικής ανοχής» (2003, 30 Νοεμβρίου) *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*, σ.5 www.Iospress.gr

*Για το νόμο αναλυτικά και τον ποινικό κώδικα βλέπε παράρτημα.

1.3.2 Το νομικό πλαίσιο της πορνείας στην Ελλάδα

Η πρώτη ιδέα για οργάνωση της πορνείας σε ειδικό νομοθετικό σύστημα παρουσιάστηκε στη Γαλλία από τον 14^ο αιώνα.

Το διακανονιστικό σύστημα είναι μια ηθικο- θεωρητική δέσμη αρχών και αντιλήψεων, με βάση την οποία γίνεται αντιληπτή η πορνεία, η θέση της μέσα στη κοινωνία και η σημασία της. Στο σύστημα αυτό, στο οποίο εντάσσονταν όλες οι Ευρωπαϊκές χώρες εκτός της Αγγλίας, η πορνεία νομιμοποιείται και ελέγχεται από το Κράτος και τη δημιουργία κρατικών οίκων ανοχής και τον τακτικό υγειονομικό έλεγχο των γυναικών και επιδίωκε τον έλεγχο των αφροδίστιων, τη μείωση των προαγωγών και των βιασμών. Η πρώτη μετεπαναστατική νομική πλαίσιωση της πορνείας στη Ελλάδα έγινε το 1836 με το βασιλικό διάταγμα του Όθωνα περί «δημοτικής αστυνομίας». Κατά την περίοδο μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αυτή η αστυνομία έλεγχε και διευθετούσε με αυστηρότητα τα ζητήματα των ηθών με συλλήψεις και κρατήσεις και διαχώριζε τις εκδιδόμενες σε «κοινές» και «ελεύθερες». Πρόκειται όμως για αυθαίρετες και ευκαιριακές ρυθμίσεις που συχνά περιλάμβαναν αυθαιρέσιες από αστυνομικούς.²⁸

Με την ψήφιση του νόμου του 1922 στο διακανονιστικό σύστημα η αστυνομία παύει να έχει το μοναδικό λόγο και η ιατρική έρχεται να ελέγξει συμπληρωματικά την εκδιδομένη. Σύσταση επίσης ειδικής επιτροπής ανά νομό παρέχει άδειες συστάσεως οίκων και ταυτόχρονα επιχειρεί σε ηθικοσυζητικό επίπεδο να φέρει «στον ίδιο δρόμο» τις γυναίκες αυτές.

Κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου το διακανονιστικό σύστημα κρίθηκε ανάξιο για τον πολιτισμένο κόσμο και σταδιακά καταργήθηκε και μετεξελίχθηκε με νόμο του 1955 στο νέο- διακανονιστικό σύστημα με το οποίο καταργήθηκαν οι δημόσιοι οίκοι ανοχής και έλαβαν χώρα οι ιδιωτικοί.

28 Α. Ψαρρά , Ι. Φλωρεντίν , «Πορνεία: Συστήματα ρύθμισης και καταστολής», στο Σκούπα, 4 (1980), σ.18.

Επιπλέον ορίστηκε η υποχρέωση των εκδιδόμενων να παρουσιάζονται κάθε εβδομάδα στην αρμόδια υγειονομική αρχή με δελτίο υγείας. Ακολούθησε ο νόμος του 1960 ο οποίος επανεξουσιοδότησε με ευρύτατες αρμοδιότητες για τη ρύθμιση της πορνείας, την αστυνομία και τις Υγειονομικές αρχές.

Θα περάσουν είκοσι εννέα χρόνια μέχρι την παρουσίαση ενός καινούριου νομοθετικού πλαισίου, πράγμα που δείχνει την μη συνειδητοποίηση του κοινοβουλίου για τη σημασία του θεσμού της πορνείας μέσα στην κοινωνία. Έτσι ο νόμος του 1981 αναγνωρίζει την πορνεία ως κοινωνικό ζήτημα, πίσω όμως από τα ματογυάλια των αφροδισίων νοσημάτων. Στόχος του Νομοσχεδίου και των ρυθμίσεων που το ακολουθούσαν, ήταν η «διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ της δημόσιας υγείας και των ατομικών ελευθεριών ». Ο νόμος αυτός όμως κρίθηκε άτοπος και ανεπαρκής.²⁹

Ο νόμος 2734/1999³⁰ που προωθήθηκε στη Βουλή και ισχύει μέχρι σήμερα, αποφεύγει τον όρο πορνεία και αναφέρεται σε «πρόσωπα που εκδίδονται με αμοιβή». Κεντρικό πρόβλημα της πορνείας στο πλαίσιο του είναι η «πορνεία του πεζοδρομίου που τιμωρείται. Καθορίζει επίσης τις υγειονομικές υποχρεώσεις, τον τόπο στέγασης των πορνείων ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα γκετοποίησης, τον ορισμό των αρχών που θα χορηγούν άδειες επαγγέλματος και καθιερώνει τα πιστοποιητικά άσκησης επαγγέλματος και τις κυρώσεις σε βάρος παραβατών. Με το Ν.2676/1999³¹ προβλέπεται η υποχρεωτική ασφαλιστική κάλυψη των γυναικών που εκδίδονται με αμοιβή.

29. Γ.Λάζος, *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα*, ο.π., σ 112.

30. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος πρώτο, Αρ. φύλλου 161, 5 Αυγούστου 1999.

31. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος πρώτο, Αρ. φύλλου 1, 5 Ιανουαρίου 1999.

Ο παραπάνω νόμος ο οποίος είναι και ο πιο σύγχρονος, καθορίζει την πορνεία όχι ως επάγγελμα, που αναγνωρίζει στις εκδιδόμενες δικαιώματα εργαζομένου, αλλά ως βιοποριστική δραστηριότητα που όμως δεν είναι επάγγελμα προς όφελος της κοινωνίας, αφήνοντας στο κενό το υλικό και νομικό υπόβαθρο των εκδιδομένων γυναικών.

Παράλληλα απουσιάζουν από το νόμο κυριότερες μορφές πορνείας από τους οίκους και το πεζοδρόμιο, που είναι η πορνεία σε ξενοδοχεία, η πορνεία κατ' οίκων μέσω αγγελιών, η πορνεία στα μπαρ και στα μασαζάδικα και το βασικότερο, η εξαναγκαστική πορνεία και παράνομη διακίνηση αλλοδαπών γυναικών και η διαφθορά δημόσιων λειτουργών. Ο γ. Λάζος το 1999 σχολιάζει: «Εντέλει, τρώπω και εστιάσει, από το νόμο απουσιάζει η πορνεία ως πορνεία». ³²

Ο νόμος 3064/2002 που ψηφίστηκε από τη βουλή, προβλέπει κάθειρξη έως 10 χρόνων και χρηματική ποινή για το διεθνικό σωματεμπόριο οποιασδήποτε φάσης, φυλάκιση ως 6 μηνών για όποιον δέχεται στη εργασία του πρόσωπο σε κατάσταση εξαναγκασμού, και κάθειρξη τουλάχιστο 10 ετών για όποιον προβαίνει στα παραπάνω εγκληματικές πράξεις κατ' επάγγελμα, σε βάρος ανηλίκου, είναι υπάλληλος του δημοσίου η έχει αποτέλεσμα βαριά σωματική βλάβη του θύματος. Το άρθρο 12 ορίζει τα μέτρα αρωγής θυμάτων εμπορίας και το 13 τον επαναπατρισμό των θυμάτων.

1.3.3 Στατιστικά δεδομένα του φαινομένου στην Ελλάδα

Πληθυσμός :

Τη δεκαετία του 1980 οι περισσότερες κοπέλες προέρχονταν από τις Φιλιππίνες, την Πολωνία και την Ταϊλάνδη. ³³

32.Γ.Λάζος, *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα*, ο.π., σ 113.

33. Στο ίδιο, σ. 125.

Όπως προαναφέρθηκε, τα γεγονότα στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων συνέβαλλαν ώστε η εξαναγκαστική πορνεία και κατά προέκταση οι νέες μορφές πορνείας στην Ελλάδα της δεκαετίας 1990-2000 να στηριχθούν σχεδόν αποκλειστικά σε πληθυσμούς γυναικών που εισάγονταν από τις παραπάνω χώρες μέσω του trafficking (διακίνηση ανθρώπων). Ταυτόχρονα, σχεδόν στο σύνολό τους οι Έλληνίδες εκδιδόμενες βρέθηκαν ειτός εξαναγκαστικής πορνείας, ακολουθώντας την οδό της νόμιμης πορνείας.

Μεγέθη:

Κατά τη δεκαετία του 1980 η πορνεία στη Ελλάδα γνώρισε ειρημητικό πληθωρισμό μεγεθών- ατόμων, μορφών, κριτηρίων, οικονομίας- σε σημείο που μια οργανωμένη κοινωνία να μην προλάβει να τα αφομοιώσει και να περιέλθει σε κατάσταση κρίσης.

Το 1990 ο πληθυσμός των εκδιδόμενων σε ετήσια κλίμακα ανεξαρτήτως φύλλου, τρόπου, τόπου ή εθνικότητας, έφτασε περίπου τα 5.500 άτομα.

Σε τρία χρόνια, το 1993 ο πληθυσμός αυτός είχε περίπου διπλασιαστεί περί τα 11.600 άτομα. Και το 1996 άγγιξε τα 25.000. Το 1998-2000 παρατηρήθηκε κάποια σταθεροποίηση. Τη δεκαετία 1990-2000 υπήρξαν 80.000 εξαναγκαστικά εκδιδόμενες στην Ελλάδα. Το 82% των ειπορνευόμενων ήταν στα πλαίσια της εξαναγκαστικής πορνείας. Επίσης, οι νόμιμες αποτελούσαν το 9% των εκδιδομένων στην Ελλάδα, και το 91% ήταν παράνομες.

250.000 υπολογίζονται σήμερα οι άνθρωποι που απασχολούνται στην Ελλάδα στον τομέα αυτό. Η Αυστρία, η Ιταλία και η Ελλάδα, είναι οι τρεις πρώτες χώρες στην Ευρώπη σε αριθμό εξαναγκαστικά εκδιδομένων γυναικών.

Την περίοδο αυτή λοιπόν τω εξελίξεων, φαίνεται ότι η παλιά- παραδοσιακή πορνεία στελεχωμένη κυρίως από Έλληνίδες βρέθηκε καθηλωμένη στα ίδια μεγέθη με αποτέλεσμα να καταρρέει, ενώ η εξαναγκαστική πορνεία γνώρισε

θεαματική άνοδο. Αυτό οφειλόταν στον έλεγχο της παλαιάς πορνείας από το κράτος ως προς τον αριθμό των εκδιδομένων και την προσφορά των πορνικών υπηρεσιών.

Οίκοι Ανοχής:

Κατά το 1990-2000 ο πορνικός τομέας των οίκων ανοχής λειτούργησε στο πλαίσιο των 280-290 οίκων με επίσημη άδεια λειτουργίας και 20-45 παράνομοι. Η ανοδική πορεία της εξαναγκασμένης πορνείας επέδρασε και στα πορνεία των οίκων ανοχής.*

Τοποθεσίες- ηλικίες:

Η πλειονότητα των αλλοδαπών γυναικών που εμπορεύονται στην Ελλάδα, απασχολείται σε μπαρ και συναφείς επιχειρήσεις. Τα ανήλικα κορίτσια εκπροσωπούν σχεδόν το 3% του συνολικού αριθμού, ενώ παρατηρείται αύξηση των γυναικών 40-50 ετών κυρίως στα πορνεία.

Τα θύματα της εξαναγκαστικής πορνείας είναι 18-25 ετών συνήθως, έχουν τελειώσει τι λύκειο και έχουν ανώτερου ή ανώτατου επιπέδου μόρφωση. Είναι γυναίκες με δυναμική προσωπικότητα που επιθυμούν να εργαστούν και οι δυσκολίες στην μετανάστευση τις ρίχνουν συνήθως στα χέρια ενός διακινητή που υπόσχεται εργασία.

Μελέτη που εκπονήθηκε στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος Euromap³⁴ ανέδειξε ότι γενικότερα οι εκδιδόμενες στην Ελλάδα είναι 24-60 ετών στην πλειοψηφία τους χωρισμένες με παιδιά και χωρίς κανενός είδους εισόδημα. Έχουν χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, εργάζονται σε οίκους ανοχής ή στο δρόμο, είναι στο επάγγελμα 1-7 χρόνια, δουλεύουν 7 ημέρες την εβδομάδα και εξυπηρετούν 1-100 πελάτες την ημέρα.

34. Ν. Λάζαρη. Ι. Λαλιώτου, « Σωματεμπορία και σεξουαλική εκμετάλλευση, επισιόπηση ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας.», ο.π., σ.8
- βλέπε παράρτημα, πίνακες 1, 2, 3, 4, 5.

Πελάτες- ταξική σύνθεση:

Οι δύο βασικές ομάδες που στήριζαν τη νέα εισαγόμενη πορνεία είναι οι άντρες της μεσαίας τάξης που ζούν στα μεγάλα αστικά κέντρα και οι αγρότες.

Κατά την περίοδο 1990-2000 εκτιμάται ότι περισσότεροι από 1.900.000 άνδρες προσέφυγαν στην πορνική αγορά στην Ελλάδα και μίσθωσαν πορνικές υπηρεσίες. Από αυτούς, σχεδόν οι 200.000 ήταν μετανάστες ή τουρίστες αλλοδαποί. Σχεδόν το 90% όσων προσέφυγαν στην πορνεία ήταν πελάτες και της εξαναγκαστικής πορνείας, ενώ το 65% ήταν πελάτες αποκλειστικά της εξαναγκαστικής πορνείας.

Δίκτυα:

Τα βασικά δίκτυα διακίνησης γυναικών είναι τέσσερα: Ουκρανικό, ρωσικό, αλβανικό, βαλκανικό. Το αλβανικό δίκτυο σωματεμπορίας χαρακτηρίζεται ως το πλέον βάρβαρο.³⁵

Έσοδα, μισθώματα:

Οι τιμές των μισθωμάτων των εξαναγκαστικά εκδιδομένων κυμαίνονται από το 2000 από ένα έως πέντε ημερομίσθια ανειδίκευτων εργατών. Τα συνολικά έσοδα της πορνείας κατά τη δεκαετία 1991-2000 εκτιμώνται σε 7 δις. 150 εκατ. Ευρώ. Σύμφωνα με τους τελευταίους υπολογισμούς, τα έσοδα της εξαναγκαστικής πορνείας υπολογίζονται στα 20 δις Ευρώ για Ελλάδα μόνο. Σε συνέντευξή του ο επιστημονικός υπεύθυνος του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως Γ. Λάζος αναφέρει συγκεκριμένα ότι η διακίνηση των γυναικών παγκοσμίως είναι η Τρίτη μεγαλύτερη πηγή εσόδων μετά τα ναρκωτικά και τα όπλα.³⁶

35. Γ. Λάζος, *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα*, ο.π., σ. 123

36. www.crt.gr : ERTonline αφιερώματα, Συνέντευξη- Γρηγόρης Λάζος: Η βία προτιμά τις γυναίκες .

Αναλογία:

Σύμφωνα με έρευνα του τομέα επιδημιολογίας της Εθνικής σχολής Δημόσιας Υγείας την περίοδο 1995-97 για τις εκδιδόμενες γυναίκες στην Αθήνα, ανάμεσα στα στοιχεία που προέκυψαν ήταν ότι η αναλογία των Ελληνίδων σε σχέση με τις προερχόμενες από τα Βαλκάνια ήταν 1:11.

Τόποι απασχόλησης:

Επιτόπια έρευνα που πραγματοποίησε ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης στις πόλεις που συνορεύουν με τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα,³⁷ μεταξύ των άλλων έδειξε ότι οι όλο και περισσότερες αλλοδαπές γυναίκες που καταλαμβάνουν το χώρο του σεξ, εισέρχονται παράνομα στη χώρα και εργάζονται ως μη- δηλωμένα εκδιδόμενα άτομα, μέσω οργανωμένου δικτύου που τις προάγει. Γυναίκες από την Αλβανία προωθούνται κυρίως στην Αθήνα ενώ γυναίκες από τη Βουλγαρία στη Θεσσαλονίκη. Ενώ στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη η πορνεία ασκείται σε ένα ευρύ φάσμα τόπων και τρόπων παροχής πορνικών υπηρεσιών, στην υπόλοιπη Ελλάδα ασκείται κυρίως κεικαλυμμένα σε μπαρ που λειτουργούν για το σκοπό αυτό.

37. Γ. Λάζος, *Πορνεία και διεθνή σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα*, ο.π., σ.124

1.4 Κοινωνικός σχεδιασμός για την αντιμετώπιση του φαινομένου

Η εικόνα της πόρνης στις σύγχρονες κοινωνίες είναι στερεότυπη: πρόκειται για ένα ανθρωπινό όν που έχει καταστεί άβουλο αντικείμενο, ένα απλό σκεύος. Το απόλυτο θύμα. Όμως αυτή η αντίληψη αμφισβητείται από όσους επιχειρούν να αντιμετωπίσουν την πόρνη ως υποκείμενο δικαιωμάτων. Οι νέες αυτές ιδέες δοκιμάζονται σε κινήματα που εξαπλώνονται στην Ευρώπη ανατρέπουν τις παλιές ατελέσφορες συνταγές και προτείνουν «φρέσιες» μεθόδους για την προσέγγιση των γυναικών που εμπλέκονται στις σύγχρονες εκδοχές της πορνείας.

Το Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων των Ιωαννίνων, συμμετέχει σε ένα πιλοτικό πρόγραμμα με στόχο τον αγώνα κατά του αποκλεισμού των γυναικών που ασκούν ή εξαναγκάζονται να ασκήσουν το επάγγελμα της πορνείας (Πρόγραμμα Transet). Σε ένα διήμερο εργαστήριο 19-20 Μαΐου 2004, μέλη των δικτύων που έχουν αναλάβει το πρόγραμμα (Ιταλία, Ολλανδία, Ελλάδα), αλλά και εκπρόσωποι μη κυβερνητικών οργανώσεων από τις χώρες προέλευσης των γυναικών, συζήτησαν τα πρώτα τους πορίσματα και αντάλλαξαν πληροφορίες για τις δυσκολίες στη δουλεία τους και τις τακτικές που υιοθετούν για το ξεπέρασμά τους.³⁸

Ένα πρόβλημα είναι το ζήτημα της ορολογίας: Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συμφωνία σε ένα κοινό γλωσσάρι που θα αποτελεί ενιαία βάση κατανόησης και δράσης και δε θα ακολουθεί το βαρύ ηθικολογικό φορτίο και τις δυσάρεστες συνδηλώσεις που συνοδεύουν ανέκαθεν το λεξιλόγιο της πορνείας. Για τη συγκρότησή του θα επιλεγούν ουδέτερες λέξεις και περιγραφικοί ορισμοί που θα επιχειρήσουν να πάρουν σοβαρά υπόψη τους την κουλτούρα, τα βιώματα και τον τρόπο που προσλαμβάνουν οι εμπλεκόμενες αυτό που τους συμβαίνει.

38. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, *Ιός*, σ.12,10/6/2001

Οι παραδοσιακές προσεγγίσεις της πορνείας αντιμετώπιζαν τις πόρνες ως αντικείμενο προς διευθέτηση, αναρμόδια να συμμετάσχουν στις συζητήσεις για τη χάραξη πολιτικών που θα χάραζαν τις τύχες τους.

Σήμερα, η συμμετοχή των ίδιων των γυναικών θεωρείται αναγκαίος όρος για τη συγκρότηση των δικτύων που ασχολούνται με την πορνεία. Επιπλέον, η απόλυτη αποποινικοποίηση της πορνείας συνεπάγεται την προσπάθεια για έξοδο της πόρνης από τη θέση του άβουλου θύματος και τη «μεταμόρφωσή» της σε υποκείμενο δικαιωμάτων. Και αυτό γιατί η ακραία θυματοποίηση της πόρνης θεωρείται μάλλον σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνη για την ηθική καταδίκη και το στιγματισμό της, στάσεις που οδηγούν αναπότρεπτα στον κοινωνικό αποκλεισμό.

«Αποποινικοποίηση της πορνείας και αποσύνδεση από το χώρο το εγκλήματος σημαίνει αναγνώριση της ελευθερίας στη διάθεση του σώματός μας», είναι μια συσχέτιση με τον ελεύθερο αυτοπροσδιορισμό των ατόμων που συναντιούνται συχνά σε κείμενα οργανώσεων για τα δικαιώματα των πορνών, καθώς και τον όρο «εργάτης του σεξ» που υποκαθιστά παμπάλαιους όρους όπως πόρνη και ιερόδουλος.

Είναι προφανές η προσπάθεια να αφαιρεθεί από το λόγο για την πορνεία η ηθικολογική του διάσταση, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον θετικό που θα διευκολύνει τις απόπειρες για κοινωνική ενσωμάτωση της πόρνης. Αυτές οι αντιλήψεις όμως έρχονται να δοκιμαστούν σκληρά από την πραγματικότητα των ποικίλων καταναγκασμών που υφίστανται οι γυναίκες των Ανατολικών χωρών και αντιμετωπίζονται με στρατηγικές «εργάτριας του σεξ». Οι γυναίκες αυτές δεν υπάγονται στις νομοθετικές ρυθμίσεις της πορνείας, αλλά σε ρυθμίσεις σχετικές με την παράνομη μετανάστευση που δεν προβλέπουν την αποτελεσματική προστασία τους σε περίπτωση που συλληφθούν ή προσφύγουν στις αρχές.

Τις περισσότερες φορές η τελική στάση των χωρών της Ε.Ε. είναι κοινή: Επιδιώκουν να απαλλαγούν από τις αλλοδαπές πόρνες ακόμη κι αν γνωρίζουν ότι το ζήτημα δε λύνεται με ομαδικές απελάσεις.³⁹

Συνέντευξη με την πρόεδρο του κινήματος Εκδιδομένων προσώπων Ελλάδος Δήμητρα Κανελλοπούλου στο περιοδικό *Penthouse* ⁴⁰δείχνει τη στάση των εκδιδομένων προσώπων σχετικά με τη ρύθμιση του φαινομένου: Στην Ελλάδα, η ρύθμιση της πορνείας με τον περίφημο νόμο 2734 για τα εκδιδόμενα με αμοιβή άτομα, έχει προκαλέσει ποικίλες αντιδράσεις. Αφενός από την πλευρά των εκδιδομένων προσώπων έχει προκαλέσει κύματα αντιδράσεων και συγκεκριμένα στο σκέλος εκείνο που αναφέρει ότι δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση των εκδιδόμενων σε κτήρια που είναι σε ακτίνα μικρότερη των 200 μέτρων. από ναούς, σχολεία, πλατείες, παιδικές χαρές, νοσηλευτικά και ευαγή ιδρύματα, κέντρα νεότητας, φροντιστήρια, νηπιαγωγεία αθλητικά κέντρα και οικοτροφεία.

Η Δήμητρα Κανελλοπούλου σχολιάζει ότι έτσι ενίσχυσαν το χώρο του αυτόφωρου και την ταλαιπωρία τους στα κρατητήρια, τις ψυχιατρικές γνωματεύσεις και τα δαχτυλικά αποτυπώματα. «Άλλο ο έλεγχος και άλλο η αστυνόμευση. Αστυνόμευση χρειάζεται η παραπορνεία. Τους έχουμε καταθέσει γνωμοδοτικό σημείωμα που καθιστά το νόμο ανενεργό διότι καταπατά το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ευνοεί την πάταξη της νόμιμης πορνείας και την άνθιση της παραπορνείας». Τελικά ούτε η τροποποίηση του νόμου έδωσε λύση και προκάλεσε μεγαλύτερες αντιδράσεις.

Οι αγώνες των πορνών αντιμετωπίστηκαν με επιφύλαξη και με καχυποψία ακόμα, γιατί δε στράφηκαν εναντίον των προστατών των αγαπητικών και της πορνικής εργασίας, αλλά μόνο εναντίον της αστυνομικής και κρατικής καταπίεσης.

39. Στο ίδιο, σ.13

40. Δήμητρα Κανελλοπούλου, στο *Penthouse*, 66 (2004), σ.27.

Για κάποιους άλλους η εφαρμογή του Ν.2734/1999 και η συνακόλουθη «απελευθέρωση» της πορνείας καθώς και η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της Αθήνας για επέκταση της πορνείας εν όψει ολυμπιακών αγώνων ανοίγει τους ασκούς του Αιόλου. Κατά αυτόν τον τρόπο παγιώνεται και νομιμοποιείται πλέον η σεξουαλική εκμετάλλευση των γυναικών γιατί τώρα πια προσφέρονται εναλλακτικές λύσεις στα σωματεμπορικά κυκλώματα, ενώ η βιομηχανία του σεξ κέρδισε ακόμα μία νίκη.⁴¹

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πορνείας είναι:

Πρόγραμμα **tampere** :

Το Διεθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης του AIDS και των Σεξουαλικά μεταδιδόμενων Νοσημάτων για τις Μετανάστριες Πόρνες στην Ευρώπη, προβάλλει ειδικές στρατηγικές προσέγγισης των γυναικών αυτών, προκειμένου να τους γίνουν γνωστά και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους.

Είναι γνωστός ο απόλυτος κοινωνικός αποκλεισμός των εργατριών του σεξ και η αναποτελεσματικότητα των υπηρεσιών υγείας και ασφάλισης που τους παρέχονται σε ένα ελεγκτικό και καταπιεστικό πλαίσιο. Οι υπεύθυνοι του προγράμματος υποστηρίζουν ότι η μαζική είσοδος γυναικών από τις ανατολικές χώρες στη Ε.Ε., επιβάλλει την αντιμετώπισή τους ως σημαντικού τμήματος της σύγχρονης οικονομικής μετανάστευσης και όχι ως άβουλα θύματα εμπορίας.

Η δράση τους περιλαμβάνει ομάδες ειδικευμένων γιατρών, εκπροσώπους αρμόδιων φορέων και γυναίκες που υπήρξαν πόρνες, που πλησιάζουν αλλοδαπές γυναίκες στο δρόμο και επιδιώκουν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη τους και να τις ενδυναμώσουν έναντι των προαγωγών τους, να προσφέρουν ιατρική και νομική κάλυψη, να τις ενισχύσουν αν το επιθυμούν να εγκαταλείψουν την πορνεία, να τους δώσουν συμβουλές προφύλαξης από το AIDS, με συμβουλευτικούς σταθμούς φυλλάδια και πρόχειρα ιατρεία.

41. Στο ίδιο, σ.27.

Το πρόγραμμα υποστηρίζει ότι ήρθε σε επαφή με 50.000 αλλοδαπές πόρνες σε Ολλανδία, Ιταλία, Αυστρία και Γερμανία.

πρόγραμμα **Europa**

Είναι το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Παρέμβασης για την φύλαξη των εκδιδόμενων από το AIDS. Στο πρόγραμμα που ξεκίνησε το 1993 συμμετείχαν έντεκα χώρες -μέλη της Ε.Ε.

Στόχο είχε την μείωση του κινδύνου του HIV και άλλων ΣΜΝ για τις εκδιδόμενες, την αξιολόγηση αυτών των παρεμβάσεων, τον καθορισμό ανάλογων παρεμβάσεων στις χώρες της Ε.Ε. και την εγκατάσταση ενός δικτύου συνεργαζόμενων κέντρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Σε κάθε χώρα ορίστηκε ένας τοπικός συντονιστής που είχε την ευθύνη για τη συγκέντρωση πληροφοριών για το HIV στις εκδιδόμενες και ανέπτυξε ένα δίκτυο δράσεων και πρόληψης σε εθνικό επίπεδο. Στη τελική έκθεση του προγράμματος σημειώνεται ότι υπήρξε σημαντική πρόοδος για τους τέσσερις στόχους και καταγράφει συμπεράσματα και προτάσεις για το θέμα της πορνείας.

Το Δύκτιο **Umbrella** :

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν χώρες- μέλη της Ε.Ε. ανάμεσά τους και η Ελλάδα. Στόχοι του η προαγωγή υγείας των εκδιδομένων γυναικών, η πρόληψη HIV και άλλων ΣΜΝ, η τροποποίηση επικίνδυνων συμπεριφορών και η μείωση διακρίσεων και στιγματισμού των εκδιδομένων ατόμων. Σκοπός του προγράμματος στην Ελλάδα (φορέας υλοποίησης Κέντρο Ελέγχου Ειδικών Λοιμώξεων) είναι ο έλεγχος, η μελέτη και η καταγραφή επιδημιολογικών δεδομένων σε σχέση με τα αλλοδαπά εκδιδόμενα άτομα στις περιοχές των ελληνοαλβανικών και

ελληνοβουλγαρικών συνόρων και στα μεγάλα αστικά κεντρα.

Στην Ελλάδα, ενώ είναι πολλοί οι οργανισμοί (δημόσιοι και ιδιωτικοί), που δραστηριοποιούνται σε γυναικεία θέματα, ελάχιστοι είναι εκείνοι που ασχολούνται με την πορνεία (οι οποίοι μάλιστα εκδηλώνουν το ενδιαφέρον τους αποκλειστικά στην γυναικεία πορνεία). Οι επιστημονικές ομάδες που εκδηλώνουν το ενδιαφέρον τους στον τομέα της πορνείας είναι: Ο Τομέας Επιδημιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, το Ίδρυμα Μαραγκόπουλου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το Ελληνικό Κέντρο για τη Διαπολιτισμική Ψυχική Υγεία και Φροντίδα.⁴²

Η Α. Καραμάνου, πρόεδρος της επιτροπής δικαιωμάτων των γυναικών και ίσων ευκαιριών του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, προτείνει τα μέτρα που θεωρεί απαραίτητα για την αντιμετώπιση της πορνείας⁴³:

Το μεγαλύτερο μέρος της πορνείας αφορά τις καταναγκαστικά εκδιδόμενες. Έτσι, είναι αναγκαία τα κατασταλτικά μέτρα για την εξάρθρωση των παράνομων κυκλωμάτων τις χώρες μας και των άλλων χωρών καθώς και αυστηρότεροι έλεγχοι στα σύνορα και ποινικοποίηση της πελατείας.

Απαραίτητα είναι τα μέτρα που έχουν σα στόχο τόσο την ανάπτυξη των χωρών που βρίσκονται σε κρίση και που τα θύματα της εξαναγκαστικής πορνείας προσέρχονται από τις χώρες αυτές, όσο και την εξάλειψη της φτώχειας και της ανεργίας σε όλο τον κόσμο.

Μέτρα για την εξάλειψη της πορνογραφίας που έχει σα στόχο να παρουσιάσει μια ορισμένη εικόνα για τις γυναίκες στους άνδρες και να κεντρίσει τη σεξουαλική επιθυμία των ανδρών.

42. Ν. Λάζαρη, Ι. Λαλιώτου, «Σωματεμπορία γυναικών, πορνεία και σεξουαλική εκμετάλλευση. Επισκόπηση, καταγραφή ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας», ο.π., σ. 16-18.

43. Α. Καραμάνου, «Μετά την τρομοκρατία η πορνεία», *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*, 19/6/2003

Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις νεαρών γυναικών από τις ανατολικές χώρες που ξεγελάστηκαν από αγγελίες για εύρεση δουλειάς στις δυτικές χώρες. Έτσι, είναι απαραίτητη μια σχετική καμπάνια ενημέρωσης στις χώρες προέλευσης των θυμάτων.

Μετρά αρωγής και κοινωνικής επανένταξης των θυμάτων. Αυτά αφορούν τόσο τη δημιουργία καταφυγίων όσο και εκπαιδευτικά -επιμορφωτικά προγράμματα που στόχο θα έχουν την επαγγελματική κατάρτιση των θυμάτων, ώστε να μπορέσουν να επανενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο.

Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, καθώς κανένα κοινωνικό πρόβλημα δε πρέπει να αποσιωπάται. Να ενημερωθεί η κοινωνία για αυτού του είδους τις κατάφορες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γυναικών και ανηλίκων και να ενημερωθούν οι άνδρες για την πραγματική κατάσταση των θυμάτων.

«(...) χρειαζόμαστε περισσότερα και αποτελεσματικότερα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα, αυστηρές ποινές, προστασία των θυμάτων, εκπαίδευση και συνεργασία αστυνομικών και διοικητικών αρχών, κοινά συνέδρια πρόληψης και δίωξης σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε., δημιουργία Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου/ Κέντρου για την καταπολέμηση του trafficking και ενίσχυση των μη- Κυβερνητικών οργανώσεων(...) Όλες οι στρατηγικές για την καταπολέμηση της σωματεμπορίας θα πρέπει να στοχεύουν στην καταπολέμηση τόσο εκείνων που αποκομίζουν τεράστια κέρδη από την αγοραπωλησία ανθρωπίνων σωμάτων, όσο και εκείνων που τροφοδοτούν τη ζήτηση και διογκώνουν τη βιομηχανία του σεξ και την αγορά υπηρεσιών πορνείας»⁴⁴

Μια κοινωνία που στη θέση της ηθικής διπροσωπίας θέσει τη γνήσια προαγωγή της γενικής ευημερίας, θα κάνει αναμφισβήτητα μεγάλες προόδους στην καταπολέμηση της πορνείας.

44. Στο ίδιο, σ.9

Κεφάλαιο 2: Το επάγγελμα της πόρνης

2.1 Προϋποθέσεις -δυνατότητες άσκησης

Για να μπει κάποια κοπέλα στο πορνείο πρέπει να εγγραφεί. Με τη διοικητική αυτή διαδικασία η κοπέλα γίνεται πόρνη. Η καταχώρηση γίνεται στην αστυνομική διεύθυνση, είτε με αίτηση της κοπέλας, είτε αυτεπάγγελτα έπειτα από σύλληψη αλλά τις περισσότερες φορές η πράξη είναι εικούσια. Η κοπέλα οφείλει να προσδιορίσει την ηλικία της ,το προηγούμενο επάγγελμά της, αν έχει παιδιά και ζουν μαζί της. Μετά την ιατρική εξέταση που γίνεται στο τμήμα υγιεινής της εκάστοτε περιοχής είναι ελεύθερη να ασκεί στον οίκο ανοχής το επάγγελμα της όπου εγγράφεται αμέσως από την ιδιοκτήτρια του οίκου στο αρχείο που στην γλώσσα του επαγγέλματος ονομάζεται «το βιβλίο χωρίς όνομα».⁴⁵

Για την άσκηση του επαγγέλματος σύμφωνα με την εφημερίδα της κυβερνήσεως⁴⁶είναι οι εξής:

Καταρχήν το πρόσωπο που εκδίδεται με αμοιβή υποχρεούται να έχει πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος. Το πιστοποιητικό αυτό χορηγείται ύστερα από αίτηση του από το νομάρχη του τόπου κατοικίας του εφόσον στο ανωτέρω πρόσωπο συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- A. Να έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του.
 - B. Να είναι άγαμο ή να τελεί σε χηρεία ή είναι διαζευγμένο.
 - Γ. Να μην πάσχει από σεξουαλικά μεταδιδόμενη ή άλλη μολυσματική νόσο.
- Οι νόσοι αυτές καθορίζονται με απόφαση του υπουργού υγείας και πρόνοιας.

45 L.Adler, (1983) *Η καθημερινή ζωή στους οίκους ανοχής της Γαλλίας*, ο.π., σ. 137.

46. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας*, τεύχος πρώτο, αρ. φύλλου 161, 5/8/1999.

Δ. Να μην πάσχει από οποιασδήποτε μορφής ψυχική νόσο, και να μην είναι χρήστης ναρκωτικών ουσιών.

Δ. Να μην έχει καταδικαστεί έστω και οριστική απόφαση για ανθρωποκτονία από πρόθεση, αποπλάνηση παιδιών, διευκόλυνση ακολασίας άλλων, σωματεμπορία, μαστροπεία και εκβιασμό καθώς και για παραβίαση των διατάξεων των νόμων περί όπλων και ναρκωτικών.

Παράλληλα η χορήγηση του ανωτέρω πιστοποιητικού σε πρόσωπο αλλοδαπής υπηκοότητας προϋποθέτει επιπλέον τη νόμιμη παραμονή αυτού στη χώρα.

Το πιστοποιητικό άσκησης επαγγέλματος ισχύει για χρονικό διάστημα τριών (3) ετών και για την περιοχή της οικίας Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης. Το εν λόγω πιστοποιητικό ανανεώνεται για ίσο χρόνο εφόσον εξακολουθούν να συντρέχουν οι προϋποθέσεις που αναφέρονται παραπάνω.

Για τα πρόσωπα αλλοδαπής υπηκοότητας, το παραπάνω πιστοποιητικό ισχύει για όσο χρόνο διαρκεί η νόμιμη παραμονή τους στη χώρα εφόσον αυτή είναι μικρότερη της τριετίας. Επίσης με κοινή απόφαση των υπουργών εσωτερικών, δημόσιας διοίκησης, αποκέντρωσης και υγείας- πρόνοιας η οποία εκδίδεται εντός προθεσμίας τριών μηνών από την δημοσίευση του παρόντος νόμου, καθορίζεται η διαδικασία έκδοσης, ανάκλησης και ανανέωσης του ανωτέρω πιστοποιητικού, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια. Στα πρόσωπα που κατέχουν το προαναφερόμενο πιστοποιητικό χορηγείται υποχρεωτικά με μέριμνα της αρμόδιας Υγειονομικής Υπηρεσίας της οικίας Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, βιβλιάριο υγείας.

Τα άτομα αυτά σύμφωνα με το άρθρο 65 του ποινικού κώδικα περί της εξ' αφροδίστων νόσων προστασίας και ρυθμίσεις συναφών θεμάτων και όπως αυτό ισχύει κάθε φορά εφόσον δεν υπάγονται στην ασφάλιση οποιουδήποτε άλλου οργανισμού, λόγω ασκήσεως άλλου επαγγέλματος ή δεν συνταξιοδοτούνται από άλλο φορέα λόγω άμεσου ή έμμεσου δικαιώματος.

Η ασφάλιση αρχίζει από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης του νομάρχη,

η οποία προβλέπεται από το άρθρο 6, τα υπαγόμενα στην ασφάλιση πρόσωπα υποχρεούνται τον πρώτο μήνα κάθε χρόνου σε ιατρικές εξετάσεις καθώς επίσης και σε προσκόμιση ασφαλιστικής ενημερότητας.⁴⁷

2.2 Συνθήκες επαγγέλματος

«Ένας τεράστιος αριθμός, ένα κόκκινο φως, φωτισμένα παράθυρα. Ο δρόμος, νύχτα σε μία κακόφημη συνοικία. Ο άνδρας περπατά, διστάζει, επιταχύνει το βήμα του. Η πόρνη τον πιάνει από το χέρι. Απ' το σπίτι ακούγονται χαρούμενες φωνές, ήχοι μουσικής και αναδύονται αναθυμιάσεις αλκοόλ. Ο άνδρας νιώθει ίλιγγο. Η πόρνη ανοίγει την πόρτα. Στην είσοδο η επιστάτρια περιμένει τον πελάτη. Τελείωσε. Ο άνδρας καταπίνεται από τη σεξουαλική μηχανή των φαντασιώσεων και της συντροφικότητας του πορνείου.»⁴⁸

Το πορνείο είναι ένας περιορισμένος χώρος καθησυχαστικός για την αστυνομία, αγχώδης για τα κορίτσια, πρακτικός για τους πελάτες. Το πορνείο είναι ένας επιτηρούμενος χώρος: η αστυνομία διαθέτει ένα μητρώο όπου σημειώνονται τα στοιχεία. Οι κοπέλες υποχρεούνται σε τακτικό ωράριο και εξαντλητικό ρυθμό εργασίας ενώ οι ίδιοι οι πελάτες ελέγχονται κατά την άφιξη τους από την ιδιοκτήτρια του «μαγαζιού» η οποία διακριτικά κρίνει την τη φυσική τους κατάσταση και πληροφορείται την οικονομική τους κατάσταση.

Το πορνείο σύμφωνα με τους σχολιαστές του και τους χρήστες του είναι σύγχρονος σπερματικός οχετός, ένα θλιβερό εργοστάσιο, ένας σκουπιδότοπος διαστροφής, ένα καράβι με χάδια, ένα καταφύγιο της αθωότητας, ένα αναντικατάστατο πονετικό φιλανθρωπικό ίδρυμα, μία κόλαση διαφθοράς, μία δεξαμενή καταστροφικών παθών, ένας συλλέκτης και συντηρητής ασθενειών.

47. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας*, ο.π.

48. Τ, Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π, σ.52-53.

Δεν είναι εύκολο να βρει κανείς έναν οίκο ανοχής σε μία πόλη. Τίποτα πράγματι δεν πρέπει να χτυπάει στο μάτι. Όσο κατεβαίνουμε στα χαμηλά στρώματα της πορνείας τόσο πιο συχνά τα πορνεία έχουν είσοδο από θορυβώδη δρόμο, τόσο που οι κοπέλες δείχνουν πιο γριές και ξεπλυμένες τόσο πιο πολύ οι πελάτες τσακώνονται και η νύχτα φαίνεται πιο βίαιη.

Εδώ η ερωτική πράξη περιορίζεται στην πιο απλή της έκφραση: τη διείσδυση. Εδώ είναι το τελευταίο καταφύγιο των επιπλωμένων δωματίων της νύχτας. Μόλις που συντηρούν τη στοιχειώδη καθαριότητα. Τραπεζία και καθίσματα από ξύλο αποτελούν την επίπλωση της κοινής αίθουσας, ενώ τα δωμάτια είναι επιπλωμένα με ένα απλό σιδερένιο κρεβάτι και ένα στρώμα.⁴⁹

Υπάρχει μία ατελείωτη ποικιλία οίκων. Αυτή ξεκινάει απ' το πολυτελές πορνείο, ως το πιο άθλιο παλιόσπιτο. Οι κοπέλες ανάλογα με τη σταδιοδρομία τους, τη θέληση τους, τους έρωτες τους ή το πεπρωμένο, μπορούν να διατρέξουν το αργό μονοπάτι που ξεκινάει από τον πολυτελή οίκο για να καταλήξει στην πιο εξαθλιωμένη πορνεία. Αυτή αντανακλά οπωσδήποτε τη διαφορετική ζήτηση και επίσης βέβαια την κοινωνική καταγωγή των πελατών. Οι οίκοι στους οποίους γενικώς συχνάζουν εργάτες, στρατιώτες, ναυτικοί σπάνια είναι αυτοί όπου οι ανώτερες τάξεις έρχονται να αναζητήσουν την ηδονική τους ξεκούραση.²⁵ Οι περισσότεροι οίκοι λειτουργούν επί 24ώρου βάσεως με διαφορετική αναπληρωματική ανά δωρο. Σε κάθε δωμάτιο, ένα δυο κομοδίνα, μία δύο καρέκλες, ένα κρεβάτι, αλλού μία ντουλάπα, αλλού νιπτήρας, ένα καλάθι αχρήστων για τα προφυλακτικά και τα φτηνά χαρτιά υγείας που καταναλώνονται εν αφθονία. Σεντόνια που αλλάζονται άπαξ της ημέρας. Μπορεί και διακόσιοι το 24ωρο να ξαπλώσουν πάνω τους. Σε ορισμένα, έγχρωμη συσκευή τηλεόρασης και βίντεο και καθρέπτες για ηδονοβλεπτικούς και προθερμαντικούς λόγους.

49. Στο ίδιο, σ.101.

Στον προθάλαμο, αίθουσα αναμονής, χαμηλά φώτα και ενίοτε φαντασμαγορικά, μουσική, καναπέδες κάθε ρυθμού και αξίας. Στην κουζίνα απαραίτητο το καλλωπιτήριο με μεγάλο καθρέφτη όπου παρατάσσονται αλοιφές, κρέμες, αρώματα, προφυλακτικά. Μπροστά του κάθεται η εργαζόμενη, επάνω του ξεκουράζει το κεφάλι ή τα πόδια της. Στην καρέκλα είναι πάντα είναι πάντα απλωμένη η πετσέτα της. Στο σταχτοδοχείο λιβανίζει το τσιγάρο. Η καταμέτρηση των πελατών και των εσόδων γίνεται πια ανάλογα με τις άδειες θήκες των καταναλωθέντων προφυλακτικών: αριθμός θηκών επί το κόστος της κάθε επίσκεψης.

Κάθε νεοεισερχόμενο πελάτη τον υποδέχεται η υπηρεσία η οποία τον προτρέπει να καθίσει. Η αναπληρωματική φορώντας συνήθως μπικίνι ή τολμηρό κορμάκι παρουσιάζεται στην πόρτα του προθάλαμου, σιάει ένα επαγγελματικό χαμόγελο και αμέσως αποσύρεται, αποθαρρύνοντας έτσι τους κάθε λογής πορνοπεριπατητές. Η υπηρεσία ρωτάει τον πελάτη εάν θα περάσει. Εάν ναι τότε εισπράττει τα χρήματα και του υποδεικνύει το δωμάτιο. Η υπηρεσία δεν είναι μόνο επί της υποδοχής και του ταμείου. Είναι οικονόμος, διαχειρίστρια και φύλακας επίσης. Φροντίζει τα του οίκου. Κάνει τις προμήθειες του καταστήματος, πληρώνει τους λογαριασμούς, αλλάζει τα σεντόνια, σκουπίζει, εάν δεν υπάρχει καθαρίστρια, ενίοτε ασχολείται και με τις προσλήψεις νέων εργαζομένων και βρίσκεται σε επιφυλακή μήπως συμβεί κανένα απρόοπτο στα δωμάτια ή στον προθάλαμο. Όσον αφορά την διεύθυνση των οίκων, Οι κανονισμοί την παραχωρούν μόνο σε γυναίκες. Ο ιδιοκτήτης έχει πολύ συχνά το ρόλο του στρατολόγου κοριτσιών, εξασφαλίζει την τάξη στον οίκο, διώχνει τους οξύθυμους πελάτες και παρέχει πληροφορίες στην αστυνομία. Τις αποκαλούν μαμά, νταβατζού ή ακόμα και μαντάμα.

Οι «μαντάμες» είναι πρόσωπα με κύρος και μιλούν διαλέγοντας τις σωστές λέξεις, απεχθάνονται την χυδαιότητα και γενικά δεν θεωρούν τον εαυτό τους ότι

αποτελούν μέρος της κοινότητας των εκδιδομένων γυναικών και δεν ανήκουν σε καμία περίπτωση στο «ίδιο καλάθι»⁵⁰

Δεν είναι μικρή υπόθεση να ανοίξει κάποια ένα πορνείο. Αφού καταφέρει να ξεπεράσει τα άπειρα εμπόδια κανονισμού και αστυνομικά, πρέπει να γεμίσει τον οίκο με «φρέσκια σάρκα». Η γνώση της στρατολόγησης προϋποθέτει χαρίσματα πειθούς, διαίσθησης, τόλμης, εμπορικής αίσθησης και καλή πρόσβαση σε ορισμένα δίκτυα.

Από τις γυναίκες που εργάζονται στο πορνείο, σπάνιες είναι εκείνες που γερνούν εκεί. Οι περισσότερες ξαναβρίσκονται στο δρόμο ή καταλήγουν στη φυλακή ή στο νοσοκομείο. Αν μείνουν, το σώμα τους θα χρησιμοποιείται πάντα σε περιπτώσεις κοσμοσυρροής ή ζήτησης από γέρους. Οι πιο πονηρές, οι πιο ερεθιστικές θα κατορθώσουν να πραγματοποιήσουν το όνειρό τους: να παντρευτούν ένα πλούσιο πελάτη η ακόμα καλύτερα το αφεντικό. Θα ξεφύγουν από τη βιομηχανία της διαφθοράς για να ζήσουν ευτυχισμένες και ήσυχες σαν ανώνυμες μικροαστές, γεράματα χωρίς ιστορία.

Άλλες εγκαταλείπουν τα πάντα και κλείνονται σε μοναστήρια για να βρουν καταφύγιο για την υπόλοιπη ζωή τους. Οι περισσότερες σαν να υποκινούνται από ένα ένστικτο επιβίωσης, προαισθανόμενες την εξέλιξη των ηθών και την καινοτομία των ερωτικών πόθων των συντρόφων τους, χρησιμοποίησαν τους οίκους ως τόπους περάσματος και εκμάθησης της διαφθοράς.

Οι πιο τολμηρές από αυτές αποφάσισαν να γίνουν οι ίδιες πατρώνες του εαυτού τους και να δουλέψουν για λογαριασμό τους. Αποκαλούνται με αυτό το όμορφο όνομα που προσδίδει τον φόβο που εμπνέουν: ανυπότακτες

Οι συνθήκες άσκησης στο πεζοδρόμιο είναι εντελώς διαφορετικές από αυτές του πορνείου αφού η δουλειά στο πεζοδρόμιο εγκυμονεί πολλούς κινδύνους.

Σύμφωνα με μαρτυρίες εκδιδομένων στη Χατζή ⁵¹αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Τι να πρωτοθυμηθώ; την χλεύη; το φτύσιμο; το κράξιμο στο πεζοδρόμιο; Το πρώτο

50. Στο ίδιο, σ.104

χαστούι που τρωσ είναι στο δρόμο(...) Χίλιοι δύο περνούσαν: χασικλήδες, μαχαιροβγάλτες, κλέφτες, βιαστές(...) Μόνο αυτό; το πασπάτεμα, το στάσου έτσι, στάσου αλλιώς, το τραβολόγημα, το κρύο, το κρατητήριο...»

Άλλη εκδιδόμενη αναφερόμενη στις συνθήκες του «πεζοδρομίου» λέει τα εξής:

Η Αθηνάς και ή πάροδοι της βογκούσαν, ο θόρυβος των αυτοκινήτων εγγράφονταν μαζί με τις φωνές μας, τα βαριά βήματα του πελάτη, τη συμφωνία που έκλεινε δίπλα μας για τη σεξουαλική μίσθωση, την αγοραπωλησία του γυναικείου κορμιού. Γύρω μας μία ατμόσφαιρα ερωτισμού που θέλει ο πελάτης, σκηνοθετημένη από τις γυναίκες, μία παράσταση όπου οι ηθοποιοί δεν αλλάζουν ποτέ τους ρόλους και όπου τίποτε ποτέ δεν αλλάζει... Ρόλοι πάγιοι, ρόλοι ακραίοι, θανατεροί. Μία δουλειά, ένα επάγγελμα όπου δεν πουλάς την εργατική σου δύναμη, την πνευματική σου δημιουργία, τις γνώσεις σου, αλλά τα πάντα: τον εαυτό σου.⁵²

Όσον αφορά την παράνομη πορνεία και εδώ οι συνθήκες διαφέρουν. Σύμφωνα με άρθρο του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης στο διαδύκτιο,⁵³ τα θύματα μετακινούνται με τη βία εντός των συνόρων της χώρας τους ή σε άλλες χώρες με σκοπό την καταναγκαστική πορνεία. Στην αρχή συνήθως το θύμα επιθυμεί την μετανάστευση. Από τη στιγμή που συναντάται το θύμα με τον διακινητή αρχίζει να ξεδιπλώνεται ο μηχανισμός που από την θεληματική μετανάστευση οδηγεί στην παράνομη διακίνηση και κατακράτηση γυναικών. Οι σωματέμποροι συνήθως χρησιμοποιώντας μικρές αγγελίες υπόσχονται στις γυναίκες μία καλύτερη ζωή στην Ευρώπη και δουλειά συνήθως ως τροφός, σερβιτόρα ή γραμματέας και άλλες αξιοπρεπείς εργασίες. Τα κορίτσια αν και υποπεύονται πώς κάτι άσχημο μπορεί να κρύβεται πίσω από τη δημοσίευση αυτή, απαντούν μέσα στην απόγνωση τους και στο οικονομικό αδιέξοδο που βρίσκονται.

51. Στο ίδιο, σ.107

52. Στ ίδιο, σ.108-9

Ακολουθεί η συνάντηση με τον διακινητή και αν είναι εμφανίσιμες, αρχίζει η προώθηση τους. Ένα πολύ μικρό ποσοστό γυναικών επιθυμεί να φύγει για θεληματική πορνεία, αλλά και πάλι δεν γνωρίζουν τις άθλιες συνθήκες εργασίας που θα συναντήσουν στη χώρα υποδοχής. Η καταναγκαστική πορνεία είναι παράνομη και εμφανίζει διαφορές από την θεληματική πορνεία.

Άλλος τρόπος στρατολόγησης με σκοπό την καταναγκαστική πορνεία είναι η απαγωγή. Επιλέγουν κορίτσια που ζουν σε επαρχιακές πόλεις μόνες ή με γερασμένους γονείς που δεν έχουν καμία σχέση με την αστυνομία, χωρίς αδέρφια και τις κλέβουν από τα σπίτια τους. Στη συνέχεια τις βάζουν σε διαμερίσματα που τα φρουρούν «μπράβου» μέχρι την εξαγωγή τους.

Για να τις φέρουν στην Ελλάδα με τη νόμιμη οδό τους βγάζουν ταξιδιωτικά έγγραφα και βίζα με τη δικαιολογία ότι τα κορίτσια αυτά είναι χορεύτριες και θα έρθουν στην χώρα μας να δουλέψουν σε μπαλέτα. Ο παράνομος τρόπος είναι να τις περνούν στα κρυφά. Από τη στιγμή που φτάνουν στον τελικό προορισμό ξεινιά ο εφιάλτης των κοριτσιών που τόλμησαν να ονειρευτούν μία καλύτερη ζωή.

Τις κρατούν κλειδωμένες μέσα σε διαμερίσματα με φρουρούς που τις βιάζουν και τις χτυπούν. Προκειμένου να κάμψουν την αντίσταση τους τις αφήνουν νηστικές και γυμνές. Τους δίνουν νερό μόνο για 15 μέρες ενώ συνεχίζουν να τις βιάζουν ομαδικά. Πολλές από αυτές εξαναγκάζονται να έρχονται σε σωματική επαφή με πελάτες χωρίς προφυλάξεις με αποτέλεσμα να εκθέτονται σε αφροδίσια νοσήματα ή σε ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες. Όταν οι σωματέμποροι νιώσουν ότι έγιναν υποχείριά τους, τις πουλούν σε άλλους που θέλουν είτε να τις βάλουν να δουλέψουν σε κέντρα «στριπτιζ σόου» είτε τις στέλνουν σε ραντεβού πάντα βέβαια με τη συνοδεία «μπράβων».

Ο χρόνος για να υποτάξουν οι μαστροποί την ψυχή και το κορμί της υποψήφιας κοπέλας που θα την οδηγήσουν αργότερα στον πληρωμένο έρωτα συνήθως είναι ένας μήνας. Τα θύματα συνεχώς αλλάζουν χέρια και περνούν σε καινούργια αφεντικά. Πρώτα τις βάζουν να δουλεύουν σε μεγάλες πόλεις τις Ελλάδας και στη

συνέχεια τις στέλνουν στην επαρχία.

Σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό μετανάστευσης,⁵³ οι πιθανότητες το θύμα να δραπετεύσει είναι πολύ λίγες και σχεδόν αδύνατο να βρει κάποιον να εμπιστευθεί που θα μπορούσε να τη βοηθήσει. Τελικά το 45% καταφέρνει να δραπετεύσει μετά από 12 μήνες και μόνο το 14,5% καταφέρνει να δραπετεύσει το πρώτο τρίμηνο.⁵³ Συχνά τα χρήματα που παίρνουν είναι ελάχιστα ή μπορεί να μην παίρνουν καθόλου χρήματα. Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν τρέφονται καν σωστά και δεν έχουν καμία φροντίδα υγείας. Αυτά ακριβώς τα χαρακτηριστικά μας επιτρέπουν να μιλάμε για καθεστώς «δουλείας» με όλη τη σημασία της λέξης. Όπως ο δούλος ήταν δεμένος με τον αφέντη του ή ο δουλοπάροικος με τη γη έτσι και σύγχρονη εκδιδόμενη είναι δεμένη με τον μαστροπό της. Πωλείται και αγοράζεται όπως ο δούλος στην παλιά δουλεία.

2.3 Στοιχεία για την αξιολόγησή του από τις ίδιες

2.3.1 Πορνεία και χρηματικές απολαβές

Σύμφωνα με μαρτυρίες στην Γ. Χατζή⁵⁴ αναφορικά με τις χρηματικές απολαβές του επαγγέλματος διατυπώνονται πολλά σχετικά με τους νόμιμους εραστές των εκδιδομένων γυναικών και το πώς αξιολογούν οι ίδιες το επάγγελμα τους:

Είναι πολλές κοπέλες που επειδή κάνουν αυτή τη δουλεία και βγάζουν χρήματα θέλουν να πληρώνουν αυτές τα έξοδα των φίλων τους. Ίσως να σκέφτονται ότι δεν μπορούν διαφορετικά να έχουν φίλους (...).

53. <http://www.istoselides.gr/news/article>.

54. Γ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π., σ. 70-71.

Πιστεύω ότι αυτούς που λένε αγαπητικούς δεν τα παίρνουν μόνοι τους, με το ζόρι. Αυτές τα δίνουν από μόνες τους για να μην τους χάσουν. Από βλακεία τα δίνουν(...) Σήμερα οι νέες σκέφτονται και φέρονται πολύ διαφορετικά, είναι πιο ανεξάρτητες. Δεν ανέχεται τώρα η άλλη να της παίρνουν τα χρήματα ή να τα δίνει. Ξέρω πολλές νέες γυναίκες που έχουν τα δικά τους λεφτά, το δικό τους πορτοφόλι και που οι φίλοι τους δουλεύουν. Δεν δέχονται να τους ταΐζουν ούτε να τις φυλάνε(...) Δεν θέλω να κάνω για πάντα αυτή την δουλειά. Όσο και να κονομάω δεν παύει να είναι κουραστική. Δεν έχω κανένα λόγο να το κρύψω απορώ κι εγώ με τον εαυτό μου: Πως πήγα τότε, τον πρώτο καιρό...πήγα και μάλιστα χαιρόμουν...και όσο πιο πολλά λεφτά έβγαζα τόσο πιο πολύ χαιρόμουν.⁵⁵

«Βέβαια, γιατί εγώ δεν είμαι εκμεταλλεύτρια, είμαι σωστή και τίμια ιερόδουλη. Χιλιάριο ζητάω, χιλιάριο παίρνω. Τώρα αν θέλει κάποιος να μου δώσει κάτι παραπάνω, γιατί ευχαριστήθηκε πολύ μαζί μου, είναι δική του δουλειά(...). Αλλά τα παραπάνω λεφτά, μου τα δίνει γιατί εκτός του ότι ευχαριστήθηκε βγάζοντας το άχτι του έχει και κάποιες τύψεις ότι αυτό που ζητάει είναι ανώμαλο. Όπως με πληρώνουν παραπάνω και όσοι έχουν ένα βαθύ πρόβλημα, αυτά που τα λένε διαστροφές»⁵⁶

Οι εκδιδόμενες αναφέρουν ότι υπάρχουν πελάτες που προτίθενται να πληρώσουν περισσότερο για να μη βάλουν προφυλακτικό και γενικά αναφέρονται σε κάποια οικονομική κρίση του επαγγέλματος. Λένε επίσης ότι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης παρουσιάζονται στη δουλειά τους χωρίς περιστροφές, εφόσον είχαν πελάτες εργάτες και συνταξιούχους που Δεν τους περισσεύουν πλέον χρήματα. Άλλος λόγος της «καναδουλειάς» όπως λένε είναι οι αλβανίδες οι οποίες φιλούν στο στόμα και κάθονται ώρα με τους

55. Στο ίδιο, σ.72.

56. Α. Μεγαπάνου. *Διάλογος με την Άννα*, Libro.Αθήνα :1988, σ.43.

πελάτες, κι εκείνοι φυσικά τις προτιμούν, γιατί νομίζουν πώς είναι με τη «φιλενάδα» τους. Παραδέχονται ότι το να δαπανούν όσο λιγότερο χρόνο γίνεται με τον πελάτη, γίνεται από τις έμπειρες όχι μόνο για λόγους οικονομικούς, αλλά και ως άμυνα αναγκαία για την επιβίωσή τους. Πολλές από αυτές δεν ικανοποιούν «ανωμαλίες και βίτσια» όπως λένε, γιατί τις υποτιμούν, έχουν όμως έτσι συνέπειες στο μεροκάματό τους. Λένε ότι επάνω στο επάγγελμα τους βλέπεις μόνο ένα πορτοφόλι, δεν βλέπεις τίποτε άλλο στην ουσία. «Είτε οικοδόμος είσαι είτε υδραυλικός, ηλεκτρολόγος, ξέρω εγώ πόσα είναι τα επαγγέλματα, ε, ένα επάγγελμα ανάμεσα στα άλλα είναι και το δικό μας. Νιώθει οργασμό ο σοβατζής όταν πιάνει το μυστρί; Άλλο τόσο νιώθουμε και εμείς. Εγώ την ώρα που έχω πελάτη από πάνω μου μετράω πόσα λεφτά θα μου δώσει, τίποτε άλλο».⁵⁷

«Και όμως είμαι σπάταλη. Είχα κάποτε ένα αγαπητικό, μου τα' τρωγε, τι να πω να τα κρύψω; (...) Τα ρούχα μου, τα παπούτσια μου, κοστίζουν πανάκριβα. Τα καλλυντικά μου είναι πανάκριβα, δεν είμαι σαν τις άλλες που χρησιμοποιούν λαδομπογιές. Όχι δεν το ανέχομαι να είμαι στο πεζοδρόμιο και να αγοράζω λαδομπογιές να βάψω τα μάτια μου. Βλέπω γυναίκες της δουλειάς να δουλεύουν όλη μέρα νηστικές, δεν παίρνουν ούτε μία τυρόπιτα να φάνε γιατί θα τα πάνε στο γκόμενο...»

«Και τα λεφτά της πόρνης δεν βγαίνουν εύκολα πελάτες μας είναι ανώμαλοι και κομπλεξικοί, γιατί αν δεν ήταν ανώμαλοι, έτσι όπως έχει γίνει η ζωή, δεν θα έπρεπε να υπάρχει άνδρας που να πληρώνει γυναίκα. Ντρέπονται να πιάσουν γκόμενα, ντρέπονται να μιλήσουν, φοβούνται τη γυναίκα και ξεσπάνε πάνω μας.»⁵⁸

57. Γ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π., σ.74.

58. Στο ίδιο, σ.75.

2.3.2 Πορνεία και πελάτες

Ενώ κάποιο μπορεί να θεωρούν την πορνεία επικίνδυνη, λανθασμένη ή ανήθικη, η πόρνη και ο πελάτης της την βλέπουν ως ένα τρόπο εκπλήρωσης μίας ανάγκης τους και προσβλέπουν σε ένα πετυχημένο και συμπληρωματικό αποτέλεσμα. Οι άνδρες πηγαίνουν στις πόρνες γιατί έτσι πληρώνουν για το σεξ χωρίς να έχουν άλλες ευθύνες δεδομένου ότι η συνουσία με άλλες γυναίκες μπορεί να τους εμπλέξει κοινωνικά και νομικά περισσότερο απ' όσο είναι διατεθειμένοι να εμπλακούν πορνοπελάτης τυγχάνει μίας ιδιόμορφης προστασίας, μίας διακριτικής κατανόησης από το νόμο και την πρόεπουσα ηθική. Παραμένει ανώνυμος και αχαρακτήριστος.⁵⁹

Η πελατεία αποτελείται από πολλές κατηγορίες, οι οποίες ανάλογα με τη θέση των οίκων και τον πλούτο τους έρχονται τακτικά. Άλλωστε έχουν γίνει τυπολογικές μελέτες που επιτρέπουν να βεβαιώσουμε ότι η πορνεία ανταποκρίνονταν σε μία κοινωνική ανάγκη. Έτσι ο Φέλιξ Ρεγκνώ ⁶⁰διαιρούσε την πελατεία ως ακολούθως:

- Οι ασελγείς που αγαπούν τις αλλαγές, και των οποίων οι πόθοι απαιτούν ερεθισμούς που δεν μπορούν να προμηθεύσουν παρά μόνο έμπειρες γυναίκες.
- Οι δειλοί και οι αρχάριοι που δεν μπορούν ακόμα να φλερτάρουν τις γυναίκες.
- Οι αδικημένοι από τη φύση
- Οι έγγαμοι άνδρες με άρρωστες γυναίκες οι οποίοι δεν είναι σε θέση να έχουν σχέση μαζί τους και κυρίως το πλήθος εκείνων που έχουν αρκετή περιουσία ώστε να συνάψουν γάμο ή να συντηρήσουν μία ερωμένη.

59. Μπισμπίκη Ε., Ζαλοκώστα Σ., «Το αρχαιότερο επάγγελμα», ο.π.,σ.9

60 L.Adler, *Η καθημερινή ζωή στους οίκους ανοχής της Γαλλίας*, ο.π.,σ.249-50.

Οι εκδιδόμενες ⁶¹αναφέρουν χαρακτηριστικά:

Εδώ οι δούλες, οι πρόσχαρες ιερόδουλες περιμένουν... Εδώ ενδυναμώνεται ο ρόλος του κυρίου, του κυρίαρχου. Όσο και να αμφισβητείται στην κοινωνία ή στην οικογένεια, υπάρχει εδώ αυτός ο χώρος όπου θα αισθανθεί αδιαμφισβήτητος μονοκράτωρ. Κουτσοί, στραβοί, ανάποδοι, φυσιολογικοί και διεστραμμένοι, τρομαγμένοι και βαρβάτοι, εδώ θα γευτούν- όλοι με δικαιοσύνη- εκείνο το μοναδικό αίσθημα εξουσίας. Από τον προθάλαμο και ο τελευταίος των ανδρών θα εξέλθει κραταιότερος. Ίσως και λίγο σκυθρωπός...γιατί το μεγαλείο έλαβε τέλος...Πως αλήθεια επιστρέφει στις καθημερινές ασχολίες του ο πορνοθριαμβευτής, πώς αλήθεια αντικρίζει τις καλές του γυναίκες (συζύγους, ερωμένες, φίλες, μάνες και θυγατέρες, υφιστάμενες και προϊστάμενες) αυτός που μόλις επιστρέφει βεβαιωμένος πλέον ότι οι παραδοσιακοί φυλετικοί ρόλοι λειτουργούν ακόμα καλά; Από ποια δυσθεώρητα ύψη τις κατοπτεύει; Αλλά και ο άλλος, εκείνος που δε συχνάζει στις πορνικές κλίνες είναι δυνατόν να τις αγνοεί; Όχι! Γνωρίζει ότι ο θεσμός που συνοψίζει και ενισχύει την ανδρική κυριαρχία, ο θεσμός που δημιουργεί, νομιμοποιεί και ικανοποιεί τις ανάγκες των ανδρών και ταυτόχρονα συμπυκνώνει και διαιωνίζει το σύστημα αξιών που τους ευνοεί, υπάρχει και γι' αυτόν, η πύλη του είναι γι' αυτόν ανοιχτή.

Με άλλα λόγια η πόρνη μέσα από το ρόλο της κατά την σεξουαλική πράξη, είναι ένα σκεύος ηδονής στα χέρια του άντρα, η οποία δέχεται παθητικά την πράξη ενώ ο άνδρας επιβεβαιώνει την εξουσία του. Από την άλλη, Ο τρόπος με τον οποίο τις αντιμετωπίζουν, συχνά τις κάνει να αγανακτούν:

Δεν μας θεωρούν ανθρώπους. Πιστεύω ότι τη γυναίκα που κάνει αυτή τη δουλειά πρέπει να τη σέβεται κάποιος που έρχεται μαζί της, γιατί εικτονώνεται.

61. Τ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π.,σ 75.

Δηλαδή εάν δεν υπήρχαν αυτά τα σπίτια, τι θα έκαναν, πού θα πήγαιναν να εκτονωθούν; Ο άλλος δεν είναι ικανός να βγει έξω να βρει μία κοπέλα κι έρχεται εδώ -πολλοί έρχονται για αυτό το λόγο- οι μισοί γιατί έχουν καλό, άλλοι γιατί έχουν απωθημένα και έρχονται να τα βγάλουν εδώ σ' εμάς, άλλοι γιατί τους αρέσει η πόρνη, το έντονο βάψιμο, τα κόκκινα χείλη, το βαμμένο μάτι, τα σεξουαλικά εσώρουχα και όλα αυτά...Υπάρχουν φυσικά γυναίκες που φοράνε σεξουαλικά εσώρουχα στο σπίτι τους και δεν κάνουν αυτή τη δουλειά, αλλά εκεί το νιώθουν αλλιώς, δεν ξέρω ίσως καμιά φορά κι αυτό, δηλαδή να περιμένουν στο σαλόνι, να ξέρουν ότι ο άλλος ικανοποιείται μέσα...μόνο με αυτή την ιδέα ερεθίζονται οι άνδρες. Δεν ξέρω πώς να το εξηγήσω. Μάλλον είναι κάτι το καινούργιο για αυτούς, το άγνωστο, το μυστήριο.

Η Τ. Χατζή⁶² διαπιστώνει: «Αλλά ο πορνοπελάτης εν τέλει σε τι διαφέρει από το βιαστή πέρα από το ότι ο δεύτερος διώκεται; Σε τι διαφέρει η ηδονή του βιαστή από του πορνοπελάτη; Η γυναίκα δεν είναι ερωτικό αντικείμενο, ερωτική λεία και στις δύο περιπτώσεις; Ο εγωκεντρισμός του αρσενικού ερωτισμού, το άγχος ηδονής, η αρπαχτικότητα, η ταχύτητα δεν είναι ή ίδια»;⁶²

Όπως φαίνεται από την παραπάνω μαρτυρία η πόρνη βιώνει την σεξουαλική αυτή πράξη με τον πελάτη σαν ένα βιασμό όχι μόνο του σώματος αλλά και της ψυχής της. Βλέπει τον πελάτη σαν αρσενικό αρπακτικό που της ορμά με σκοπό να ικανοποιηθεί και να επιβεβαιωθεί για ακόμα μία φορά. Εκείνες δεν ικανοποιούνται ολωσδιόλου, και μάλιστα απορούν πώς ικανοποιείται ένας άνδρας κάτω από αυτές τις συνθήκες:

Εδώ δεν μπορώ να δω κανέναν ερωτικά. Είναι τελείως... πώς να στο εξηγήσω, το κάνω εντελώς ψυχρά. Δεν μπορώ να αισθανθώ τίποτε, όσο ωραίος, όσο τρυφερός, όσο γλυκός ή νέος και να είναι. Εδώ δεν λειτουργώ σα γυναίκα.

62. Στο ίδιο, σ.76.

Δεν μπορώ να διανοηθώ να κάνω κάτι με έναν άντρα τη στιγμή που αυτός έρχεται εδώ και πληρώνει για να κάνει ένα κέφι. Δεν ξέρω αυτό που κάνουν οι άνδρες μου φαίνεται τελείως παράλογο. Το θεωρώ μειονεκτικό να πληρώνεις για να εκτονώνεσαι. Ενώ για μένα αυτή είναι δουλειά. Αν ήμουν εγώ στη θέση τους δε θα πήγαινα να πληρώσω για να εκτονωθώ, γιατί Πιστεύω ότι δεν ικανοποιείσαι. Τι σόι ικανοποίηση είναι αυτή των δύο λεπτών; Πόσο έκανα προ ολίγου; δύο λεπτά; τρία λεπτά; Κι όμως έρχονται, επειδή όπως νομίζω, πιστεύουν ότι θα βρουν κάτι το διαφορετικό. Κάτι που δεν το βρίσκουν στις δικές τους γυναίκες, στις κοπέλες τους. Και πιστεύουν ότι εάν πληρώσουν θα γίνει κάτι διαφορετικό. Βέβαια συχνά γίνεται κάτι διαφορετικό...πολλά διαφορετικά.⁶³

Άλλες πάλι αναγνωρίζουν τους πρακτικούς λόγους για τους οποίους ένας πελάτης θα έρθει σ' αυτές και έχουν πρακτική αντίληψη του ρόλου τους:

«Κοιτάζτε να δείτε για να έρθει ένας άνδρας να χαρεί μία γυναίκα του οίκου ανοχής, την οποιαδήποτε γυναίκα, το θέμα είναι αυτή η γυναίκα να του δώσει κάτι το ωραίο, το γρήγορο μεν, αλλά το σωστό. Κι όμως ακόμα και εκείνος που θα έρθει και θα μου πει ότι η γυναίκα του είναι στις τελευταίες μέρες της εγκυμοσύνης ή ότι έχει περίοδο ή ότι τσακώθηκε μαζί της-ή άντε με την αγαπητικιά του-κι αυτός ακόμα, άμα θα χτυπήσει την εξώπορτα μου, θα ζητήσει να κάνει μαζί μου τον άλλο έρωτα, την ειδικότητα μου για την οποία είμαι γνωστή»⁶⁴

«Τώρα με τους πελάτες, οι άνδρες ευχαριστιούνται πολύ όταν έρχονται σε εμάς. Αυτό όμως δεν τους εμποδίζει να μας φέρονται άσχημα και να μας προσβάλουν. Τυχαίνει συχνά να μας βρίζουν αφού πρώτα κάνουν τη δουλειά τους. Και μετά τη δουλειά δε με αφήνουν ήσυχη(...) Στο σπίτι μου δεν έχω πάρει ποτέ πελάτη. Μετά τη δουλειά, θέλω να πάω σπίτι μου, να κάνω το μπάνιο μου, να ξαπλώσω, να δω τηλεόραση, να φάω. Θέλω την ηρεμία μου,

63. Στο ίδιο, σ.77.

64. Α. Μεγαπάνου, *Διάλογος με την Άννα*, ο.π., σ. 46.

θέλω να ξεφεύγω απ' αυτή τη ζωή. Εδώ έρχομαι για να δουλέψω. Εδώ μέσα είμαι πουτάνα, το λέω ξεκάθαρα. Έξω από δω όμως δεν είμαι, είμαι κυρία του εαυτού μου.»

Η ιερόδουλη σε αυτή την περίπτωση βλέπει το σπίτι της σαν ένα ιερό, απάτητο χώρο ένας χώρος ο οποίος είναι εντελώς προσωπικός και δεν μπορεί να παραβιαστεί για τις ανάγκες του επαγγέλματος. Παράλληλα βλέπουμε να νιώθει έρμαιο στα χέρια των ανδρών μέσα στον οίκο ανοχής ενώ στο σπίτι της κυρία του εαυτού της.

«Οι πελάτες, τακτικοί ή μη τακτικοί έχουν την ίδια ακριβώς συμπεριφορά απέναντι μας. Όταν δεν ικανοποιούνται σεξουαλικά, είναι όλοι τους το ίδιο πράγμα. Και μας φέρονται σαν να φταίμε εμείς γι' αυτό. Αυτοί μας φέρονται σαν ζώα. Είναι όλοι τους ζώα, παντρεμένοι, ανύπαντροι, πλούσιοι, φτωχοί, νέοι, γέροι, είναι όλοι βάρβαροι μαζί μας. Έχουν απαίτηση να τους ανεχόμαστε και όχι να τους εξυπηρετούμε... Στη συγκεκριμένη περίπτωση εμείς εξυπηρετούμε και δεν ανεχόμαστε όπως εξάλλου γίνεται με κάθε δουλειά. Κι εγώ απλά και μόνο κάνω μία δουλειά, τίποτε παραπάνω».⁶⁵

Η αντιμετώπιση της πόρνης από τους πελάτες είναι όπως βλέπουμε στις περισσότερες περιπτώσεις άσχημη. Τις βλέπουν σαν κατώτερα όντα και έχουν από αυτές την απαίτηση να ανέχονται οτιδήποτε από αυτούς από τη στιγμή που πληρώνουν. Άλλες πάλι εκδιδόμενες αναφέρουν ότι οι περισσότεροι πελάτες είναι άτομα δειλά, κομπλεξικά, άτομα που φοβούνται και καταφεύγουν σε αυτές επειδή δεν ξέρουν πώς θα φτάσουν στο κρεβάτι με άλλες γυναίκες. Η συμπεριφορά αυτών όπως αναφέρουν είναι το ίδιο άσχημη από φόβο όπως προαναφέρουμε και έτσι βγάζουν κάθε απωθημένο σε αυτές αφού δεν μπορούν να συννευρεθούν με τις άλλες γυναίκες.

65. Τ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π.,σ. 78.

Επίσης αναφέρουν ότι οι πελάτες είναι στην πλειοψηφία τους παντρεμένοι, άλλοι είναι πολύ νέοι, και άλλοι ηλικιωμένοι. Ενώ προτιμούν τους πιο ηλικιωμένους οι οποίοι δεν τις ταλαιπωρούν και δεν είναι ενοχλητικοί όπως οι πολύ νέοι. Παράλληλα αναφέρουν ότι οι πελάτες της επαρχίας έχουν καλύτερη συμπεριφορά απέναντι τους, τις προσέχουν περισσότερο, τις σέβονται σε σχέση με αυτούς των μεγαλουπόλεων.

2.3.3 Πορνεία και αστυνομία

Για τις εκδιδόμενες η συμπεριφορά της αστυνομίας συχνά ξεπερνά τα όρια σεβασμού και δεοντολογίας. Από τη μια στοχεύει μέσα από διαρκή αστυνόμευση να πατάξει κυρίως τη σωματεμπορία και να εξαρθρώσει τα κυκλώματα που διοχετεύουν το «πορνικό υλικό» στις «πιάτσες» της διαφθοράς ενώ από την άλλη διοχετεύει η ίδια με πελάτες αστυνομικούς τα πορνεία. Τις περισσότερες φορές στρέφεται κατά των εκδιδόμενων κοριτσιών και τις πηγαίνει στο κρατητήριο για κάθε παράλειψη, ειδικά όταν δεν έχουν βιβλιάριο, προσπαθώντας προφανώς να προστατέψει την πορνική πελατεία από σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες: «Εμάς τις αδήλωτες περνάει το τμήμα ηθών με την κλούβα και μας μαζεύουνε, άλλες με κλοτσιές, άλλες με μπουνιές, ξύλο να δουν τα μάτια σου, και μας δικάζουνε.(...) Αυτό βέβαια το κάνουν για να μας τα παίρνουν.»⁶⁶

Επιπλέον σε κάποιες περιπτώσεις το αστυνομικό όργανο αντιμετωπίζει την πόρνη σαν ένα κατώτερο πλάσμα χωρίς ανθρώπινη υπόσταση και αξιοπρέπεια, το οποίο εξυπηρετεί απλά τον ανδρικό πληθυσμό χωρίς να προσφέρει κάτι στην κοινωνία.

66. Στο ίδιο, σ.50.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα της εκδιδόμενης, μπορεί να χρησιμοποιήσει πολλές φορές και ένα άκρως χυδαίο υβρεολόγιο που προσβάλει και υποβαθμίζει την εκδιδόμενη ή ακόμα και να κάνει χρήση βίας. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι εκδιδόμενες υπομένουν στωικά κάθε υποβιβασμό, εξευτελισμό και χυδαιότητα, μη χρησιμοποιώντας την νομολογία για εξύβριση και βία σαν όπλο τους ενάντια στην συμπεριφορά αυτή, φοβούμενες τις μετέπειτα συνέπειες.

«Δεν μας θεωρούν ανθρώπους, «πουτάνες» μας ανεβάζουνε, «πουτάνες» μας κατεβάζουνε. Αν δεν μιλήσουμε όλα πάνε καλά. Αν όμως κάποια τους πει σας παρακαλώ, κύριε, γιατί με αποικαλείτε «πουτάνα», τότε θα αρχίσει το μπέρδεμα. Τότε η απάντηση τους θα είναι χαστούκι ή μεγαλύτερο βρίσιμο. Παλαιότερα γινόντουσαν μεγάλα όργια, σήμερα μας φέρονται καλύτερα.»⁶⁷

Σύμφωνα με τα λεγόμενα των γυναικών, ο νόμος αντί να προσπαθεί να προστατεύει τις εκδιδόμενες από τον διασυρμό και να μην επιτρέπουν σαν χώρους φιλοξενίας των πορνικών υπηρεσιών τα ξενοδοχεία, δεν στρέφονται παρά μόνο σε μερικές περιπτώσεις ενάντια στους ιδιοκτήτες ξενοδοχείων αλλά πάντα ενάντια στην εκδιδόμενη κοπέλα εξευτελίζοντας τες περισσότερο.

Γενικότερα η αστυνομική αρχή όπως βλέπουμε από τις προαναφερόμενες μαρτυρίες δίνει την εικόνα του οργάνου το οποίο δεν έχει την πρόεπουσα ,την αρμόζουσα συμπεριφορά ως προς την εκδιδόμενη.

2.3.4 Οι κίνδυνοι στην πορνεία

Η δουλειά της πόρνης φυσικά κρύβει μεγάλους κινδύνους αφού είναι ένα επάγγελμα που ασκείται κυρίως κατά τις βράδυνες ώρες και οι εκδιδόμενες δεν ξέρουν τι κατηγορίες ανθρώπων θα συναρτήσουν. Σχετικές μαρτυρίες αναφέρουν:

67. Α. Μεγαπάνου, *Διάλογος με την Άννα*, ο.π., σ. 61.

«Πολλές φορές όταν μπαίνω στο δωμάτιο, φοβάμαι κυρίως το βράδυ. Δεν ξέρω τι θα συναντήσω. Μπορεί να μου τύχει κανένας ψυχοπαθής, να με πνίξει. Μπορεί κανένας να έχει μαχαίρι (...) Πιο πολύ όμως φοβάμαι το AIDS. Προσέχω τις κινήσεις τους, να μην είναι απότομες, γρήγορες... Φοβάμαι συνέχεια μη σπάσει το προφυλακτικό... Αφού στους περισσότερους βάζω διπλά προφυλακτικά. Και οι πελάτες από μόνοι τους δεν λένε όχι».

«Αυτή η δουλειά έχει πολλούς κινδύνους. Δε μιλάω για τους συνηθισμένους αλλά για τους έκτακτους, τους ξαφνικούς(...) Μία μέρα που δούλευα πρωινή, μπήκανε μέσα τέσσερα πέντε άτομα, καθίσανε κανονικά στο σαλόνι σαν πελάτες και στη συνέχεια μας όρμηξαν με τα μαχαίρια, έριξαν κάτω εμένα και την υπηρεσία μου, μας άνοιξαν το ταμείο, πήραν τα λεφτά και δρόμο(...)».⁶⁸

«Και οι δεκαεννιά εκτρώσεις που έκανα, όλες ήταν πάνω στη δουλειά. Δεν ήξερα από προφυλακτικά μέτρα στην αρχή. Και τις δεκαεννιά τις έκανα μέσα στα πρώτα δύο χρόνια. Εγώ μόνο τώρα τελευταία δουλεύω με προφυλακτικό. Παλιά χρησιμοποιούσα το σφουγγάρι. Το σφουγγάρι είναι πιο σίγουρο από το προφυλακτικό, αυτό μπορεί να σπάσει. Όλες οι γυναίκες εξαιτίας της δουλειάς κινδυνεύουν από σαλπινγίτιδες. Οι περισσότερες δεν μπορούν να κάνουν παιδιά. Έχουν σακατευτεί.»

«Τα προβλήματα βασικά για μία γυναίκα πόρνη είναι περισσότερα για αυτές που έχουνε νταβατζήδες. Για τις υπόλοιπες τα προβλήματα είναι λιγότερα και έχουν σχέση με τη δουλειά, όπως το να μη θέλει να πληρώσει ο πελάτης, να την κουράσει, να την κακομεταχειριστεί ή το χειρότερο να της τύχει κάποιος βιασμός. Δηλαδή να την καλέσει ένας πελάτης στο σπίτι του και να βρει μέσα άλλους τρεις ή άλλους πέντε.»⁶⁹

Από τις παραπάνω μαρτυρίες βλέπουμε ότι το επάγγελμα τις πόρνης ενέχει πολλούς κινδύνους που σχετίζονται με άσκηση βίας σε αυτές όπως ληστείες,

68. Τ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π., σ.58

69. Στο ίδιο, σ.59-60.

βιασμοί. Παράλληλα το ενδεχόμενο ανεπιθύμητων κυήσεων οι οποίες προέρχονται από το επάγγελμα και έχουν ως επακόλουθο την άμβλωση τους δημιουργεί πολλά γυναικολογικά προβλήματα και πολλές φορές τις καθιστά ανίκανες να αποκτήσουν δικό τους παιδί.

Ο μεγαλύτερος όμως κίνδυνος του επαγγέλματος είναι οι σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες και κυρίως το AIDS.

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια κάτω από τη δηλωμένη πορνεία έχει αναπτυχθεί και μία αδήλωτη πορνεία η οποία συντίθεται κυρίως από αλλοδαπές. Η αδήλωτη πορνεία χαρακτηρίζεται και από την ελάχιστων προδιαγραφών τήρηση κανόνων προστασίας ως προς τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. Σε συνδυασμό με τις συνολικές συνθήκες ζωής που χαρακτηρίζουν τις αδήλωτες εκδιδόμενες, τις ασταθείς προφυλάξεις της πορνικής πελατείας αλλά και τη σχετικά υψηλή κινητικότητα τους σε εθνική και διεθνή κλίμακα, οι συγκεκριμένες αδήλωτες εκδιδόμενες αποτελούν αξιολογικό παθητικό φορέα για τη μετάδοση του ιού του AIDS και των άλλων ΣΜΝ.

Έρευνα πεδίου που πραγματοποίησαν οι Λάζος, Κορνάρου και Ρουμελιώτου το 1997⁷⁰, αποκαλύπτει ότι τα τελευταία τρία χρόνια, από τις 20.000 μη δηλωμένες εκδιδόμενες γυναίκες που συμμετείχαν σε έρευνα βρέθηκαν 44 anti-HIV θετικές. Από αυτές οι 29 το παραδέχθηκαν οι ίδιες, ενώ για τις υπόλοιπες η πληροφορία είναι επαληθευμένη.

Οι Ιερόδουλες λόγω του ιδιόμορφου τρόπου ζωής τους, κινδυνεύουν να πάθουν το σύνδρομο της επίκτητης ανοσολογικής ανεπάρκειας (AIDS) και να διασπείρουν τη λοίμωξη στο γενικό πληθυσμό. Άλλες λοιμώξεις για οποίες οι εκδιδόμενες θεωρούνται ομάδα υψηλού κινδύνου είναι νοσήματα τα οποία κατηγοριοποιούνται σε 2 κατηγορίες:

70. Γ. Λάζος, Ε. Κορνάρου, Α. Ρουμελιώτου, «Μη δηλωμένες εκδιδόμενες γυναίκες: δεδομένα από έρευνα πεδίου. Παράγοντες που συμβάλλουν στην εξάπλωση του AIDS στην πορνεία». Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τομέας Επιδημιολογίας, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, Αθήνα: 1997, σ.31-32.

Τα κλασσικά αφροδίσια νοσήματα -σύφιλη, βλεννόρροια, μαλακό έλιος, αφροδισιακό λεμφοκοκκίωμα- και τα μη κλασσικά αφροδίσια νοσήματα -π.χ. τριχομονάδες, μυκητιάσεις, μη γοννοκοκική ουρηθρίτιδα, έρπητας των γεννητικών οργάνων, ηπατίτιδα Β. κ.α. Σε αυτά μπορούν να προστεθούν ο καρκίνος του τραχήλου της μήτρας(που συναντάται συχνότερα σε γυναίκες με έντονη σεξουαλική ζωή).⁷¹

2.4 Η αντιμετώπιση της ειδικομένης από την κοινωνία -στερεότυπα - προκαταλήψεις

Η επίμονη, αργή και τραυματική διαμόρφωση των γυναικών με βάση το κυρίαρχο μοντέλο του «Καλού»,⁷² δηλαδή του κοινωνικά παραδεκτού, επιχειρείται μέσα από τον έλεγχο, τον αφορισμό και τον ψυχολογικό εκβιασμό της άλλης διάστασης, του κοινωνικά «απαράδεκτου». Εμπορευόντας συστηματικά τις γυναίκες, η κοινωνία σείει το σιάχιτρο της «πόρνης», βρίζοντας. Όχι μόνο την «κοινή», αλλά και κάθε γυναίκα που τολμά, διεκδικεί, απολαμβάνει, δεν υποτάσσεται και ελκύει. Η πορνεία, στο βαθμό που τελικά ο έρωτας και η γυναίκα έγιναν αγαθά εμπορεύσιμα, ενσωματώνεται στην κοινωνία και συμπαρασύρει μαζί του τις φτωχές του φτωχότερου φύλλου.

71. Γ.Καλλίνικος, Γ. Παπουτσάκης, Α. Ρουμेलιώτου, Μ. Κοτσιανοπούλου, C. Richardson, I. Οικονομίδου, Γ. Παπαευαγγέλου, «Ανοσολογικές διαταραχές επί ιερόδουλων και συσχέτιση με τις σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις», στο *Ιατρική*, 48 (1985), σσ. 369-376.

72. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, Ιός, 10/6/2001

Αντιμετωπίζοντας λοιπόν την πορνεία ως φαινόμενο περιθωριακό και ως διαστροφή ή κοινωνική μάστιγα, αναπαράγουμε την εικόνα του κατακερματισμένου σε μικροσύνολα κόσμου. Τίποτα άλλο δεν είναι τόσο κοντά και τόσο μακριά, τόσο μες τη λογική και τους δομικούς κανόνες της κοινωνίας όσο η πορνεία που αντικατοπτρίζει κοινωνικές αντιφάσεις που αποσιωπούνται, άνιση μεταχείριση των δύο φύλλων και προνομιούχα μεταχείριση του αρσενικού.

Στη συμβατικότητα και την απάτη του αγοραίου έρωτα ο άντρας απατάται, νομίζοντας ότι κάνει έρωτα και μετά από μια πρόωγη εισπερμάτωση. Η γυναίκα επιστρέφει αδιάφορη στο άλλο δωμάτιο και ο άντρας φεύγοντας φτύνει και βλασφημεί την πόρνη ενώ ταυτόχρονα νιώθει ανακουφισμένος για την «επί χρήμασι» εκτόνωσή του.

Θυματοποιημένο αντικείμενο αυτής της πολιτικής η γυναίκα, πολύτροπα και πολύμορφα φορτωμένη τις δικές της ενοχές για τη μη συμμόρφωσή της, αυτοενοχοποιημένη και κοινωνικά ένοχη για την αποπομπή της, ένοχη για τη σεξουαλική μιζέρια, τα αφροδίσια, την αγριότητα της αντρικής πρόωρης εισπερμάτωσης την οποία ο άνδρας θα αποδίδει πάντα σ' αυτήν.

«Πόσο πάει»; Πρόκειται για μια επιβεβλημένη από την κρατική και κοινωνική μεταχείριση πνευματική και ηθική εξαθλίωση των γυναικών με την αδυσώπητη παρουσία του άνδρα είτε λέγεται προστάτης, αγαπητικός, αστυνομικός, πελάτης, και την ανταγωνιστική διεκδίκηση της τιμιότητας απέναντι στις υπόλοιπες γυναίκες, τις «σπιτικές».

Είναι η γυναίκα αυτή που θυματοποιείται, εξευτελίζεται και εμπορευματοποιείται εκεί και όχι η πόρνη και που ανάλογα με τα κυρίαρχα κάθε φορά ήθη το πρόσωπό της σιάζεται για να μην φανεί αυτός ο τόσο απαραίτητος θεσμός του «αναγκαίου κακού»⁷³

73. στο ίδιο

«Είμαστε η τάξη ανθρώπων που μέχρι τώρα διοχετευόταν πάνω μας κάθε μορφή καταπίεσης από το κράτος και τους πολίτες», αναφέρει εκδιδόμενη.

Η ανοχή και ο στιγματισμός έχουν διακρίνει με τον πλέον αυθαίρετο και απάνθρωπο τρόπο τις γυναίκες σε πόρνες και μη, σε «κοινές» και «κοινές».⁷⁴

Η εκδιδόμενη αναφέρει ότι, ενώ η ίδια έχει ξεπεράσει το δίλημμα, ο κόσμος την κατακρίνει και την κάνει να ντρέπεται. Οι «άλλες» γυναίκες της κοινωνίας την κατηγορούν νομίζοντας ότι θα τους κλείσει το σπίτι «Δεν είμαι εγώ αυτή που θα κλείσω το σπίτι, αλλά η φιλενάδα, αυτή που κρύβει την έκφυλη ψυχή της κάτω από τα στολίδια της «νοικοκυράς». Φαίνεται λοιπόν ότι από την κοινωνία τις αποβάλλει τι ίδιο τους το φύλλο, οι «άλλες» γυναίκες.

Όμως για τις ιερόδουλες τα προβλήματα με τους άντρες είναι πολύ περισσότερα. Είναι πολύ σπάνιο να έχει κάποια ως ιερόδουλος μια ανθρώπινη ήρεμη σχέση διότι ο άνδρας θα τη δει σαν ένα υποκείμενο που δεν αξίζει, είτε σα «χρήμα». Αιόμη και η οικογένεια, όταν γνωρίζει, δε καταλαβαίνει και υποστηρίζει το «τα' θελες και τα' παθες» και τις βλέπουν ακόμα κι αυτοί σα χρήμα. «Τελικά, εμείς φεύγουμε από την κατηγορία άνθρωπος και πάμε στα κτήνη», αναφέρουν. Αιόμη και αν παντρευτούν τελικά και σταματήσουν, θα' ρθει η στιγμή που θα τους πουν «τι ήσουν μωρή, π... δεν ήσουν»; Τη ρετσινιά της πόρνης την έχει κανείς σε όλη του τη ζωή. Θεωρούν λοιπόν προτιμότερο να σταματήσουν από μόνες τους παρά να περιμένουν να τις σταματήσει ένας άντρας, πράγμα πολύ σπάνιο.

Η εκδιδόμενη θεωρεί ότι δεν είναι αυτή που εξευτελίζεται τόσο, όσο οι άντρες που ζητούν από μια γυναίκα διάφορες ανωμαλίες. Τονίζει ότι η κοινωνία είναι πιο «σάπια» από κείνη και ότι παρόλο που από μια ιερόδουλη κινείται πολύ χρήμα και ζουν πολλοί άνθρωποι, η κοινωνία την αντιμετωπίζει με τέτοια κατακραυγή που όποιος δε την έχει ζήσει δεν καταλαβαίνει.

74.Τ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π.,σ.63

Τη χρησιμότητα της στην κοινωνία την αποδίδει στο ότι ενισχύουν τους άντρες στο να μπορούν να ζήσουν σαν άντρες, να μη γίνουν δηλαδή ούτε ανίκανοι, ούτε ομοφυλόφιλοι, ούτε αυτοϊκανοποιούμενοι ή εγκληματίες βιαστές. Ανεξάρτητα πως την βλέπει η κοινωνία, κάνει λειτουργήματα και η πορνεία θα εξακολουθήσει να υπάρχει όσο θα υπάρχει η κοινωνία.⁷⁵

Οι αγοραίες λόγω της κοινωνικής απόρριψης και του στιγματισμού που υφίστανται, έχουν αναπτύξει μια εργασιακή φιλοσοφία και ένα τρόπο σκέψης να ερμηνεύουν και να δικαιολογούν τον αγοραίο. Υποστηρίζουν ότι είναι κοινωνικά χρήσιμες, ότι δεν απειλούν τη μονογαμία και ότι εξυπηρετούν τους πάσης φύσεως αδυνάτους. Σε αντίθεση με την υπερασπιστική ιδεολογία τους, οι πελάτες δεν ανήκουν σε κάποια ειδική κατηγορία με «ειδικές ανάγκες». Είναι τυπικοί άντρες που συνωστίζονται στους προθάλαμους τους. Μελέτες έχουν καταδείξει ότι οι ερωτικά αναξιοπαθόντες άντρες, οι σωματικά, διανοητικά και κοινωνικά αδύναμοι δεν αποτελούν παρά ένα μικρό ποσοστό της πορνοπελατείας. Οι περιττές θύρες των εταιριών κεκυλινδημένοι προέρχονται από όλες τις κοινωνικές τάξεις και ηλικιακές ομάδες.⁷⁶

Για το αν η πορνεία δε θεωρείται όπως τα άλλα επαγγέλματα δε φταίνει αυτές, όπως υποστηρίζουν. Το να κάνεις αυτή τη δουλειά δεν είναι χειρότερο από το να είσαι εργάτης, όπου μάλιστα παίρνει πολύ λιγότερα λεφτά από εκείνες και τον εκμεταλλεύονται. Θεωρούν ότι δε φταίει αυτός που, για παράδειγμα, ασκεί μια τέχνη, αλλά αυτός που δημιούργησε την τέχνη, καθώς στη συγκεκριμένη περίπτωση το επάγγελμα αυτό υπήρχε πολύ πριν από αυτές. Είναι άλλες οι οποίες θεωρούν αυτό το επάγγελμα φρικτό, τη μεγαλύτερη σιλαβιά, ενώ κάποιες άλλες δε βρίσκουν τίποτα το διαφορετικό από το να κάνει κανείς οποιοδήποτε άλλο επάγγελμα.

75. Α. Μεγαπάνου, (1988). *Διάλογος με την Άννα*, ο.π., σ.64.

76. Τ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π., σ.82.

Το ότι τις βρίζει η κοινωνία είναι γι' αυτές παράδοξο καθώς συνεχώς τις βρίζουν και συνεχώς πηγαίνουν σε εκείνες. Ορισμένες από αυτές νιώθουν ότι η κατακραυγή έχει να κάνει με τη νοημοσύνη του κόσμου: Όταν είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα ο κόσμος ασχολείται με τους άλλους, όπως λέει. Επιπλέον ενοχοποιούν τα μέσα ενημέρωσης και την τηλεόραση, η οποία προβάλλει τους τραβεστί και τα πρεζόνια ως εκπροσώπους της δουλειάς τους κι έτσι ο κόσμος «τυπώνει» γι' αυτούς την πιο αρνητική εικόνα.⁷⁷

Πιστεύουν ότι ο συνδικαλισμός θα έπαιζε σημαντικό ρόλο ώστε να πάψουν οι άλλοι να τις βλέπουν απάνθρωπα και θα προήγαγε την ισότητά τους στην κοινωνία και τη μείωση του ανταγωνισμού μεταξύ τους. Θεωρούν τέλος, ότι δεν έχουν καμία αξιολογη διαφορά από τις υπόλοιπες γυναίκες, πέρα από το ότι εκείνες, «έχουν περισσότερες ευκαιρίες να γίνουν ευτυχημένες απ' ότι εγώ...»⁷⁸

Η Τ. Χατζή εκφράζει τη θέση της απέναντι σ' αυτό το ζήτημα ως εξής: «Σε αντίθεση με την κοινωνία που αναγνωρίζει επίσημα πως η πορνεία είναι απαραίτητη, ορισμένοι από μας συμπονούμε τις πόρνες αλλά καταδικάζουμε την πορνεία. Από τη μια θέλουμε να καταργηθεί το νομικό πλαίσιο που καταδυναστεύει τις πόρνες και τις καθιστά ευάλωτες στην εκμετάλλευση και από την άλλη θεωρούμε τη δουλειά τους απαράδεκτη και εξευτελιστική όχι μόνο για τις ίδιες αλλά και για όλες τις γυναίκες. Διστάζουμε να αποδεχτούμε την πορνεία ως εργασία και τις πόρνες ως νόμιμες εργαζόμενες γυναίκες. Τι να την κάνουν τέτοια υποστήριξη όταν κατά βάθος απαιτούμε από αυτές να εγκαταλείψουν την πορνεία προκειμένου να τις ανεχτούμε, ως τέως πόρνες»;^{79*}

77. Α. Μαγγανάς, *Τα εκδιδόμενα άτομα-Πορνεία: παρέκκλιση ή παράβαση*, Παπαζήση, Αθήνα : 1994, σ.12.13.

78. Τ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π.,σ.65.

79. Στο ίδιο, σ.72.

- βλέπε παράρτημα

Η Alice Ruhle-Gersten εκφράζει παρόμοια άποψη: «Όποιος γνωρίζει την προσωπική και κοινωνική τους ιστορία, αυτός δε μπορεί να καταδικάσει τις πόρνες επειδή λύνουν τα προβλήματά τους τόσο άσχημα. Κατά κανόνα προέρχονται από κακές κοινωνικές συνθήκες, γεννήθηκαν νόθες, μεγάλωσαν χωρίς μητέρα ή υπέφεραν στο πατριαρχικό τους σπίτι.⁸⁰

80. L.Adler, *Η καθημερινή ζωή στους οίκους ανοχής της Γαλλίας*, ο.π., σ.150.

Κεφάλαιο 3: Αυτοαντίληψη -εικόνα εαυτού και ψυχολογική κατάσταση της εκδιδομένης γυναίκας

3.1 Διαδικασίες διαμόρφωσης της αυτοαντίληψης

Η αντίληψη του ανθρώπου για τις ικανότητες και τα χαρακτηριστικά του συνδέεται με το καθολικό και πανανθρώπινο ερώτημα «ποιος είμαι», το οποίο δείχνει την προσπάθεια του ατόμου για πλήρη γνώση του εαυτού του, που τον βοηθά να καταλάβει από πού «έρχεται» και που «πηγαίνει».

Η έννοια του εαυτού με βασικές συνιστώσες την αυτοαντίληψη και την αυτοεκτίμηση έχει αποτελέσει τις τελευταίες δεκαετίες αντικείμενο έντονης ερευνητικής δραστηριότητας.⁸¹

Η έννοια του εαυτού είναι από τους πιο συγκεχυμένους τομείς της ψυχολογίας, αφού μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80 επικρατούσε ασάφεια σε επίπεδο ορολογίας, ορισμού και μέτρησης. Ένας γενικά παραδεικτός ορισμός αυτής της εννοιολογικής κατασκευής είναι «ο τρόπος με τον οποίο ένα άτομο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του. Τείνει επίσης να γίνει γενικά παραδεικτό ότι η έννοια του εαυτού είναι μια σύνθετη εννοιολογική κατασκευή που περιλαμβάνει γνωστικές, συναισθηματικές και συμπεριφορικές πτυχές, όπως επίσης και ότι οι βασικές συνιστώσες του είναι δύο: η αυτοαντίληψη-αυτοεικόνα και η αυτοεκτίμηση ή σφαιρική αυταξία.

Η αυτοαντίληψη είναι η γνωστική πλευρά του εαυτού και αντιπροσωπεύει μια δήλωση, περιγραφή ή πεποίθηση του ατόμου για τον εαυτό του.

Η αυτοεκτίμηση αντιπροσωπεύει τη συναισθηματική πλευρά, και αναφέρεται στη σφαιρική άποψη που έχει κάποιος για την αξία του ως άτομο.

81. S. Hurter, *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*, Παπαζήση, Αθήνα :1999, σ.85-87.

Η αυτοαντίληψη και η αυτοεκτίμηση εμπεριέχουν το στοιχείο της αυτοαξιολόγησης, που μπορεί να αφορά είτε σε γενικά χαρακτηριστικά, π.χ.

«είμαι ένα αξιόλογο άτομο», είτε σε αυτοαξιολόγηση του ατόμου σε επιμέρους τομείς της ζωής του, όπως είναι η γνωστική ικανότητα «είμαι έξυπνος», η κοινωνική ικανότητα «οι συνομηλικοί μου με συμπαθούν» ή η σωματική ικανότητα «είμαι καλός στα σπορ. Βέβαια, η διάκριση των περιγραφικών από τις αξιολογικές πτυχές του εαυτού δεν είναι μέχρι σήμερα δυνατή, λόγω της ασάφειας των ορίων.

Ο εαυτός τοποθετείται από ορισμένους μελετητές στα πλαίσια της μελέτης των στάσεων. Η κάθε στάση περιλαμβάνει το γνωστικό, το συναισθηματικό και το πραξιακό στοιχείο, κι έτσι η έννοια του εαυτού πρέπει να συνδυάζει: Αυτοαντίληψη- αυτοεικόνα: μια πεποίθηση του ατόμου που μπορεί να είναι ή να μην είναι έγκυρη π.χ. «είμαι υπέρβαρος». Αυτοεκτίμηση: συναισθηματική ένταση και αξιολόγηση π.χ. «αισθάνομαι απογοήτευση». Αντίδραση: συμπεριφορά π.χ. «θα κάνω δίαιτα».⁸²

3.1.1 Διακρίσεις εαυτού

Ο όρος «υπαρξιακός» και «κατηγορικός»⁸³ εαυτός χρησιμοποιείται από τους Lewis Brooks-Gunn για να υποδηλώσει τη διάκριση του εαυτού σε υποκείμενο που συνεπάγεται ενεργητικές διαδικασίες (σκέψη, μνήμη) και αντιπροσωπεύει την ικανότητα του ατόμου να κάνει διάκριση μεταξύ του εαυτού του και των άλλων, και ως αντικείμενο, τονίζοντας την ικανότητα του ατόμου να αποστασιοποιείται και να παρατηρεί τον εαυτό του. Ο Freud ασχολήθηκε μόνο με την ενεργητική μορφή του εαυτού.

82. Στο ίδιο, σ.90.

83. Α. Λεοντάρη, *Αυτοαντίληψη*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα :1996, σ. 22-24.

Ο Epstein υπογραμμίζει ότι η αξία του εαυτού ως αντικειμένου δεν αμφισβητήθηκε ποτέ στον τομέα της ψυχολογίας, επειδή η ιδέα ότι τα άτομα έχουν κάποιες αντιλήψεις για τον εαυτό τους οι οποίες επιδρούν στα συναισθήματα και στη συμπεριφορά τους, τυγχάνει γενικής αποδοχής.

Επιπλέον, στη βιβλιογραφία γίνεται διάκριση μεταξύ φαινομενολογικού εαυτού, που αναφέρεται στο σύνολο των συνειδητών αντιλήψεων που έχει το άτομο για τον εαυτό του, και μη-φαινομενολογικού, που αφορά τις ασυνείδητες αντιλήψεις του ατόμου για τον εαυτό του.

Υπάρχουν επίσης μελετητές που υποστηρίζουν την ύπαρξη ενός αυθεντικού και ενιαίου εαυτού, άλλοι ενός πολυδιάστατου που αποτελεί μια συλλογή από προσωπεία που σχετίζονται με την ανάλογη κοινωνική κατάσταση και άλλοι προσπαθούν να συνδυάσουν και τις δύο απόψεις.

Το ερώτημα σταθερής ή μεταβαλλόμενης εικόνας του εαυτού υπήρξε αντικείμενο ασυμφωνίας. Η θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας του Festinger υποστηρίζει ότι τα άτομα έχουν την τάση να δημιουργούν και να διατηρούν μια σταθερή εικόνα του εαυτού(θετικού ή αρνητικού).Αυτό αποδεικνύεται από τη σταθερή αντίσταση που οι άνθρωποι παρουσιάζουν στο ενδεχόμενο αλλαγής της αυτοαντίληψής τους.

Η θεωρία διατήρησης μιας θετικής εικόνας εαυτού τονίζει ότι οι άνθρωποι τείνουν να σκέφτονται και να δρουν με τρόπο που τους επιτρέπει να διατηρούν μια θετική εικόνα για τον εαυτό τους. Έρευνες του έχουν δείξει ότι η αυτοαντίληψη παρουσιάζεται αρκετά σταθερή προς το τέλος της εφηβείας και ακόμη πιο σταθερή στην ενήλικη ζωή.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω, ερευνητές ανάμεσά τους ο Gergen υποστηρίζουν ότι η αυτοαντίληψη επηρεάζεται σημαντικά από τη συγκεκριμένη κατάσταση και ότι το ψυχικά υγιές άτομο έχει πολλούς εαυτούς που εκδηλώνει ανάλογα με τις κοινωνικές απαιτήσεις, δεχόμενος επιρροή και στα συναισθήματά του για τον εαυτό του.

Ο James υποστηρίζει ότι η αυτοαντίληψη διαφέρει ως προς τα επιμέρους χαρακτηριστικά της άλλα είναι σταθερή ως προς τη βασική της μορφή.

Ο Higgins κάνει διάκριση μεταξύ του «πραγματικού εαυτού», που υποδηλώνει τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες που το άτομο προσδίδει στον εαυτό του, του «δανικού» που αναφέρεται στα χαρακτηριστικά που θα ήθελε το άτομο να έχει, και του «εαυτού όπως θα έπρεπε να είναι» που αντιπροσωπεύει τα χαρακτηριστικά που το άτομο πιστεύει ότι θα έπρεπε να έχει σύμφωνα με πολιτιστικές αξίες και ηθικούς κανόνες. Ο Rogers τόνισε ότι ο αυτοσεβασμός ενός ατόμου έχει άμεση σχέση με το χάσμα που πιθανό να υπάρχει ανάμεσα στον πραγματικό και τον ιδανικό εαυτό. Η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην πραγματική και την ιδανική αυτοεικόνα προκαλεί άγχος και είναι κύριο χαρακτηριστικό των νευρωτικών ατόμων.⁸³

Η αυτοαντίληψη έχει σχέση με τον προβληματισμό γύρω από την ψυχολογική ταυτότητα του ατόμου, ενώ η αυτοεκτίμηση σχετίζεται με την αξιολογική και συναισθηματική εκτίμησή της (αποδοχή ή αποδοκιμασία του εαυτού). Ο Rosenberg τονίζει ότι η αυτοεκτίμηση δεν αναφέρεται σε συναισθήματα ανωτερότητας ή τελειότητας του ατόμου, αλλά αναφέρεται σε συναισθήματα αυτοαποδοχής και αυτοσεβασμού. Η αυτοεκτίμηση επηρεάζεται σημαντικά από προσωπικές φιλοδοξίες και υποκειμενικές αξιολογήσεις, επειδή με βάση αυτές αποφασίζει το άτομο τι είναι επιτυχία και τι αποτυχία. Κατά τον James είναι η αναλογία μεταξύ πραγματικών επιτευξέων και φιλοδοξιών ενός ατόμου και μπορεί να αυξηθεί είτε με τη μείωση των προσδοκιών του ατόμου είτε με την αύξηση της απόδοσής του. Η προσωπική ιστορία των επιτυχιών ή αποτυχιών που έχει το άτομο, επιδρά στην ερμηνεία ενός συμβάντος και επηρεάζει το βαθμό αυτοεκτίμησης.

Κατά τον Coopersmith οι άνθρωποι κρίνουν τις επιτυχίες τους με βάση τη δύναμη (επίδραση πάνω στους άλλους), τη σπουδαιότητα

83. Στο ίδιο, σ. 26.

(εκδήλωση αποδοχής εκ μέρους των άλλων) την αρετή (προσιόληση σε ορισμένους ηθικούς κανόνες) και την ικανότητα. Η αυτοεκτίμηση επηρεάζεται επίσης από τις αξιολογήσεις των σημαντικών άλλων. Κατά τον Cooley (1902) η μεταφορική του έκφραση «καθρεφτιζόμενος εαυτός» αντιπροσωπεύει την άποψη ότι προσπαθούμε να εκτιμήσουμε την άποψη που έχουν οι άλλοι για τον εαυτό μας και μετά εσωτερικεύουμε τη στάση αυτή ως δική μας αυτοεκτίμηση. Ο Mead με τη σειρά του υποστηρίζει ότι η κοινωνία είναι αυτή που δίνει μορφή και νόημα στην αντίληψη του ατόμου για τον εαυτό του, μέσω του «γενικευμένο άλλου». Πρόσφατα το μοντέλο του «καθρεφτιζόμενου εαυτού» έχει αμφισβητηθεί από ερευνητές που υποστηρίζουν ότι η αυτοαντίληψη είναι εκείνη που υπαγορεύει την αντίληψη του ατόμου σχετικά με τη γνώμη που έχουν οι άλλοι για τον εαυτό του. Άλλοι υποστηρίζουν ότι και οι δυο εκδοχές μπορεί να είναι λειτουργικές: « η αντιληπτή κοινωνική στήριξη αυξάνει την αυτοεκτίμηση, αυτή με τη σειρά της αυξάνει την αντιληπτή κοινωνική στήριξη, αυτή με τη σειρά της αυξάνει την αυτοεκτίμηση».⁸⁴ Οι ερευνητές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει θετική συνάφεια ανάμεσα στην αυτοεκτίμηση και την ψυχική υγεία. Υπάρχουν αρκετές ενδείξεις ότι η χαμηλή αυτοεκτίμηση συνδέεται με κατάθλιψη, άγχος, ευερεθιστότητα και επιθετικότητα.⁸⁵

3.1.2 Η σπουδαιότητα της αυτοαντίληψης

Η έννοια του εαυτού κατά τον Burns έχει τριπλό ρόλο: Διατηρεί την εσωτερική συνοχή του ατόμου, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύονται οι διάφορες εμπειρίες και παρέχει ένα σύνολο προσδοκιών.

Η εσωτερική συνοχή απειλείται από συναισθήματα ή αντιλήψεις που έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους. Τα άτομα έχουν την τάση να κάνουν τα πάντα ώστε

84. S. Hurter, *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*, ο.π., σ.92.

85. Α. Λεοντάρη, *Αυτοαντίληψη*, ο.π., σ. 28-29.

να εξέλθουν από αυτή τη δυσάρεστη κατάσταση με το να μειώνουν την αξία του προσώπου που τους ασκεί κριτική, να επιλέγουν συναναστροφές με ανάλογες με αυτούς αντιλήψεις, να απορρίπτουν αρνητικές επικρίσεις ως αδικαιολόγητες και να αφομοιώνουν αρνητικές εμπειρίες διαμέσου αμυντικών μηχανισμών.

Κάθε νέα εμπειρία περνά μέσα από το φίλτρο της ήδη διαμορφωμένης έννοιας του εαυτού. Το νόημα που της αποδίδεται καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την εικόνα που έχει το άτομο για τον εαυτό του κι έτσι αν η εικόνα είναι θετική η εμπειρία σφραγίζεται με χαμόγελο ενώ αν είναι αρνητική με συνοφρύωση.

Αναφορικά με τον καθορισμό των προσδοκιών, η προσδοκία μιας «καλής» εμπειρίας γίνεται κίνητρο για δημιουργία ενώ μιας «κακής» για μειωμένη ενεργοποίηση και αίσθηση αποτυχίας. Ο τρόπος με τον οποίο η έννοια του εαυτού ελέγχει τις προσδοκίες και τη συμπεριφορά οδηγεί στη λεγόμενη «αυτοεκπληρούμενη προφητεία»⁸⁶

3.1.3 Παράγοντες που επηρεάζουν την αυτοαντίληψη

Ο τρόπος με τον οποίο οι γονείς ικανοποιούν ή παραμελούν τις ανάγκες του παιδιού κατά τη βρεφική ηλικία επηρεάζει σημαντικά τη στάση του απέναντι στη ζωή και την προσωπικότητά του. Οι παράμετροι που φαίνεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τη διαμόρφωση μιας θετικής αυτοαντίληψης είναι το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας, η αποδοχή του παιδιού από τους γονείς και ο τρόπος διαπαιδαγώγησης.

Ερευνητές⁸⁷ κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η κοινωνικοοικονομική κατάσταση δε φαίνεται να σχετίζεται άμεσα με την αυτοαντίληψη. Οι Song και Hattie (1984) ερεύνησαν την επίδραση που έχει στην αυτοαντίληψη το

86. S. Hurter, *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*, ο.π., σ. 94.

87. Α. Λεοντάρη, *Αυτοαντίληψη*, ο.π., σ.30.

κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η συνάφεια είναι αρνητική, όμως η επίδραση ασκείται έμμεσα μέσω των ψυχολογικών χαρακτηριστικών της οικογένειας. Άνεργοι και άτομα από χαμηλά κοινωνικά στρώματα τονίζουν διαφορετικές διαστάσεις της αυτοαντίληψης π.χ. τον «κοινωνικό» και τον «ακαδημαϊκό» εαυτό, που τονίζεται από άτομα των υψηλών κοινωνικά στρωμάτων. Δεν υπάρχουν όμως ενδείξεις ότι έχουν διαφορετικά επίπεδα αυτοαντίληψης. Άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η συσχέτιση είναι θετική και ότι άτομα των χαμηλών στρωμάτων παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα αυτοαντίληψης.

Στο σχολείο οι σημαντικοί «άλλοι» που ασκούν αξιολογική πηγή πληροφόρησης για τον εαυτό είναι οι δάσκαλοι. Με την εξουσία που ασκεί στην αξιολόγηση του παιδιού επηρεάζει τη συμπεριφορά, τη στάση και την αποδοτικότητα κάθε παιδιού και τροφοδοτεί με θετική ή αρνητική εκτίμηση.

Οι σύγχρονες θεωρητικές απόψεις για τον εαυτό τονίζουν την επίδραση του πολιτισμικού πλαισίου στη διαμόρφωση της αυτοαντίληψης. Υπάρχουν λοιπόν «κοινές» για όλους πτυχές του εαυτού και «ειδικές», που βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με το πολιτισμικό περιβάλλον. Μια από τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν στις διάφορες κουλτούρες αφορά το αν βλέπουν τον εαυτό τους σε συνάρτηση με τους άλλους ή ανεξάρτητα προς αυτούς. Έτσι, υπάρχει η «δυτική» εικόνα, που είναι αυτή του αυτόνομου εαυτού και η «συσχετιστικού τύπου» που επικρατεί στις μη δυτικές χώρες. Τα άτομα με «αυτόνομη» αντίληψη του εαυτού είναι πιο ευαίσθητα σε πληροφορίες που έχουν σχέση με αυτοπροσδιοριστικά χαρακτηριστικά, ενώ τα άτομα με «συσχετιστική» αντίληψη είναι πιο ευαίσθητα σε πληροφορίες που αφορούν τις σχέσεις τους με τους άλλους.

Ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει την αυτοαντίληψη είναι τα γεγονότα που μπορεί να προκαλέσουν μεγάλη συναισθηματική φόρτιση στο άτομο. Μεγάλες φυσικές καταστροφές, θάνατος αγαπημένου προσώπου, εγκληματικές επιθέσεις και αρρώστιες κάνουν τους ανθρώπους να συνειδητοποιούν

το πόσο τρωτοί είναι και αυτό ακολουθείται από αλλαγές στις αντιλήψεις για τον εαυτό τους και τον κόσμο γύρω τους. Τα άτομα που βίωσαν τέτοια γεγονότα έχουν την τάση να αξιολογούν τον εαυτό τους και τον κόσμο πιο αρνητικά απ' ό τι πριν το συμβάν.

Μια από τις βασικότερες παραμέτρους στη διαμόρφωση της αυτοαντίληψης είναι η επίδραση του φύλου. Η γυναικεία αυτοαντίληψη, βασισμένη στο σχήμα «εαυτός σε αλληλεξάρτηση με τους άλλους», διαφέρει ριζικά από την ανδρική που βασίζεται στο γνωστικό σχήμα «εαυτός ως αυτόνομη οντότητα». Οι άνδρες αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως αυτόνομα, ανεξάρτητα όντα, ενώ οι γυναίκες κατευθύνονται σε πλήρη ή μερική ευθυγράμμιση με τις ανάγκες του κοινωνικού τους περιβάλλοντος.

Αν και πολλοί ερευνητές τόνισαν την επίδραση του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της αυτοαντίληψης, άλλοι θεωρούν εξίσου σημαντικό ή σημαντικότερο το ρόλο που παίζει το ίδιο το άτομο στον τομέα αυτό.⁸⁸

3.1.4 Η διατήρηση μιας θετικής αυτοαντίληψης

Όπως δείχνουν οι έρευνες ⁸⁹οι άνθρωποι υιοθετούν κάποιες γενικές στρατηγικές με σκοπό τη διατήρηση μιας θετικής αυτοαντίληψης. Αυτές είναι α) μορφές συμπεριφοράς που ελαχιστοποιούν την πιθανότητα να δεχτεί το άτομο αρνητική πληροφόρηση για τον εαυτό του: Περιλαμβάνει τις προσπάθειες που κάνει το άτομο να εξασφαλίσει τη μηδαμινή του έκθεση σε αρνητική πληροφόρηση. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται είτε με επιλεκτική έκθεση σε θετική πληροφόρηση μόνο, είτε με την προσπάθεια του ατόμου να εξασφαλίσει το αμφιλεγόμενο των αρνητικών πληροφοριών. Μια προσαρμοστική συμπεριφορά αποτελεί προσπάθεια του ατόμου να επιλέγει θετικές πληροφορίες για τον εαυτό του πολύ

88. Στο ίδιο, σ.31-32.

89. S. Hurter, *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*, ο.π., σ.112.

περισσότερο απ' όσο τις αρνητικές. Σε περίπτωση που αυτό δεν είναι εφικτό, το άτομο θα προσπαθήσει να ελέγξει το βαθμό που η αρνητική πληροφόρηση θα επηρεάσει τις κεντρικές πτυχές του εαυτού του ή θα κάνει προσεκτική επιλογή του κοινωνικού του περιβάλλοντος έτσι ώστε αυτό να αντικατοπτρίζει μόνο την επιθυμητή εικόνα του εαυτού του. Έρευνες δείχνουν ότι τα άτομα τείνουν να δημιουργούν σχέσεις με αυτούς που τους βλέπουν με τον ίδιο τρόπο που οι ίδιοι βλέπουν τον εαυτό τους.

β) γνωστικές τεχνικές που εξασφαλίζουν τη μη καταγραφή των αρνητικών πληροφοριών όταν αυτές υπάρχουν: Το άτομο ερμηνεύει πια αμφιλεγόμενες πληροφορίες με τρόπο που να ευνοεί το ίδιο, επικεντρώνοντας την προσοχή τους σε θετικές πληροφορίες. Επιπλέον, οι περισσότεροι άνθρωποι, ειδικά οι μη καταθλιπτικοί ή όσοι έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση, ανακάλυψαν ευκολότερα στη μνήμη τους θετικές πληροφορίες παρά αρνητικές. Άλλη τακτική είναι η παραδοχή ότι μόνο τα θετικά συμβάντα οφείλονται σε προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου ενώ οι αποτυχίες συνήθως αποδίδονται σε εξωτερικούς παράγοντες.

γ) τεχνικές που ελαττώνουν την επίδραση των αρνητικών πληροφοριών στην αυτοαξιολόγηση, ακόμη και όταν αυτές γίνονται αντιληπτές από το άτομο:

Το άτομο αναπτύσσει μια ιδέα ανικανότητας και παραδέχεται ότι μειονεκτεί στο συγκεκριμένο τομέα, αλλά με τρόπο που τελικά να μην επηρεάζεται η αυτοαντίληψη του. Ένας τρόπος ελαχιστοποίησης της επίδρασης μιας ομολογημένης ανεπάρκειας, είναι η μηδENOποίηση από το άτομο της σπουδαιότητας του και η απόδοση αξίας σε χαρακτηριστικά στα οποία υπερτερούν, ανάγοντας ταυτόχρονα την ανεπάρκειά του σε «κοινό» πρόβλημα π.χ. (πολλοί άνθρωποι έχουν προβλήματα με τα μαθηματικά ή η πνευματικότητα είναι σπουδαιότερη από την κοινωνικότητα). Άλλοτε συγκρίνουν τον εαυτό τους με όσους βρίσκονται σε χειρότερη από αυτούς θέση είτε μεγαλοποιούν την αξία τους ως προς ορισμένες πτυχές του εαυτού τους.

Οι παραπάνω τακτικές δεν αποτελούν μέθοδοι εξαπάτησης του εαυτού, που θα υποδήλωνε ότι το άτομο έχει δυο αντιθετικές απόψεις για τον εαυτό του, δηλαδή μια συνειδητή θετική και μια ασυνείδητη αρνητική. Παρόλο των κίνδυνων όμως των υπερβολικά θετικών αντιλήψεων για τον εαυτό που ενδέχεται να ωθήσουν το άτομο σε σκοπούς που ξεπερνούν τις δυνατότητές του, το όφελος από αυτές φαίνεται να ξεπερνά τον κίνδυνο και, σε αντίθεση με τις θεωρίες που υποστηρίζουν την σπουδαιότητα της ακριβούς γνώσης του εαυτού, οι μη ρεαλιστικές απόψεις για τον εαυτό σχετίζονται θετικά με την ψυχολογική υγεία και την επιτυχία.⁹⁰

3.2 Η συμβολή του ρόλου και του κοινωνικού αποκλεισμού στη διαμόρφωση της εικόνας εαυτού

Ο εαυτός που παρουσιάζουμε στους άλλους έχει πολλά κοινωνικά στοιχεία τα οποία απαρτίζουν ένα ρόλο (ή ρόλους).⁹¹ Το άτομο είναι συγχρόνως ο δημιουργός και πρωταγωνιστής του ρόλου. Ο Goffman (1959), περιγράφει αυτή τη διαδικασία ως μια θεατρική παράσταση, κατά την οποία το άτομο επιλέγει προσεκτικά τις κατάλληλες λεκτικές και μη λεκτικές συμπεριφορές προκειμένου να παρουσιάσει την εικόνα που θέλει στους άλλους. Το περιεχόμενο και η μορφή που παίρνει η αυτοπαρουσίαση περιλαμβάνει κάποιους «κοινωνικούς τύπους». Το άτομο θέλει να παρουσιάζεται ως αφοσιωμένος πατέρας, ελεύθερο πνεύμα, δυναμικός αρχηγός κ.λ.π. Κάτι παρόμοιο υποστηρίζει και ο James (1890), επισημαίνοντας ότι παρουσιάζουμε ένα μέρος του εαυτού μας στην οικογένειά μας, ένα άλλο στους φίλους και ένα άλλο στο επαγγελματικό μας περιβάλλον.

90. Στο ίδιο, σ. 114.

91. *Εγκυκλοπαίδεια «Σύγχρονη ψυχολογία»*, 5^{ος} τόμος, Αλέξανδρος, Αθήνα : 2000, σ.74-75.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που παρακινούν ένα άτομο να θέλει να προβάλλει μια συγκεκριμένη εικόνα στους άλλους που να μην έχει καμία σχέση με τον «πραγματικό» τους εαυτό. Καταρχήν, η φύση των ρόλων που υιοθετεί το άτομο μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά από τις κοινωνικές συνθήκες. Αυτό υποστηρίζει ο Fromm (1947) όταν αναφέρεται στην «προσωπικότητα της αγοράς», ότι δηλαδή με τη μεταφορά του ανταγωνισμού από το πεδίο της παραγωγής στο πεδίο των πωλήσεων, ο κύριος μηχανισμός προσέλκυσης των πελατών είναι «ο έλεγχος των εντυπώσεων». Ο πωλητής, ο δικηγόρος, ο γιατρός, ο πολιτικός, «πωλούν» την προσωπικότητά τους και η επιτυχία τους είναι στενά συνδεδεμένη με την παρουσίαση ενός συγκεκριμένου τύπου εαυτού.

Η παρουσίαση του εαυτού μας με έναν συγκεκριμένο τρόπο είναι μία κοινωνική ανάγκη για τον επιπρόσθετο λόγο του ότι οι κοινωνικοί κανόνες μας το επιβάλλουν όταν συνδιαλεγόμαστε με τους γονείς, τους συναδέλφους ή τους ανωτέρους μας. Αυτοί οι κοινωνικοί κανόνες, καθορίζοντας το τι είναι κοινωνικά αποδεκτό, ωθούν τους άλλους να αντιμετωπίζουν θετικά τις προσπάθειες του ατόμου για αυτοπαρουσίαση, ενισχύοντας έτσι τους κοινωνικούς ρόλους.

Η αυτοπαρουσίαση λοιπόν είναι μια στρατηγική που αποσκοπεί στο να οδηγήσει τους άλλους να αποδώσουν στο άτομο μια εικόνα που επιθυμεί να του αναγνωρίζεται. Το γεγονός αυτό δε σημαίνει ότι υπάρχει μια ψυχολογική σύγκρουση προσωπικού εαυτού και ρόλου. Η πλήρης ταύτιση με ένα ρόλο συνεπάγεται μια αποξένωση από τον εαυτό και την αντικατάσταση της υποκειμενικότητας από μια ομάδα αντικειμενοτρόπων σχέσεων με συνέπεια την λεγόμενη «εγκατάλειψη της προσωπικότητας».

Το παιχνίδι των ρόλων προϋποθέτει τόσο την εσωτερικεύση του ρόλου όσο και την επακόλουθη αποστασιοποίηση από αυτόν, έτσι ώστε να προστατευθεί ο εαυτός και να μπορέσει το άτομο να εντάξει τα δημιουργικά επιτεύγματά του μέσα στο παιχνίδι του ρόλου.⁹²

92. Στο ίδιο, σ. 78-79.

Σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύει το ΚΕΘΙ το 2003, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξανόμενη πλειοψηφία γυναικών να αναλαμβάνει πολλαπλούς ρόλους.⁹³ Σε γενικές γραμμές, οι γυναίκες που αναλαμβάνουν πολλαπλούς ρόλους αναφέρουν καλύτερη ψυχολογική και φυσική κατά στήση από τις υπόλοιπες, καθώς τρέφουν την αυτοεκτίμησή τους, την αίσθηση ελέγχου, τη ζωτικότητα και την ενεργητικότητά τους. Έρευνες που επικεντρώθηκαν στην κατάδειξη πιθανών στρεσογόνων παραγόντων σχετικά με την ανάληψη ρόλων, ανέδειξαν ότι ο ρόλος της μητέρας, η ευαλωτότητα στην εργασία, οι προσλαμβανόμενες απαιτήσεις ενός συγκεκριμένου ρόλου και οι συγκρούσεις που επέρχονται ως συνέπεια αυτών, καθώς και οι προσωπικές πηγές του ατόμου, επηρεάζουν την ψυχική κατάσταση της γυναίκας.

Αναφορικά με την τρωτότητα στην εργασία, οι παράγοντες που φαίνεται να την επηρεάζουν ψυχολογικά και να τη θέτουν σε οικονομικό ασφυχτικό κλοιό είναι ο περιορισμός των ευκαιριών για δημιουργικότητα και ανέλιξη, η μερική απασχόληση και οι φυλετικές ή εθνικιστικές διακρίσεις εις βάρος της. Όσο αφορά τις προσλαμβανόμενες απαιτήσεις των ρόλων από τη γυναίκα και τις επερχόμενες συγκρούσεις από την ανάληψη αυτών, έρευνες έχουν καταδείξει⁹³ ότι είναι μάλλον η υποκειμενική εμπειρία των πολλαπλών ρόλων παρά ο ίδιος ο μόχθος που συνδέεται με τους ρόλους και επηρεάζει την υγεία της γυναίκας.

Οι προσωπικές πηγές που επιδρούν στο επίπεδο των ψυχοπαιστικών καταστάσεων που βιώνει η γυναίκα, συμπεριλαμβάνουν την κοινωνική υποστήριξη, τον προσωπικό έλεγχο, τις στρατηγικές αντιμετώπισης που ενεργοποιούνται, τον προσανατολισμό σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων, τη διαθεσιμότητα του ποιοτικού τρόπου ζωής και τους πόρους που προκύπτουν από την απασχόληση.

93.Φ.Τσαλίκογλου, Β. Αρτινοπούλου, *Οι γυναίκες στη σημερινή Ελλάδα- ψυχοκοινωνικές διαστάσεις*, ΚΕΘΙ 2003, σ.12-13.

Η κοινωνική στήριξη θεωρείται ότι έχει κατευναστικές συνέπειες στις ψυχοπιεστικές καταστάσεις ως μεσολαβητής στη σχέση στρες και συμπτωματολογίας. Η κοινωνική στήριξη υπό τις μορφές της εκτίμησης και της αποδοχής του ατόμου από το περιβάλλον του, της βοήθειας και των συμβουλών που δέχεται σχετικά με μια κατάσταση, της ικανοποίησης των συναισθηματικών του αναγκών και της οικονομικής ή υλικής υποστήριξης που λαμβάνει, σχετίζεται άμεσα με τα επίπεδα άγχους που βιώνει η γυναίκα.

Επιπρόσθετα, η παρουσία του προσωπικού ελέγχου έχει αποδειχτεί ότι συνδέεται αντίστροφα με την αρνητική ψυχολογική κατάσταση: Όταν η γυναίκα εκτιμά ότι η διαμόρφωση των ρόλων που ανέλαβε αποτελεί δική της επιλογή, η αίσθηση του ελέγχου μπορεί να αυξήσει την αυτοεκτίμηση και την ψυχολογική ευεξία της. Έχει υποτεθεί ότι η αντίληψη του εσωτερικού ελέγχου των καταστάσεων συμβάλλει ενισχυτικά στην ευτυχία και τον αυτοσεβασμό, ειδικά όταν ο συσχετισμός της ηλικίας, της εκπαίδευσης και του εισοδήματος βρίσκονται υπό τον έλεγχο του ατόμου.

Σχετικά με τις στρατηγικές αντιμετώπισης των ψυχοπιεστικών καταστάσεων, ο κυριότερος τρόπος αντιμετώπισης του στρες είναι η διαχείριση των παραγόντων που ευθύνονται γι' αυτό, προτού επηρεάσουν αρνητικά το άτομο. Η συγκεκριμένη στρατηγική συνεπάγεται αφενός την αναγνώριση των διαπροσωπικών, εξωγενών και αυτεπιβαλλόμενων στρεσογόνων παραγόντων και αφετέρου στις προσπάθειες τροποποίησής τους. Αποτελεσματική θεωρείται η αποφυγή των συγκεκριμένων παραγόντων, ειδικά όταν οι τελευταίοι θεωρούνται από το άτομο απρόσβλητοι στην αλλαγή. Η αντίδραση στο στρες ενέχει στρατηγικές κατά τις οποίες το άτομο οχυρώνεται και προετοιμάζεται να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα και με το μικρότερο δυνατό κόστος τις ψυχοπιεστικές καταστάσεις.

Τέλος, η διαχείριση της αντίδρασης απέναντι στους ψυχοπιεστικούς παράγοντες αφορά την προσπάθεια ελέγχου της αντίδρασης του ατόμου, ώστε να μην υπερμεγεθυνθεί το πρόβλημα και επηρεάσει παραπλεύρως τη ζωή και τη δημιουργικότητα του ατόμου.⁹⁴

Η κοινωνική στήριξη ⁹⁵είναι ένα διαπροσωπικό πλέγμα σχέσεων που δίνει στο άτομο τη δυνατότητα να ενδυναμώσει τη θέλησή του και να αποκτήσει ικανότητες και δεξιότητες μέσα από ποιοτικές διαπροσωπικές σχέσεις και επιδράσεις με άλλα άτομα. Όλες οι μελέτες που έχουν γίνει για τη συνάφεια της κοινωνικής στήριξης με τις πτυχές του εαυτού, έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι όσο ισχυρότερη κοινωνική στήριξη το άτομο νοιώθει ότι λαμβάνει από διάφορα πρόσωπα του κοινωνικού του περιγύρου, τόσο θετικότερες είναι οι εκτιμήσεις του εαυτού.

Η κοινωνική στήριξη αναφέρεται στη αποδοχή, υπό τη μορφή της θετικής εκτίμησης, το ενδιαφέρον και τη βοήθεια που προσφέρονται στο άτομο από διάφορες πηγές. Μπορεί να είναι συναισθηματική, υλική, ή υπό τη μορφή πληροφοριών.

Οι περισσότεροι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η στήριξη από τους γονείς σχετίζεται θετικά με την αυτοεκτίμηση των παιδιών τους. Επίσης υποστηρίζουν ότι η γονική στήριξη, όταν εκφράζεται από εκδηλώσεις στοργής και αποδοχής των πράξεων των παιδιών, συμβάλλει σημαντικά στη θετική αυτοεκτίμηση του αναπτυσσόμενου ατόμου.

Η ανάγκη για θετική εκτίμηση από τους άλλους συνδέεται στενά με την ανάγκη για θετική αυτοεκτίμηση. Οι δύο αυτές ανάγκες αποτελούν προϋπόθεση για την πορεία του ατόμου προς την αυτοπραγμάτωσή του.

94. Στο ίδιο, σ. 14-17.

95. S. Hurter, *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*, ο.π., σελ 128-29.

Κατά τον Rogers ⁹⁶, σημαντικό ρόλο παίζει και η άνευ όρων αποδοχή, δηλαδή η πλήρης αποδοχή του ατόμου με τις όποιες εμπειρίες και συμπεριφορές του, χωρίς καμία διάθεση κριτικής αξιολόγησης, με κλίμα καλής διάθεσης ώστε το άτομο να είναι ανοιχτό με το περιβάλλον του. Όταν τα άτομα δέχονται συνεχείς επικρίσεις και αποδοκιμασίες, ειλαμβάνουν τις εμπειρίες που βρίσκονται σε ασυμφωνία με τον εαυτό τους ως απειλή και αναπτύσσουν αμυντικές στάσεις που τους εμποδίζουν να αποδεχτούν τον εαυτό τους.

Η αποδοχή του εαυτού προϋποθέτει την αντίληψη των συναισθημάτων και των κοινωνικών και προσωπικών εμπειριών, χωρίς τη διαστρέβλωση βασικών αισθητηριακών δεδομένων. Συνεπώς υπάρχει κίνδυνος η έννοια του εαυτού να βασίζεται αποκλειστικά στις αντιλήψεις των άλλων και το άτομο να έχει μια διαστρεβλωμένη εικόνα του εαυτού και να συμπεριφέρεται όπως οι άλλοι επιθυμούν και όχι όπως επιθυμεί το ίδιο. Μια τέτοια σύγκρουση δημιουργεί υπερβολικό άγχος και θέτει εμπόδια προς την αυτοπραγμάτωση. Μόνο όταν το άτομο επικοινωνεί με τον εαυτό του πέρα από τέτοιες αμυντικές διεργασίες, βιώνει μια ζωή με κύριο χαρακτηριστικό της τη δημιουργικότητα.

Με τον όρο «κοινωνική θέση» εννοούμε τη σχετική θέση του ατόμου στην κοινωνία σε σύγκριση με τους άλλους με βάση κάποιο χαρακτηριστικό. Το χαρακτηριστικό αυτό στην κοινωνία μας είναι η κοινωνική και επαγγελματική του θέση, η οποία πολύ συχνά καθορίζει τις αντιδράσεις των άλλων απέναντί του.

Ανάλογες μελέτες⁹⁷ έχουν δείξει ότι όσο και να υποστηρίζουμε την αμεροληψία της συμπεριφοράς μας, φερόμαστε μεροληπτικά στα άτομα που έχουν υψηλότερη κοινωνική θέση. Ελάχιστοι θα εκπλαγούν με τη διαπίστωση ότι η ευνοϊκή αντιμετώπιση ανθρώπων με υψηλή θέση είναι τεκμηριωμένη.

96. Στο ίδιο, σ. 130-31.

97. *Εγκυκλοπαίδεια «Σύγχρονη ψυχολογία»*, ο.π., σελ.79.

Τουλάχιστο ως προς αυτό το σημείο φαίνεται ότι σε μεγάλο βαθμό ζούμε σε μια κοινωνία που κρίνει τους άλλους και αλλάζει συμπεριφορές ανάλογα με την κοινωνική θέση του εκάστοτε ανθρώπου.

3.3 Ψυχολογικές διαστάσεις του φαινομένου

Ενδεικτικά αναφέρουμε τις τάσεις που επικρατούσαν στην ψυχολογική κατανόηση της πόρνης κατά το 19^ο αιώνα, όπως διαφαίνονται από τα λεγόμενα της Adler:⁹⁸

Για ορισμένους υγειονολόγους, γιατρούς, μυθιστοριογράφους και κληρικούς της ευπρέπειας και τους «φύλακες» της κοινωνικής τάξης που ταξινομούν όλες τις ιδιαιτερότητες, η πόρνη παραμένει ένα αίνιγμα διότι ξεφεύγει από τα καθιερωμένα από δύο όψεις: Κοινωνικά και σεξουαλικά. Θέλουν λοιπόν να την αποκλείσουν τοποθετώντας την σε μια αυτόνομη σφαίρα και δίνοντας της γνωρίσματα, χαρακτήρα, φύση, ικανά να δικαιολογήσουν το σκάνδαλο της ύπαρξής της:

«Η πόρνη είναι μια ανολοκλήρωτη γυναικά που ποτέ της δε θα φτάσει στην ωριμότητα. Έχει χαρακτηρίστηκα ανωριμότητας, παιδικότητας, αστάθειας της τρέλας και αφροντισιάς του <άγριου>». Το 1892 ενδεικτικά, ο «Φιώ» δε διστάζει να γράψει ότι οι πόρνες έχουν την κινητικότητα και το φλοιό ενός εγκεφάλου που πλέει μέσα σε ζωική κατάσταση!»

«Σ' αυτήν όλα βρίσκονται σε σύγχυση. Μπορεί να περάσει από μια μανιώδη βουβαμάρα σε παροξυσμό τρελής χαράς. Το μυαλό της χαρακτηρίζεται ευμετάβλητο, αλλάζει γνώμη συνεχώς και λέει συχνά ψέματα, διότι η γνώμη που σχηματίζουν γι' αυτές τις φέρνει σε δύσκολη θέση ή επειδή αισθάνεται ως θύμα από τη στιγμή που κατέληξε στην αχρειότητα από τεμπελιά και

98. L.Adler, (1983) *Η καθημερινή ζωή στους οίκους ανοχής της Γαλλίας*, ο.π., σ. 129.

φιλαρέσκεια. Βλέποντας μόνο εχθρούς παντού, προσπαθούν να ξεγελάσουν τους πάντες και φτάνουν στο σημείο να αλλοιώνουν και τα πιο ασήμαντα πράγματα. Ξεσπά συχνά σε τρομερούς θυμούς και είναι κυριευμένη από άγριες κρίσεις ζήλιας»⁹⁹

Αυτός ο ψυχωτικός τρόπος σχηματισμού τυπολογιών των πορνών με σκοπό την «προστασία» από αυτές, προκάλεσε τη δεκαετία του 1880 τη δημιουργία μιας σχολής προερχόμενης από την Ιταλία η οποία θεωρεί την πόρνη ηλίθια ύπαρξη, της οποίας η ανάπτυξη σταμάτησε, εκφυλισμένη φυσικά και ψυχικά και ότι μεταφέρει μια νοσηρή προσωπικότητα. Από το τέλος του 19^{ου} αιώνα, αυτοί οι ανθρωπολόγοι -εγκληματολόγοι βρήκαν ισχυρούς συνεχιστές στη Γαλλία, οι οποίοι παρομοιάζουν την πόρνη με εγκληματία, μετρούν και τεμαχίζουν το σώμα της για να ανιχνεύσουν τις ανωμαλίες της. Δημιουργούνται έτσι δύο κατηγορίες: εκείνες της πόρνης μειωμένης εξυπνάδας, βραδύνοες και ανάμελες και εκείνη με τις νευροπαθείς, υστερικές και ξεδιάντροπες. Το τροπάριο του μίσους και της αηδίας που συντηρείται κατά τρόπο ψυχωτικό στο όνομα της επιστήμης και της ηθικής κατά το 19^ο αιώνα θεωρεί τη πόρνη «ένα τερατούργημα που μπορεί να έχει την ομορφιά του φύλλου της όμως πέρα από αυτό δεν υπάρχει ούτε ευαισθησία ούτε λεπτότητα. Οι αισθήσεις της είναι αμβλυμμένες και ο χαρακτήρας της δύστροπος λόγω της κτηνωδίας των ανδρών στους οποίους παραδίδεται.»

«Γνωρίζουν όλες την αχρειότητα τους και έχουν άποψη γι' αυτήν. Αποτελούν οι ίδιες ένα θέμα φρίκης. Η περιφρόνηση που αισθάνονται για τον εαυτό τους ξεπερνά συχνά και εκείνη που δείχνει γι' αυτές κάθε ενάρετο πρόσωπο. Αυτό που της απελπίζει είναι πως γνωρίζουν ότι θεωρούνται στο μυαλό όλων ως βούρκος και λάσπη της κοινωνίας»¹⁰⁰

99. Στο ίδιο, σ., 130.

100. Στο ίδιο, σ., 131

Από ψυχολογική σκοπιά, για τον Άντλερ το πρόβλημα της πορνείας συγγενεύει με τις σεξουαλικές διαστροφές και απαιτεί όπως και αυτές μια ατομικοψυχολογική ερμηνεία. Το παράξενο γεγονός ότι σε όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες υπάρχουν άντρες και κυρίως γυναίκες που μεταβάλλουν τη σεξουαλική τους λειτουργία σε επάγγελμα, κεντρίζει την προσοχή κάθε ψυχολόγου και απαιτεί απαλλαγή από κάθε ηθική υπεροψία. Η κατανόηση της πορνείας απαιτεί μια ψυχρή εκτίμηση των γεγονότων και όχι την υπεροπτική πόζα των ηθικολόγων.¹⁰¹

Στον κύκλο των πελατών της πόρνης ο Άντλερ βρήκε πολλούς ανθρώπινους τύπους που παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά του «νευρικού» ανθρώπου. Ανθρώπου που αγαπούν να παρακάμπτουν τις δυσκολίες και αναζητούν στη ζωή εύκολους θριάμβους συγκαταλέγονται πιο συχνά στην πελατεία τις πόρνης, παρά ισορροπημένοι χαρακτήρες.

Επίσης, ο φόβος απέναντι στη γυναίκα που στον πατριαρχικό πολιτισμό συναντιέται τόσο, όσο και η υποτίμησή της ωθεί στη πορνεία κυρίως διστακτικούς και ακοινωνήτους ανθρώπους, καθώς και διεστραμμένους που οι ανώμαλες σεξουαλικές επιθυμίες των οποίων προέρχονται από φόβο απέναντι σε κανονικές σεξουαλικές σχέσεις. Πότες, χαρακτήρες με αυξημένη τάση για επικράτηση, εγκληματίες, έλκονται από τις πόρνες, καθώς και τεράστιος αριθμός «τυχαίων» πελατών που αναζητούν να ενισχύσουν το αίσθημα της προσωπικής τους αξίας με τη φευγαλέα σχέση τους με μια πόρνη, που συνδέεται συχνά με την ασυνείδητη εκδίκηση απέναντι στη νόμιμη σύζυγο.

Η αμερόληπτη παρατήρηση διδάσκει επίσης ότι η πόρνη δεν είναι γεμάτη αισθησιακότητα στην άσκηση του επαγγέλματός τους. Είναι απλά «πωλήτριες» που προσποιούνται ευχαρίστηση για να δώσουν στον πελάτη την αυταπάτη του αποτελεσματικού ανδρισμού του.

101. *Εγκυκλοπαίδεια « Σύγχρονη ψυχολογία»*, ο.π., σ.82.

Η ψυχρότητα της πόρνης γίνεται επίσης όπλο ενάντια στον άντρα που αισθάνεται υπέρτερος και εξαπατάται από μια που επιζητά επίσης την υπεροχή.¹⁰²

Όπως όλοι οι ψυχικά άρρωστοι έτσι και η πόρνη έχει την τάση να διαμαρτύρεται στο περιβάλλον. Στη συμπεριφορά της ζωής της αρνείται τις μορφές της κοινωνικότητας για τις οποίες δε προετοιμάστηκε αρκετά στην εποχή της ωρίμανσής της. Αρνείται την εργασία, την αγάπη και το γάμο, την κοσμιότητα και την αστική ηθική: Υποτιμά τον κόσμο μέσα στον οποίο γνώρισε μόνο φαινομενική αξία και φαινομενική ανθρωπιά. Με βάση τις παιδικές εμπειρίες της η πόρνη δεν πιστεύει στην κοινότητα των ανθρώπων, και πολύ περισσότερο στην κοινότητα άνδρα -γυναίκας. Η ψυχική της κατάσταση χαρακτηρίζεται από τη δοκιμή ν' αποφεύγει ανθρώπους και ηθικούς δεσμούς, όπως αυτοί παρουσιάζονται στην εργασία και τον έρωτα. Η πόρνη φοβάται τον άντρα, το γάμο, την κανονική εργασία, τα παιδιά τη μοναξιά. Εξεγείρεται ενάντια στη δυσμένεια των συνθηκών και περιπλέκεται πιο πολύ σ' αυτές.

Η ψυχολογία του βάρους επισημαίνει κυρίως το ιδανικό του ανδρισμού στην ψύχη της πόρνης. Αυτή, δε θέλει να είναι γυναίκα αλλά άνδρας. Κάτω από πρωτόγονες απόψεις το να είναι άνδρας σημαίνει να ξεπέφτει, να πίνει, να τεμπελιάζει. Η πόρνη έτσι, μιμείται μια γελοιογραφία του άνδρα που συχνά της είναι γνώριμη καθώς πολλές από αυτές προέρχονται από ένα μέθυσσο, αγροίκο και βάνουσο πατέρα. Με αυτή της τη μίμηση τον υποτιμά, εκμεταλλευόμενη ταυτόχρονα τις σεξουαλικές του ανάγκες, κάνοντας τες χρήμα και εξαπατώντας τον με τη δική της σεξουαλική ασυγκινησία.

Έτσι, ακόμη και στην πορνεία ο πόλεμος των δύο φύλλων διεξάγεται με έναν ιδιαίτερο τρόπο και η γυναίκα ειδικείται μ' ένα τέχνασμα για τον υποβιβασμό που της γίνεται από τον πολιτισμό μας με χίλιες δυο μορφές. Το μυστικό της ψυχής της πόρνης είναι εκείνο μιας αυτοκαταστροφικής εξέγερσης ενάντια σε καταστροφικές αξίες που εισήγαγε ο άντρας σ' αυτόν τον κόσμο.

102. Στο ίδιο, σ.83-85.

Αλλά το πείσμα ενάντια στον άντρα στην περίπτωση της πόρνης οδηγεί μόνο στη δική της καταστροφή. Η υπεροχή που επιδιώκει απέναντι στον άντρα είναι μόνο φαινομενική. Αν και ο πελάτης γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης, την πόρνη την υποτιμά και την εκμεταλλεύεται από την άλλη ο έμπορος ή ο προστάτης ακόμη πιο αδιάκριτα. Η ελεύθερη και αυθαίρετη ζωή στον υπόκοσμο μετατρέπεται σε υλικό σε υποταγή, σε εσωτερική και εξωτερική διατάραξη κι έτσι η ατομική εξέγερση ενάντια στις κοινωνικές αδικίες προσικρούει στο κενό: Πολλές πόρνες καταστρέφονται από το επάγγελμά τους.

Πραγματικές πόρνες είναι όσες ασκούν συστηματικά το επάγγελμα και σχεδόν ισόβια ακόμα κι όταν έχουν κερδίσει αρκετά χρήματα. Νιώθουν σαν επιχειρηματίες και σταματούν όταν λόγω ηλικίας δε μπορούν να προσεγγίσουν πελατεία. Η πόρνη όταν προσφέρει τον έρωτά της δε νιώθει καμία απολύτως ηδονή. Ασκεί αυτό το επάγγελμα και το μόνο που την ενδιαφέρει είναι το οικονομικό όφελος.¹⁰³

3.3.1 Ψυχολογικές επιπτώσεις

Σύμφωνα με μαρτυρία της στη Χατζή¹⁰⁴, η εκδιδόμενη αναφέρει ότι αφού όσες μπήκανε σ' αυτή την εργασία, θα πρέπει να πάρει απόφαση ότι θα πρέπει να υποστεί και τις συνέπειες της. Ο αλκοολισμός και τα ναρκωτικά αποτελούν συχνή διέξοδο για πολλές συναδέλφους της, ενώ οι περισσότερες από αυτές γίνονται ομοφυλόφιλες γιατί υπάρχει μεγαλύτερη κατανόηση μεταξύ δυο γυναικών, παρά ενός άντρα και μιας γυναίκας πόρνης. «Εγώ είμαι ομοφυλόφιλη», λέει η ίδια.

Η δουλειά αυτή έχει επιπτώσεις στην ιδιωτική και ερωτική ζωή της εκδιδόμενης. Το γεγονός έχει πάει με τόσους άντρες, έχει αποτέλεσμα να μη μπορεί να κάνει έρωτα.

103. Γ. Ράτνερ, *Ψυχολογία της γυναίκας*, ο.π., σ. 195.

104. Τ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π., σ.83.

Ο έρωτας είναι ψυχική υπόθεση όπως λένε, γι' αυτό και δε τη βρίσκουν ούτε στο μπουδελό ούτε στους αγαπητικούς τους. Όταν περνούν τόσα άτομα από το κορμί τους δε μπορούν να κάνουν έρωτα για κείνες. Συχνά κάποια κοπέλα υποκύπτει ταλαιπωρημένη και απηυδισμένη και χωρίς να νιώσει καθόλου ηδονή, για να κρατήσει τον σύντροφό της και να τον πείσει ότι δεν έχει ερωτευτεί κάποιον πελάτη όπως αυτός πιστεύει.

Η μοναξιά και ο πόνος που αισθάνεται η εκδιδόμενη την ωθεί στην αγκαλιά ενός αγαπητικού που της δίνει τη συντροφιά του. Η πόρνη προτιμά να «αγοράσει» κάποιον για λέει πως έχει μια συντροφιά. Έχουν την ανάγκη από προστασία και ανέχονται ακόμη και τη βία εκ μέρους τους, ελπίζοντας ότι κάποια στιγμή θα τις σταματήσουν εκείνοι από αυτή την δουλειά και θα τις παντρευτούν. «Εμείς έχουμε ανάγκη από στοργή. Πληρώνουμε αυτή τη στοργή και μας εκμεταλλεύονται. Πληρώνουμε τον άντρα επειδή ζητάμε μια ζεστασιά, γιατί, επειδή είμαστε πουτάνες νομίζουμε πως δε μας αγαπάνε και με το χρήμα πληρώνουμε το καθετί».

Το συναίσθημα της εκδίκησης είναι διάχυτο στην ψύχη της εκδιδόμενης, που απατημένη και απογοητευμένη από τους άντρες αισθάνεται ότι έχει «το πάνω χέρι» στη συνουσία στο πορνείο. Το γεγονός ότι την πληρώνει σημαίνει γι' αυτή ότι παίρνει κάτι πίσω και εκδικείται αυτόν που χρησιμοποίησε το κορμί της και την εξευτέλισε, την πέταξε. Άλλες φτάνουν ακόμη και στο σημείο να μισούν όλους τους άντρες, όχι μόνο τους πελάτες.

Πολλές εκδιδόμενες προσπαθούν να ξεχάσουν ότι κάνουν αυτή τη δουλειά και μετά το πορνείο να μη σκέφτονται ότι είναι πόρνες. Υπάρχει το στερεότυπο ότι στις επαγγελματίες εκδιδόμενες υπάρχει μια κάπως «διχασμένη» προσωπικότητα. Η γυναίκα που τις ώρες της εργασίας συμπεριφέρεται με όλη τη «χυδαιότητα» που απαιτεί το επάγγελμά της, κατά πλειοψηφία κάνει στροφή εκατόν ογδόντα μοιρών τις υπόλοιπες ώρες της ημέρας.¹⁰⁵

105. Στο ίδιο, σ. 84.

«Την ώρα που φεύγω από το μαγαζί και κλείνει η πόρτα πίσω μου, ο οποιοσδήποτε άντρας κι αν περάσει δίπλα μου και με κοιτάξει είναι για 'μένα νεκρός. Περιπατάω με το κεφάλι ψηλά κι ακόμα και ο ωραιότερος άντρας του κόσμου να με κοιτάξει δεν τον θέλω πια».

«Εγώ εξυπηρετώ σαν ιερόδουλος στο σώμα, όχι στην ψύχη. Την ψύχη μου την έχω κλειδωμένη, γιατί έχει μπαξέ μεγάλο με πολλά λουλούδια μέσα της, τόσα πολλά που δε μπορεί κανείς να τα θίξει, είναι ψυχικός κόσμος κλειστός. Αυτό δε φεύγει από την ψυχή του ανθρώπου ανεξάρτητα αν είμαστε μέσα στην αμαρτία». «Από την ημέρα που έγινα πόρνη είμαι δυο διαφορετικοί άνθρωποι. Αν με δείτε να πλένω το σπίτι μου ή να κλαδεύω τα λουλούδια μου, είμαι εντελώς διαφορετική. Όταν δουλεύω στο μπουρδέλο είμαι όπως ταιριάζει στο περιβάλλον.¹⁰⁵

Το να ξεχνούν όμως δεν είναι πάντα εφικτό. Πολλές εκδιδόμενες παραδέχονται ότι η δουλειά τους έχει συνέπεια να γίνονται ιδιαίτερα νευρικές :

«Προσπαθώ να ξεχνάω όμως έρχονται φορές που με πιάνει στο σπίτι μου να ξεσπάω, γιατί είμαι πολύ νευρασθενισιά. Τα έπιπλά μου τα έχω τρελάνει στις κλωτσιές. Μετά το ρίχνω στο κλάμα και ουρλιάζω. Δουλεύω τόσα χρόνια και τι έχω κάνει; Με πιάνει τρέλα».

« Για μας είναι μια απαίσια δουλειά, σου σπάει τα νεύρα. Όλες είμαστε νευρασθενισιές». «Μιλούσα άσχημα στους πελάτες, ήμουν πάντα νευρική και τσακωνόμουν όταν μου ζητούσαν παράλογα πράγματα, αν κι εμένα όλα παράλογα μου φαίνονταν».

Η σωματική κούραση δεν είναι τίποτα μπροστά στην ψυχική κούραση για τις εκδιδόμενες, οι οποίες παραδέχονται ότι τα ψυχολογικά προβλήματα που έχουν είναι τεράστια. Η «κλεισούρα» του πορνείου και οι δεκαέξι και δεκαεφτά ώρες την ημέρα που αντιμετωπίζουν τον «κάθε βρωμιάρη και καθαρό, τον κάθε αλήτη και κάθε σωστό», έχει αποτέλεσμα πολλές να έχουν δει συναδέλφους τους να φτάνουν στα ψυχιατρεία.

105. Α. Μεγαπάνου, *Διάλογος με την Άννα*, ο.π., σ.111.

Το να ανέχονται επάνω στο σώμα τους κάποιον άνθρωπο που δε ποθούν, το τους να ακούνε να τις μιλούνε πρόστυχα ενώ εκείνες τους βλέπουνε επαγγελματικά, τις κάνει να νιώθουν έτσι που κανείς δε μπορεί να καταλάβει, όπως λένε. «Ο πελάτης τη στιγμή που κάνει έρωτα δε σκέφτεται ότι εγώ κάνω επάγγελμα. Μου τραβάει τα πόδια, μου τραβάει τα χέρια... Γιατί δε με σέβεται; Είναι καθάρματα» Εκδιδόμενη αναφέρει χαρακτηριστικά ότι κάθε επαφή με πελάτη της φέρνει αηδία, ακόμη και μετά από τόσα χρόνια δουλειάς: «Το μυαλό μου στριφογυρίζει. Νευριάζω, κλονίζομαι, ταράζομαι και με πιάνουν τα νεύρα μου.¹⁰⁶

Βεβαρημένο ηθικό, ντροπή και τύψεις είναι το ψυχολογικό προφίλ που συμπληρώνει τα συναισθήματα της εκδιδομένης καταπίεση που αισθάνονται κάνοντας αυτή τη δουλειά τις κάνει να αισθάνονται «απαίσια», ταυτόχρονα όμως να πρέπει να το πάρουν απόφαση ότι, εφόσον μπήκαν σ' αυτόν τον κλάδο, θα πρέπει να υποστούν τις συνέπειες αυτές. «Είναι πολύ βεβαρυσμένο το ηθικό μου. Γι' αυτό αποσύρθηκα από το επάγγελμα αμέσως μόλις μπόρεσα. Έκανα πολλές προσπάθειες να σταματήσω αλλά δεν είχα τους πόρους, δεν είχα τη δύναμη».

«Έχω τύψεις, νιώθω τον εαυτό μου αμαρτωλό και έχω να πάω στην εκκλησία από τότε που βγήκα στη δουλειά»

«Νιώθω χάλια απέναντι στην οικογένειά μου, ακόμη και σ' αυτά τα γομάρια που έρχονται στο μαγαζί, γιατί εγώ που κάνω πως δεν είμαι υποκρίτρια, ενώ τα σιχαίνομαι, παίζω θέατρο και τους λέω: Αγάπη μου, πως θέλεις να σε περιποιηθώ; Τόσα ζητάω και μη σε νοιάζει, εγώ είμαι εδώ για σένα».

Το να σταματήσουν να «παιζουν θέατρο» με τους πελάτες και να πάψουν να υποκρίνονται, σημαίνει γι' αυτές την απώλεια της δουλειάς τους. Η οργή και το μίσος που αισθάνονται επεκτείνεται και πέρα από τους πελάτες τους, στην ίδια την κοινωνία που συντηρεί το φαινόμενο.

106. Τ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π., σ.89-90.

«Τι αίσθημα οργής και μίσους τα απόβραδα, όταν γύριζα εξουθενωμένη από τις πιάτσες, τα μπουρδέλα και τα ξενοδοχεία. Είχα τόσο αναστατωθεί αντιριζώντας τη γυναικεία σιλαβιά και ταπεινώση, τον παραλογισμό του αγοραίου έρωτα, την εμπορευματοποίηση του γυναικείου σώματος, τη χαμηλόφωνη διαπραγματεύση της σεξουαλικής μίσθωσης: Πόσο πάει;»

Οι συνέπειες στον χαρακτήρα τους γίνονται ακόμη πιο εμφανείς, αφού παύουν, όπως λένε, να εμπιστεύονται τους ανθρώπους, γίνονται «κακίες», χάνουν την αξιοπρέπεια και την προσωπικότητά τους.

Κι αν ορισμένες από αυτές πάρουν την απόφαση να σταματήσουν και να απαλλαγούν από όλη αυτή τη μελαγχολία, ο φόβος θα γίνει τότε κυρίαρχο συναίσθημά τους.

Το πώς ένοιωθα δεν περιγράφεται... Άσχημα, πολύ άσχημα. Να πέφτει επάνω σου ο πρώτος τυχόν... Και για αρκετό καιρό αισθανόμουν απαίσια. Το έκανα όμως αναγκαστικά, γιατί φοβόμουν πολύ αυτόν που είχα. Τον νταβατζή».

«Μελαγχολώ πολλές φορές όχι όμως επειδή κάνω αυτή τη δουλειά. Γενικά δε μου αρέσει να δουλεύω, δε μου αρέσει να κάνω τίποτε. Πρώτα μου άρεσαν πιο πολύ τα χρήματα, τώρα κυρίως θέλω να έχω την υγείά μου και έναν άνθρωπο να με αγαπά. Εύχομαι να γίνει κάποτε αυτό...»¹⁰⁷

Σύμφωνα με άρθρο του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης,¹⁰⁸ οι επιπτώσεις είναι ακόμη πιο ολέθριες εάν η πόρνη είναι θύμα εξαναγκαστικής πορνείας. Η φυλάκιση και η κακοποίηση που υφίσταται την ωθούν να συνειδητοποιήσει ότι είναι ένα θύμα και ότι πια ότι δεν έχει κανένα δικαίωμα, είναι μία γυναικιά σιλάβος. Τότε εμφανίζονται οι πρώτες ψυχικές αντιδράσεις. Το θύμα νιώθει έντονο φόβο, ντροπή, χαμηλή αυτοεκτίμηση, θυμό, αηδία για το σώμα του, απογοήτευση, απελπισία για το μέλλον και είναι πλημμυρισμένο από ενοχές.

107. Στο ίδιο, σ. 91-93.

108. <http://www.istoselides.gr/news/article> .

Υστερα από τόσα αρνητικά σχόλια που έχουν να κάνουν οι ειδικόμενες για τις συνθήκες στο πορνείο, θα αναρωτιόταν κανείς αν υπάρχουν κι άλλοι λόγοι, πέρα από τα χρήματα, το αδιέξοδο ή το φόβο για τους οποίους δεν σταματούν αυτή τη δουλειά. Η «Άννα» της Αμαλίας Μεγαπάνου παραδέχεται ότι η «δραματική» ατμόσφαιρα του πορνείου προσελκύει και εθίζει όσους τους αρέσουν τα «δραματικά» όπως σε εκείνη. «Η μυστήρια μυρωδιά του πορνείου, το κόκκινο σιοτάδι του και ο δυστυχισμένος κόσμος που μπαίνει και βγαίνει, γίνεται <βίτσιο>. Δεν ξεκόβεις εύκολα»,¹⁰⁹ προσθέτει σοβαρά.

Μέσα σ' αυτό το επάγγελμα πολλές τελειώνουν ψυχικά και πνευματικά ανάπηρες, όπως λέει ειδικόμενη όταν της ζητείται να μιλήσει για τις παλαιμαχές. «Δε ξέρω αν υπάρχουν άλλα επαγγέλματα που να τρελαίνουν έτσι και να κάνουν τους εργαζόμενους ψυχικά ανάπηρους». Και συνεχίζει:

Μια κοινωνική λειτουργός με βοήθησε και βγήκα στη σύνταξη με αναπηρική, αφού δε μπορούσα να δουλεύω λόγω της αρρώστιας μου μέχρι τα εξήντα πέντε στο πεζοδρόμιο. Τότε, άρχισα να πηγαίνω στην ταβέρνα. Στην αρχή έπινα μια πορτοκαλάδα και μετά κρασί με την παρεούλα μου. Μια, δυο, τρεις, μετά σιγά σιγά καθόμουν μόνη μου σε μια γωνία και αν δεν έπινα είκοσι μπύρες τη βραδιά δεν έφευγα. Έπινα, η μοναξιά δεν είναι ωραίο πράγμα. Είναι θλιβερό για μια γυναίκα στη δική μου ηλικία να είναι μόνη της. Στεναχωριόμουν, δεν άντεχα να μπαίνω μέσα και να βλέπω τέσσερα ντουβάρια, να μη μπορώ να μιλήσω, να μην έχω οικογένεια, να μην έχω δημιουργήσει κάτι δικό μου, μια θαλπωρή δική μου. Τα πράγματα δε μπορούν να σου μιλήσουν, όσο κι αν λέμε ότι η τηλεόραση και το ράδιο σε συντροφεύουν. Είχα καταντήσει σχεδόν αλκοολική. Έτρεχα στα γήπεδα από δω από κει για να ξεφύγω, για να μην επανέλθω στο επάγγελμα που ήμουν πρώτα. Είχα πορωθεί με το επάγγελμα αυτό. Τι εννοώ; Είκοσι πέντε χρόνια ήταν σα να πήγαινα στο εργοστάσιο, σαν να ήμουν ένα συνηθισμένο κορίτσι που πάει να εργαστεί στη δουλειά του. Εννιά η ώρα έπρεπε να ήμουν εκεί για τους πρωινούς πελάτες. Πρωινοί πελάτες, τακτικοί, που γεράσαμε μαζί.

Διαπίστωσα τώρα που έφτασα σ' αυτή την ηλικία ότι αυτοί που έλεγαν ότι ήταν όντως φίλοι μου, δυστυχώς δεν αποδείχτηκαν φίλοι μου. Δε μπορούσα να πάω ούτε στη γειτόνισσα, για να μη δημιουργηθεί ζήτημα επειδή ξέρανε το επάγγελμά μου και ο καθένας δε μπορεί να σε ανεχτεί μέσα στο σπίτι του, όσο κι αν λέει ότι σε αγαπά και σε συμπονά. Εγώ νομίζω ότι μέχρι προχτές που δούλευα, επειδή στις γιορτές, στους γάμους, στα γλέντια τους, σε οτιδήποτε, τους πρόσφερα μεγάλα δώρα, ίσως γι' αυτό μου δείχνανε οικειότητα και αγάπη. Όταν άρχισα να τους πηγαίνω ένα μικρό κουλούρι αντί ένα μεγάλο πολύφωτο, κατέβαζαν τη μούρη. Όταν κόπηκε το χρήμα και τα ακριβά δώρα, κόπηκαν και οι μεγάλες καλημέρες. Δεν έχει σημασία που δε δουλεύω τώρα. Το ότι δε δουλεύεις δεν είναι τίποτε. Το τι ήσουν μετράει. Το πια ήμουν έχει σβήσει από την Ασφάλεια αλλά είναι ακόμη μες τις φλέβες μου, συνοδεύει ακόμα τ' όνομά μου. Η ρετσινιά της πουτάνας από το σώμα μου δεν έχει σβήσει. Όποιος νομίζει ότι τώρα που είμαι συνταξιούχα θα έπρεπε να είναι διαφορετικά τα πράγματα, κάνει λάθος. Σήμερα είναι που δε με κοιτάνε. Γιατί σου λέει, τώρα γέρασε και θέλει αποκούμπι. Δεν έχω ανάγκη να ακουμπήσω σε κανέναν. Έχω τη σύνταξη, το σπίτι μου, μπορώ να το δώσω σ' ένα γηροκομείο και να ζήσω όσα χρόνια μου απομένουν...¹⁰⁹

109. Α. Μεγαπάνου, *Διάλογος με την Άννα*, ο.π., σ.118-21.

3.4. Εμπειρικό μέρος

Η παρούσα έρευνα. Περιγραφή της ερευνητικής μεθοδολογίας

Πεδίο μελέτης: Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 10 ενήλικα δηλωμένα εκδιδόμενα πρόσωπα (γυναίκες), που εργάζονται σε οίκους ανοχής της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης. Οι συμμετέχουσες είναι ηλικίας 19- 50 ετών .

Υποθέσεις εργασίας: α) Οι εκδιδόμενες έχουν χαμηλά επίπεδα αυτοαντίληψης β) λόγω του ιδιαίτερου του επαγγέλματός τους εκλαμβάνουν τον εαυτό τους εκτός κοινωνίας γ) είναι ευάλωτες στη κατάθλιψη.

Τεχνικές συλλογής στοιχείων: Για την άντληση ποιοτικού υλικού επιλέξαμε τη μέθοδο της ημιδομημένης συνεντεύξης με πρόσωπα. Η επιλογή αυτή έγινε με σκοπό να συλλέξουμε όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για τις εμπειρίες, τις απόψεις και τις στάσεις των συμμετεχόντων ενώ παράλληλα διότι μας δίνει τη δυνατότητα να διερευνήσουμε με περισσότερη ευελιξία την ευαίσθητη κοινωνική κατάσταση της πορνείας εστιάζοντας στο υποκειμενικό της νόημα. Βασιστήκαμε σε ένα σύνολο ερωτήσεων που είχαμε προκαθορίσει τις οποίες τροποποιήσαμε ως προς το περιεχόμενο και τη σειρά ανάλογα με την ερωτώμενη και την προσφορά θεμάτων για συζήτηση από την πλευρά της. Οι ερωτήσεις χωρίστηκαν στις εξής επιμέρους ενότητες:

A) Δημογραφικά στοιχεία, B) Στοιχεία για την αξιολόγηση του επαγγέλματος από τις ίδιες, Γ) Πελάτες, Δ) Κίνδυνοι του επαγγέλματος, E) Χρηματικές απολαβές, Στ) Οικογένεια, Ζ) Κοινωνική αντιμετώπιση, Η) Ψυχολογική κατάσταση της εκδιδόμενης, Θ) Αυτοαντίληψη- εικόνα εαυτού.

Μεθοδολογία ανάλυσης στοιχείων: Χρησιμοποιείται τυπολογική και επαγωγική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Γίνεται δόμηση του ποιοτικού υλικού σε θεματικά πεδία, διερεύνησή του ανά κατηγορία και συσχετισμός διαφόρων στοιχείων

μεταξύ τους. Ταυτόχρονα γίνεται προσπάθεια να διαπιστωθεί εάν οι αρχικές μας υποθέσεις επιβεβαιώνονται από τα δεδομένα και ακολουθεί η αναδιατύπωσή τους σε νέες ερμηνείες.

Διαδικασία: Οι συνεντεύξεις εκπονήθηκαν κατόπιν αδείας στο Τμήμα Υγειονομικού Ελέγχου της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης, με την υποστήριξη της αρμόδιας γιατρού του Ιατρείου Υγειονομικού ελέγχου όπου εξετάζονται κάθε 15 ημέρες οι δηλωμένες εκδιδόμενες του Νομού (437 στο σύνολό τους). Οι εκδιδόμενες ερωτήθηκαν κατά την αναμονή εάν επιθυμούν να συμμετάσχουν στην έρευνα και έπειτα οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν ιδιωτικά, σε γραφείο που παραχωρήθηκε από τον Αντινομάρχη για το σκοπό αυτό.

βιογραφικά

Κ. Είναι 34 ετών Ελληνίδα και έχει μόρφωση λυκείου. Δουλεύει σε πορνείο της Θεσσαλονίκης

εδώ και ένα χρόνο, μετά το διαζυγίο της με τον άντρα της. Έχει δύο παιδιά 7 και 10 ετών.

Π. Είναι 36 χρονών, τελείωσε το λύκειο και διατηρεί εδώ και 17 χρόνια πορνείο μόνη της μαζί με προστάτη. Ανύπαντρη και από τις πιο παλιές και "γνωστές" στο επάγγελμα αυτό.

Α. Είναι 25 ετών, από την Πολωνία και έχει πτυχίο γραμματέως. Ξεκίνησε στα 19, έχει δουλέψει σε πολλές χωρες του εξωτερικού και δουλεύει στο πορνείο εξυπηρετώντας επολεκτικούς πελάτες μόνο. Διατηρεί δεσμό.

Σ. Είναι 50 ετών και έχει δώσει πολλές φορές συνεντεύξεις για τη δουλειά. Αποκτήσε ένα γιό εκτός γάμου που είναι 25 χρονών και πλέον έχει η ίδια την ιδιοκτησία πορνείου. Εξυπηρετεί ακόμα ορισμένους πελάτες.

Τ. Είναι 26 ετών από την Ουκρανία. Έχει ανώτατη μόρφωση και δουλεύει 1 χρόνο σε πορνείο στέλνοντας λεφτά στους δικούς της. Δεν αντέχει και, όπως λέει, τον άλλο μήνα καταθέτει τα χαρτιά της.

Β. Είναι 27 ετών από Ουκρανία και δουλεύει σε πορνείο, έχει ανώτατη μόρφωση, θέλει να σταματήσει σύντομα και με τα λεφτά που μάζεψε να ανοίξει δική της επιχείρηση στην Ουκρανία και να παντρευτεί.

Δ. Είναι 28 ετών από τη Ελλάδα και δουλεύει σε πορνείο της Θεσσαλονίκης. Η καταγωγή και η οιογένειά της είναι από περιοχή της Ελλάδας που δεν αποκαλύπτει, βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη μόνο για δουλειά και λειτουργεί κρυφά από τους δικούς της. Διατηρεί δεσμό.

Ρ. Είναι 26 ετών από Ουκρανία και δουλεύει 5 χρόνια σε πορνείο. Θεωρεί τη δουλειά δύσκολη αλλά σύντομα θα σταματήσει και θα συντηρείται με τα λεφτά που βγάζει. Θέλει να παντρευτεί.

Μ. Είναι 36 ετών από την Ελλάδα, χωρισμένη με δύο παιδιά. Άρχισε τη δουλειά μετά το διαζύγιο της και τώρα είναι ιδιοκτήτρια πορνείου. Δεν εξυπηρετεί η ίδια πελάτες αλλά δουλεύουν άλλες γι'αυτή.

Γ. Είναι 35 ετών, Ελληνίδα και εργάζεται εδώ και 7 έτη σε πορνείο. Σκοπεύει να συνεχίσει και βλέπει τη δουλειά της εντελώς επιχειρηματικά.

3.4.1 Τα αποτελέσματα της έρευνας : Ποσοτική καταγραφή

Θεματική ενότητα 1) Δημογραφικά

Ηλικία: (5) εκδιδόμενες είναι 25- 28 ετών, (4) ηλικίας 34-36 και (1) 50 ετών.

Εθνικότητα: (6) εκδιδόμενες είναι Έλληνιδες, (3) Ουκρανές και (1) Πολωνή.

Οικογενειακή κατάσταση: (4) διατηρούν δεσμό, (3) εκδιδόμενες είναι ελεύθερες (2) είναι διαζευγμένες με παιδιά και (1) είναι ανύπαντρη μητέρα.

Μορφωτικό επίπεδο: (5) λύκειο, (3) ανώτατη μόρφωση (1) δημοτικό

Χρον. Διάστημα άσκησης: (8) 1- 7 έτη , (1) 17 έτη , (1) 26 έτη

Ηλικία έναρξης: 17- 30 ετών

Θεματική ενότητα 2) Στοιχεία για την αξιολόγηση της δουλειάς από τις ίδιες

Λόγοι επιλογής της συγκεκριμένης εργασίας:

Το μεγαλύτερο μέρος των εκδιδόμενων (6), διάλεξε αυτή τη δουλειά γιατί βρισκόταν σε άμεση οικονομική ανάγκη : «είχα 7 αδέρφια να ταΐσω», «είχα άρρωστη μητέρα», «είχα οικονομικό πρόβλημα μετά το χωρισμό μου», «ήμουν καταχρεωμένη».

Τα υπόλοιπα υποκείμενα (4), μπόηαν σ'αυτή τη δουλειά για το μέγεθος των

οικονομικών απολαβών: «δίνει πολλά λεφτά η δουλειά αυτή», «δεν είμαι ηλίθια να δουλεύω 20 ώρες για να βγάλω όσα μπορώ να βγάλω σε πέντε λεπτά» , «με παρέσυρε φίλη για τα λεφτά».

Λόγοι που δικαιολογούν πιθανή προτίμησή τους να ασκούσαν άλλο επάγγελμα:

Το μεγαλύτερο μέρος (8) θα προτιμούσε να κάνει άλλο επάγγελμα. Οι λόγοι είναι κυρίως ψυχική ηρεμία και η κοινωνική αξιοπρέπεια: «βαρέθηκα να με ρίχνει έτσι...να έχω επιτέλους κανονική κοινωνική ζωή», «θα προτιμούσα αλλά αυτό ξέρω και υπάρχει πολλή ανεργία εκεί έξω»,

(2) Δε το αλλάζουν. Οι λόγοι είναι τα λεφτά, η ηλικία: «θέλω να μαζέψω λεφτά», «σε 1 χρόνο θα βγώ στη σύνταξη».

Πρόθεση απόσυρσης από αυτή τη δουλειά:

Το μεγαλύτερο μέρος (6) σκοπεύει να σταματήσει σύντομα και να κάνει κάτι άλλο: «θα ανοίξω δική μου δουλειά, ινστιτούτο, κατάστημα». (3) Έχουν γίνει ιδιοκτήτριες οίκου ή μασαζάδικου και δουλεύουν άλλες γι' αυτές, ενώ οι ίδιες δουλεύουν λιγοστά. (1) Συνεχίζει χρόνια.

Ιδιαιτερότητες της δουλειάς τους:

Το μεγαλύτερο μέρος (3) θεωρεί ότι οι ιδιαιτερότητες της δουλειάς τους είναι δυσκολία, (2) οι κίνδυνοι και (2) η κακή επίπτωση στην ψυχολογία: «είναι επάγγελμα δύσκολο, επικίνδυνο και σου ρίχνει την ψυχολογία» (2) δε βρίσκουν ότι το επάγγελμά τους έχει κάτι το ιδιαίτερο σε σχέση με τις υπόλοιπες δουλειές: «είναι όπως όλες οι δουλειές» (1) Η ντροπή .

Οι Δυσκολίες της δουλειάς:

Το μεγαλύτερο μέρος (6) θεωρεί τους «κακούς» πελάτες και την ψυχολογική ή σωματική κούραση τις κυριότερες δυσκολίες της δουλειάς: «κουτσοί, στραβοί, τρελλοί, μεθυσμένοι, κουλοί, ναρκομανείς, βρώμικοι, απαιτητικοί, ανώμαλοι, βίαιοι, όλοι εδώ», «σε κουράζει ψυχολογικά και σωματικά (πόννοι) όλο αυτό». (2) αναφέρουν τους διάφορους κινδύνους (αρρώστιες, εκμετάλλευση) με κυριότερο την απειλή με όπλο: «θέλεις να σου δείξω την ουλή στο κεφάλι μου;», «με σημάδεψε στο κεφάλι» και (2) αναφέρουν μεμονωμένα την κακή επίδραση στην ψυχολογία: «σε ρίχνει...».

Η χρησιμότητα του επαγγέλματός τους στην κοινωνία:

Το μεγαλύτερο μέρος των εκδιδόμενων (7), θεωρεί ότι η χρησιμότητά τους στην κοινωνία είναι κυρίως η παροχή σεξ στις ομάδες των ανδρών που δυσκολεύονται να βρουν γυναίκα. Οι ομάδες αυτές είναι πρωτίστως τα ΑΜΕΑ, έπειτα οι γέροι, φαντάροι, χωρισμένοι, άντρες με έγκυες γυναίκες και οι ανώμαλοι: «μου φέρνουν έναν πελάτη σε καροτσάκι», «τι θα γίνονταν όλοι αυτοί αν δεν υπήρχαμε εμείς;». (3) Πιστεύουν ότι η συμβολή τους είναι ότι αποτρέπουν από διάφορα εγκλήματα και κυρίως βιασμούς και ότι συμβάλλουν στο να μη χωρίζουν τα ζευγάρια από εξωσυζυγικές σχέσεις:

«Που θα ξεθυμάνουν όλοι αυτοί οι άντρες ύστερα από τόσους πισινούς που βλέπουν σήμερα τριγύρω τους;», «Βοηθά τη σχέση, αντί να πιάσουν γκόμενα και να χωρίσουν, πηγαίνουν μια φορά μαζί μας».

Γενική αξιολόγηση του επαγγέλματος αυτού:

Όλα τα υποκείμενα (10) θεωρούν το επάγγελμα της πόρνης καλό για την κοινωνία και τους άντρες, καλό για τα λεφτά που προσφέρει στις γυναίκες αυτές αλλά κακό για την προσωπική επίδραση του επάνω τους: «είναι καλό για τον κόσμο, χρειάζεται, προσφέρει στους άντρες», «Για μένα είναι φρικτό»,

« Το μόνο καλό που μου προσφέρει είναι τα λεφτά».

Θεματική ενότητα 3) Πελάτες

Η αντιμετώπιση των εκδιδόμενων από τους πελάτες:

Το μεγαλύτερο μέρος (5) αναφέρει ότι οι πελάτες τις αντιμετωπίζουν από πολύ καλά έως πολύ άσχημα: « μας λατρεύουν, μας σέβονται, μας κάνουν δώρα, ή μας βρίζουν με τον πιο χυδαίο τρόπο». (3) Ανέφεραν καλή συμπεριφορά « εξυπηρετώ μόνο τους ευγενικούς πελάτες» και (2) κακή.

Κριτήρια διαλογής πελατών:

Το μεγαλύτερο μέρος (9) κάνει διαλογή στους πελάτες. Τα κριτήρια είναι πρωτίστως (5) να μην είναι άτομα που θα προκαλέσουν προβλήματα (σουρωμένοι, ναρκωμανείς, βίαιοι) και η καθαριότητα: «να μη δημιουργούν προβλήματα, να μην είναι βρώμικοι» Άλλα κριτήρια (2) είναι να είναι απαραίτητα Έλληνες και (2) να μην είναι έγχρωμος: «Ποτέ μαύρους». Ορισμένες κοιτούν παράλληλα την καλή εμφάνιση, το πάχος, τη μεγάλη ηλικία και την οικονομική ευχέρεια.

Λόγοι που κατά τη γνώμη τους ένας άντρας θα προσφύγει σ' εκείνες:

Οι περισσότερες (5) θεωρούν ότι η αλλαγή από τα καθιερωμένα, το κάτι διαφορετικό είναι ο λόγος που θα προσφύγει ο άντρας σε αυτές: «Πιστεύουν ότι είναι κάτι διαφορετικό, είναι παντρεμένοι και θέλουν το κάτι άλλο». (4) Πιστεύουν ότι έρχονται γιατί δε μπορούν να βρουν ερωμένη και γιατί έχουν σεξ/κά προβλήματα με τη σύζυγό τους : « Δεν του κάθονται γυναίκες, δε θέλει σεξ η γυναίκα του». Άλλοι λόγοι είναι ότι δεν θέλουν να διαλύσουν το γάμο τους από εξωσυζυγική σχέση, είναι ανώμαλοι και θέλουν να βγάλουν τις ανώμαλίες τους είναι μικροί και θέλουν να μάθουν το σεξ για τις κοπέλες τους, η χαλάρωση η διασκέδαση η εγκυμοσύνη ή η εμμηνορροσία της συζύγου.

Πως νιώθουν την ώρα του σεξ με τον πελάτη:

Οι περισσότερες (8) δεν απολαμβάνουν ποτέ το σεξ και εργάζονται σα μηχανές: « ποτέ δε μου αρέσει». (1) Το απολαμβάνει περιστασιακά, όταν δε τις φέρεται σαν αντικείμενο κάποιος και (1) αν τύχει να μην έχει σχέση και της αρέσει εμφανησιακά.

Κοινωνική τάξη που εξυπηρετούν συχνότερα:

Οι περισσότερες(8) εκδιδόμενες των οίκων ανοχής εξυπηρετούν όλες τις κοινωνικές τάξεις των ανδρών: « δικηγόροι, γιατροί, δημοσιογράφοι, Αλβανοί, (1) ανέφερε κυρίως το λαϊκό στρώμα και (1) τους Αλβανούς.

Ηλικία των πελατών:

Οι εκδιδόμενες (10) ανέφεραν ότι η ηλικία των πελατών τους είναι από 15 ετών έως όσο αντέχει ο άντρας. Η συχνότερη ηλικία (6) είναι 18- 60 περίπου.

Η εθνικότητα των πελατών:

Οι περισσότερες (7) , εξυπηρετούν συχνότερα Αλβανούς και Έλληνες. (1) μόνο Έλληνες. Άλλες εθνικότητες που εξυπηρετούν είναι Πακιστανοί, Τούρκοι, Ρουμάνοι, Ρώσοι , Γερμανοί, Ιταλοί, Άγγλοι και Ισπανοί (όλες).

Οικογενειακή κατάσταση των πελατών:

Οι περισσότερες (7) διαπιστώνουν ότι οι πελάτες είναι συχνότερα 50-50 έγγαμοι και ανύπαντροι. (3) Διαπιστώνουν συχνότερα έγγαμους πελάτες.

Μεγέθη:

Οι εκδιδόμενες εξυπηρετούν από 5 έως 170 πελάτες τη μέρα η μία. Οι περισσότερες(6) εξυπηρετούν 50- 170 και (4) 5- 70.

Θεματική ενότητα 4) Κίνδυνοι του επαγγέλματος

Παράδοξα- επικίνδυνα γεγονότα που τους έχουν συμβεί κατά τη δουλειά τους:

Οι (3) ανωμαλίες που τους ζητούν στο κρεβάτι: « φορούσαν τα εσώρουχά μου, ζητούσαν να φορέσω πλαστικό όργανο προορισμένο για αυτούς» Οι (2) ανέφεραν απειλή με όπλο, οι (2) δεν έχουν αντιμετωπίσει παράδοξα ή επικίνδυνα, (1) ξύλο, (1) « μόνο με την αστυνομία είχα προβλήματα, αλλιώς μιλάω και σε τρελλούς» (1) «έβγαλε ο πελάτης το προφυλακτικό και του σπασα τη μύτη»

Τρόποι προφύλαξης από τους κινδύνους:

Οι περισσότερες εκδιδόμενες (4) προφυλάσσονται από τους κινδύνους της δουλειάς με φύλακα στην είσοδο του οίκου (2) έχουν προστάτη (2) θεωρούν ότι δε χρειάζεται.

Ενδεχόμενο συνεύρεσης χωρίς προφυλακτικό:

Όλες οι εκδιδόμενες (10) φορούν πάντοτε απαραίτητα προφυλακτικό για να προφυλάσσεται από αρρώστιες και εγκυμοσύνη. (1) 50 χρονη δεν έκανε χρήση την προ- της εξάπλωσης του AIDS εποχή , πλέον πάντα.

Περιπτώσεις να ζητούν οι πελάτες συνεύρεση χωρίς προφύλαξη:

(10) εκδιδόμενες ανέφεραν ότι οι πελάτες ζητούν συχνά συνεύρεση χωρίς προφύλαξη και η αντίδραση τους είναι να τους διώχνουν: « Νομίζουν ότι είμαστε οι γκόμενες τους, όχι επαγγελματίες». (2) Επισήμαναν ότι συνήθως οι Αλβανίδες δέχονται ελεύθερο σεξ και αυτό κάνει τους πελάτες να τις προτιμούν.

Συμπεριφορά στους πελάτες που διαπιστώνουν ότι φέρουν μικρόβια ή είναι βρώμικοι:

Οι περισσότερες (8) τους διώχουν. (2) Πηγαίνουν μαζί τους.

Θεματική ενότητα 5: Χρηματικές απολαβές

Πόσα κοστίζει η επίσκεψη:

Οι περισσότερες παίρνουν 25 Ευρώ την επίσκεψη. (2) Παίρνουν 25-30.

Πόσα από τα χρήματα πηγαίνουν καθαρά σε αυτές:

Οι μισές (5) εκδιδόμενες κρατούν όλα τα χρήματα. Οι άλλες μισές (5) Κρατούν το 1/2 των χρημάτων και το άλλο ποσό πηγαίνει στον προστάτη ή στον ιδιοκτήτη του οίκου.

Υπηρεσίες που πιθανά προσφέρονται και είναι περισσότερο χρεώσιμες:

Οι περισσότερες (8) ανέφεραν ότι μόνο η απαίτηση περισσότερου χρόνου με τον πελάτη χρεώνεται περισσότερο. (1) Να τους χτυπάει (1) δεν υπάρχουν.

Πόσο καλύπτονται οικονομικά από τη δουλειά:

Και τα 10 υποκείμενα ανέφεραν ότι υπερχαλύπτονται από τα χρήματα.

Αποταμίευση χρημάτων;:

Οι περισσότερες (9) αποταμιεύουν: « Αποταμιεύω για μένα και για την οικογένειά μου» (1) Δεν περισσεύουν: « Θρέφω εμένα και όλο μου το σόι» .

Θεματική ενότητα 6: Οικογένεια

Οικονομική κατάσταση της οικογένειας καταγωγής:

Οι περισσότερες (6) εκδιδόμενες προέρχονται από φτωχές οικογένειες.
(3) μέτρια, (1) καλή.

Ποιότητα της σχέσης τους με τις οικογένειές τους:

Οι περισσότερες (8) διατηρούν καλές σχέσεις με την οικογένειά τους. (2) κακές.

Γνώση της οικογένειας της δουλειάς που κάνουν :

Οι περισσότερες (8) ανέφεραν ότι η οικογένειά τους δε γνωρίζει και ότι έχουν πει ότι κάνουν άλλη δουλειά: «Τους έχω πει ότι δουλεύω σ'ένα γραφείο ταξιδίων... σ'ένα μπαρ...» (1) 50χρονη απάντησε ότι το ξέρουν . (1) Το έχει πει μόνο στην αδελφή της.

Σκέψεις να παντρευτούν:

Οι περισσότερες (7) σκέφτονται και θέλουν να παντρευτούν.(3) όχι.

Στάση απέναντι στο γάμο:

Οι περισσότερες (6) εκδιδόμενες βλέπουν το γάμο ως κάτι καλό: «Θέλω πολύ να κάνω οικογένεια». (3) Είναι αρνητικές: « Θέλω μόνο παιδιά», « Ποιος θα με πάρει από δω και πέρα;», « Δε ξαναφορτώνομαι κανέναν». (1) « Μόνο για την αποκατάστασή μου».

Στάση απέναντι στα παιδιά :

Οι περισσότερες (6) θέλουν πολύ να αποκτήσουν παιδιά: « αγαπώ πολύ τα παιδιά». (2) έχουν ήδη από πρώην γάμο (1) έχει παιδί εκτός γάμου (1) «δε θέλω παιδί για να μη μάθει όταν μεγαλώσει τι δουλειά έκανε η μάνα του».

Η γνώμη τους για την αγάπη και τον έρωτα:

Οι περισσότερες (7) θεωρούν ωραίο πράγμα την αγάπη και τον έρωτα: «αγαπάω πολύ το αγόρι μου», « ωραίο πράγμα αλλά δεν μου το καλύπτει κανείς» «εμπιστοσύνη, βοήθεια, όχι μόνο κρεβάτι». (3) Θεωρούν ότι δεν υπάρχει: «έχω απογοητευθεί από δεσμούς», « Έρωτας υπάρχει, αγάπη όχι. Βαριέσαι τι ίδιο πράγμα συνέχεια, χάνεται η αγάπη».

Η γνώμη τους για τους άντρες :

(2) Τους θεωρούν καλούς. (2) θεωρούν ότι βλέπουν τις γυναίκες σαν τράπεζα: «κάνουν παρέα γυναίκες για να τους παίρνουν τα λεφτά». (2) θεωρούν ότι υπάρχουν και καλοί και κακοί . (1) «είναι σκυλάκια, τους κάνουν ό.τι θες. Το αγόρι μου διαφέρει». (1) δεν υπάρχουν άντρες , μόνο χρήμα» (1) «είναι χρήσιμοι».

Αντίδραση της σχέσης (4) τους για τη δουλειά που κάνουν:

(1) Τη δέχεται όπως είναι. (1) συντηρείται από αυτή: « και το αγόρι μου ζει με τα δικά μου λεφτά». (1) Δε γνωρίζει τη δουλειά κάνει. (1) Δε το δέχεται, θέλει να σταματήσει.

Θεματική ενότητα 7: Κοινωνική αντιμετώπιση

Γνωστοποιούν στους άλλους το επάγγελμα που κάνουν;

Οι περισσότερες (6) το κρύβουν. (2) Το γνωστοποιούν για να επιλέξουν αν

θέλουν να τις συναναστρέφονται. (2) όχι κοινωνική ζωή.

Αντιμετώπιση του κόσμου (που γνωρίζει τι επαγγέλλονται) :

Το μεγαλύτερο μέρος (4) ανέφερε ότι καλά τους φέρονται οι γνωστοί τους , ενώ οι ξένοι δε τις αντιμετωπίζουν καλά: « Όσοι με ξέρουν , μου φέρονται καλά». (3) Ανέφεραν καλή γενικά αντιμετώπιση. (2) Δεν έχουν καθόλου κοινωνική ζωή. (1) Ανέφερε ειρωνεία.

Ποιοι είναι αυτοί που έχει τύχει να τις προσβάλλουν συχνότερα:

Οι περισσότερες (3) απάντησαν ότι οι πελάτες είναι αυτοί που τους μιλούν συνήθως προσβλητικά.

Πως αντιδρούν σ' αυτό και τι συναισθήματα τους δημιουργεί:

(1) «αισθάνομαι πολύ άσχημα για τον τρόπο τους», (1) «με πειράζει, τους βρίζω». (1) «διαπιστώνω την προκατάληψη της κοινωνίας».

Συναισθήματα που τους δημιουργούνται όταν τις ρωτούν τι δουλειά κάνουν:

Οι περισσότερες (8) ντρέπονται: «Ντρέπομαι. Κυρίως για τους γονείς μου, ή όταν ανοίγει η πόρτα και βλέπω κανέναν γνωστό». «Ντρέπομαι την αστυνομία περισσότερο». «Ντρέπομαι, ο κόσμος έχει προκατάληψη. Γι'αυτό δουλεύω στα καλλυντικά για να το καλύπτω». (2) Είναι συμφιλιωμένες με τη δουλειά τους: «Είμαι πλέον γνωστή και εξοικειωμένη», « Από τη στιγμή που δεν ενοχλεί το αγόρι μου δεν έχω να ντραπώ κάτι».

Φιλίες :

Οι περισσότερες(3) κάνουν παρέα με άτομα εντός του χώρου τους και (3) συναναστρέφονται μόνο το αγόρι τους και μιλούν τηλεφωνικά με τις οικογένειές τους: « Κάνω παρέα με το αγόρι μου, έχω το σκυλάκι μου, βλέπω

T.V.» (2) Συναναστρέφονται άτομα εντός και εκτός χώρου. (2) Άτομα μόνο εκτός του χώρου τους.

Ανταγωνισμός μεταξύ τους:

Οι περισσότερες αναφέρουν ότι δεν υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ τους: «Δεν έχω να χωρίσω τίποτα». (2) Λένε ότι υπάρχει: «Για τα λεφτά».

Τι πιστεύουν ότι μπορεί να κάνει η κοινωνία και το κράτος για τις καλύτερες συνθήκες εργασίας και διαβίωσής τους:

Οι περισσότερες (5) ανέφεραν ότι είναι απαραίτητο να τους δίνουν άδειες , πράγμα που σημαίνει μείωση της αστυνόμευσης και του κρατητηρίου: «Είναι προτιμότερο να μας δίνουν άδειες παρά να μας σέρνουν κάθε βδομάδα οι αστυνομικοί στα κρατητήρια βρίζοντάς μας» , όπως επίσης (3) ανέφεραν ότι είναι απαραίτητο να σταματήσει η οικονομική εκμετάλλευση των κοριτσιών από τους μεσάζοντες: «Να υποστηρίξουν τα κορίτσια από την εκμετάλλευση και τους σωματέμπορους. Η αστυνομία τους ξέρει. Είναι διευθαρμένη». (1) ανέφερε ότι πρέπει να εγκριθεί η στέγασή τους σε δημόσιο κτήριο όπου θα δουλεύουν πληρώνοντας νοίκι πράγμα που θα συμβάλλει και στην καλύτερη αναγνώρισή τους από την κοινωνία. (1) μείωση της ανεργίας (1) «Δε μπορεί να γίνει τίποτα, γιαυτό και θα σταματήσω».

Θεματική ενότητα 8: Ψυχολογική κατάσταση της εκδιδόμενης

Συναίσθημα που τους δημιουργεί η δουλειά τους:

Οι περισσότερες απάντησαν (5) ότι η δουλειά τους τους προκαλεί νεύρα και στεναχώρια: «Είναι φρικτό. Θυμωνω πολύ εύκολα, κάθομαι μόνη μου και κλαίω, ακόμη και μετά από τόσα χρόνια». «Θυμώωω, ταράζομαι ψυχολογικά. Κάθε φορά που πάω με πελάτη κοιτάζω τη φωτογραφία της αδελφής μου και κλαίω. Δεν

αντέχω άλλο». (3) Ανέφεραν ότι η δουλειά τις κάνει εξαιρετικά ευέξαπτες: «όταν γυρίζω σπίτι δε μιλιέμαι από τα νεύρα». « νευριάζω πάρα πολύ εύκολα. Είναι άσχημοι, δεν έχω όρεξη. Ό, τι δηλαδή παθαίνει ο κάθε επιχειρηματίας». (2) Ανέφεραν μόνο στεναχώρια: Κάποιες φορές νιώθω λύπη κυρίως γιατί ενώ κάποιος μπορεί να ζήσει κανονικά, εγώ που κάνω αυτή τη δουλειά δε μπορώ».

Τι κάνουν για να αντιμετωπίσουν τα συναισθήματα αυτά και να προφυλάξουν τον εαυτό τους:

Οι περισσότερες(6) δεν αφήνουν να τις επηρεάσει σκεπτόμενες ότι είναι μόνο μία δουλειά και τίποτα παραπάνω: «Δεν επιτρέπω να με επηρεάσει καθόλου η δουλειά μου». « κάθομαι σπίτι και σκέφτομαι, προσπαθώ να το ειλολογιεύω». (2) επιστρατεύουν χιούμορ: « γελάω με αυτά που ζητούν οι πελάτες». (2) επιδίδονται σε ασχολίες όπως εκμάθηση ξένων γλωσσών και υπολογιστή. (1) παίρνει κουράγιο σκεπτόμενη την οικογένειά της.

Χρήση ουσιών:

Οι περισσότερες κάνουν χρήση κάποιας ουσιάς (6). Από αυτές, οι 3 πίνουν λίγο αλκοόλ και η 1 πίνει καθημερινά και για χρόνια. Οι υπόλοιπες 2 κάνουν χρήση ηρεμιστικών χαπιών. Οι περισσότερες (6) καπνίζουν.

Τα συναισθήματά τους μεταφέρονται και έξω από τη δουλειά τους;

Οι περισσότερες(8) ανέφεραν ότι τα συναισθήματά τους μεταφέρονται και εκτός δουλειάς: « Νευριάζω με την οικογένειά μου, δεν απαλλάσσομαι». (2) Δεν αφήνουν.

Με ποιους συζητούν και μοιράζονται τα συναισθήματά τους:

Οι περισσότερες (7) συζητούν με το δεσμό τους ή με φίλες. (1) Με τους πελάτες. (2) δε συζητούν ποτέ γι' αυτό το θέμα.

Συναισθήματα ενοχής/ κατωτερότητας:

Οι περισσότερες (6) νιώθουν συναισθήματα ενοχής. Από αυτές οι δύο εντοπίζουν την ενοχή απέναντι στον εαυτό τους, οι δύο στην οικογένειά τους : « γιατί να κάνουν 7 παιδιά από τη στιγμή που δεν είχαν να μας θρέψουν;» και οι δύο απέναντι στην κοινωνία. (3) αναφέρουν συναισθήματα κατωτερότητας: « νιώθω κατώτερη από τους άλλους γιατί δε μπορώ να έχω κανονική κοινωνική ζωή». (2) Δεν έχουν τέτοια συναισθήματα.

Ποιος καλύπτει την ανάγκη τους για αγάπη και για έρωτα:

Οι περισσότερες (6) καλύπτουν την ανάγκη του για αγάπη από την οικογένειά τους και τα παιδιά τους (αν έχουν) . (4) από τη σχέση τους.

Τομέας στον οποίο θεωρούν ότι πλήττονται αρνητικότερα λόγω της δουλειάς τους:

Οι τομείς που επηρεάζονται αρνητικότερα (8) είναι η ψυχολογία τους και η κοινωνική τους υπόσταση. (3) Το εντοπίζουν στη σεξουαλική -ερωτική ζωή και στο γάμο (1) πουθενά.

Θετικά συναισθήματα που να τους δημιουργεί η δουλειά:

Οι 6 έχουν θετικά συναισθήματα τα οποία έχουν να κάνουν αποκλειστικά και μόνο με το χρήμα: « ότι είμαι οικονομικά ικανή και έξυπνη», « ότι θα εκπληρώσω τους στόχους μου με τα λεφτά». (4) δεν αναφέρουν θετικά.

Ρολος στη διάρκεια της δουλειάς:

Τα περισσότερα (9) υποκείμενα υποκρίνονται και παίζουν θέατρο στη δουλειά: « Παίζω ένα ρόλο λέγοντας ό,τι θέλει να ακούσει ο πελάτης». (1) «Βγάζω αυτό που είμαι».

Ασχολίες που τις ευχαριστούν μετά από τη δουλειά:

Οι περισσότερες (7) χαλαρώνουν μένοντας σπίτι και ξεκουράζοντας τον εαυτό τους (μπάνιο, T.V., H/Y, κατοικίδια). (3) χαλαρώνουν ασχολούμενες με το αγόρι τους, τα παιδιά τους, κάποιους φίλους.

Πως φαντάζονται τα γηρατειά:

Οι περισσότερες (6) φαντάζονται τα γηρατειά παντρεμένες με την οικογένειά τους: « να ζω με την οικογένειά μου στο εξωτερικό», « οικογένεια, άντρα, παιδιά...κανονική ζωή». (2) με τα παιδιά που ήδη έχουν. (1) Σπίτι με T.V. (1) «θα περάσω πολύ καλά, αν ζήσω. Τόσο τσιγάρο και ποτό...».

Θεματική ενότητα : Αυτοαντίληψη- Εικόνα εαυτού

Περιγραφή εαυτού:

Οι περισσότερες (3) αναφέρουν το δυναμισμό ανάμεσα στα στοιχεία που τις χαρακτηρίζουν και (3) αναφέρουν ότι είναι άτομα που ό,τι πουν πρέπει και θα το φέρουν οπωσδήποτε σε πέρας: «αυτό που θα πω, πρέπει και θα το κάνω οπωσδήποτε» (2) θεωρούν τον εαυτό τους πολύ έξυπνο ως προς το χρήμα: «είμαι πολύ έξυπνη σχετικά με το πώς θα βγάλω λεφτά»

(2) θεωρούν τον εαυτό τους νευρικό άτομο (1) θεωρεί τον εαυτό του άτομο που πρέπει οπωσδήποτε να αποκτήσει αυτό που επιθυμεί και θα κάνει τα πάντα για να το πάρει αλλιώς τρελλαινεται «Όταν κάτι μου αρέσει και δε μπορώ να το έχω, τρελλαινομαι». (1) ευκολόπιστη και καλοπροαίρετη (1) θεωρεί ότι είναι άτομο που προσπαθεί να είναι σωστό, να βοηθάει και να χαιρεται. (1) ευαίσθητη και σκεπτόμενη (1) αντιδραστική (1) χιουμοριστική (1) «Είμαι πολύ καλή αλλά θα

μπορούσα να κάνω άλλη δουλειά γιατί δεν αισθάνομαι ικανοποιημένη με τον εαυτό μου. Τον άλλο μήνα σταματάω».

Επίδραση της δουλειάς στον τρόπο που βλέπουν τον εαυτό τους:

Οι περισσότερες(4) , θεωρούν ότι η δουλειά δεν παίζει ρόλο στον τρόπο που βλέπουν τον εαυτό τους: « Βλέπω τον εαυτό μου όπως θα τον έβλεπα αν έκανα οποιαδήποτε δουλειά» , «πρέπει και δεν αφήνω να παίζει ρόλο»

και (4) θεωρούν ότι η δουλειά τους επηρεάζει τον τρόπο που βλέπουν τον εαυτό τους, αλλά όποια άλλη δουλειά και να έκαναν, την ίδια άποψη θα είχαν για τον εαυτό τους: « η δουλειά μου παίζει ρόλο, αλλά και άλλη δουλειά να έκανα, πάλι έτσι θα έβλεπα τον εαυτό μου». (2) Θεωρούν ότι παίζει σημαντικό ρόλο: « Αν έκανα άλλη δουλειά θα ήταν διαφορετικά», «δε θα ντρεπόμουν».

Χαρίσματα που θεωρούν ότι έχουν:

Οι περισσότερες(4) θεωρούν ότι τι χάρισμά τους είναι ο δυναμισμός τους. (2) η εξυπνάδα τους .

Ελαττώματα που θεωρούν ότι έχουν:

Οι περισσότερες (5) θεωρούν ότι είναι νευρικές. (1) θεωρεί ότι το ελάττωμά της είναι η δουλειά της.

Ποια υπερτερούν κατά τη γνώμη τους:

Οι περισσότερες (8) θεωρούν ότι υπερτερούν τα θετικά τους . (2) τα αρνητικά: « τα αρνητικά υπερτερούν. Εάν έκανα άλλη δουλειά θα ήταν καλύτερα».

3.4.2 Ερμηνεία- ειδικά συμπεράσματα

Θεματική ενότητα 1: Δημογραφικά

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε προέκυψε ότι οι εκδιδόμενες των οίκων ανοχής είναι 25-36 ετών συνήθως και προέρχονται κυρίως από την Ελλάδα και τις χώρες του Ανατολικού μπλόκ. Οι Ελληνίδες έχουν μορφωτικό επίπεδο λυκείου και οι εκδιδόμενες του ανατολικού μπλοκ έχουν ανώτατη μόρφωση. Ξεκινούν αυτή τη δουλειά στη δεκαετία των 20-30 τους χρόνων και είναι στη δουλειά 1-7 έτη. Οι εκδιδόμενες διατηρούν δεσμό, ή είναι ελεύθερες κοπέλες. Ανάμεσα στις Ελληνίδες εκδιδόμενες συναντιούνται διαζευγμένες γυναίκες με παιδιά.

Θεματική ενότητα 2: Αξιολόγηση του επαγγέλματος

Οι εκδιδόμενες (Ελληνίδες και ξένες) μπαίνουν σ'αυτή τη δουλειά για λόγους βιοπορισμού. Ξεκίνησαν αυτή τη δουλειά από αδυναμία να αυτοσυντηρηθούν και χωρίς να έχουν κανένα άλλο είδος εσόδων. Συχνά Ελληνίδες μπαίνουν ύστερα από οικονομική ένδεια λόγω διαζυγίου, για να συντηρήσουν τις ίδιες και τα παιδιά τους. Εξίσου σημαντικός αριθμός μπαίνει γιατί είναι ένας γρήγορος τρόπος να κερδίσουν πολλά χρήματα.

Οι εκδιδόμενες θα προτιμούσαν να κάνουν άλλη δουλειά για λόγους ψυχικής ηρεμίας και κοινωνικής αξιοπρέπειας. Επισημαίνουν όμως την ανεργία με την οποία θα έρθουν αντιμέτωπες σε περίπτωση που αλλάξουν επάγγελμα.

Προτίθενται να δουλέψουν μέχρι να καλύψουν τις οικονομικές τους ανάγκες και έπειτα να χρησιμοποιήσουν τα κέρδη τους μέχρι να ανοίξουν δική τους επιχείρηση- καταστημα, ιστιτούτο και προσδιορίζουν αυτό το διάστημα σε ένα χρόνο περίπου. Η έρευνα έδειξε ότι οι μεγαλύτερες από τις εκδιδόμενες εξελιχθήκαν σε ιδιοκτήτριες του οίκου ανοχής εξυπηρετώντας λίγους πελάτες. Ορισμένες, σε ελάχιστα χρόνια έχουν ήδη ανοίξει δική τους επιχείρηση.

Οι τομείς που κατα τις εκδιδόμενες αποτελούν τις ιδιαιτερότητες της δουλειάς

τους είναι η επικινδυνότητα, η δυσκολία και η κακή επίπτωση στην ψυχολογία. Τις κυριότερες δυσκολίες στη δουλειά τους αποτελούν οι «κακοί» πελάτες και η ψυχολογική - σωματική κούραση. Η καθημερινή επαφή με άντρες «ανώμαλους , τρελούς, ναρκομανείς», τις «ρίχνει» ψυχολογικά, όπως παραδέχονται. Δε τους διώχνουν, γιατί γι' αυτούς βρίσκονται κυρίως εκεί.

Τη χρησιμότητά τους στην κοινωνία την ορίζουν ως την παροχή σεξ σε ομάδες αντρών που δε μπορούν να βρουν γυναίκα. Η ομάδα αυτή είναι πρωτίστως τα ΑΜΕΑ. Όσο για τους υπόλοιπους πορνοπελάτες που δεν έχουν ειδικές ανάγκες, οι εκδιδόμενες εντοπίζουν τη χρησιμότητά τους στο ότι τους αποτρέπουν από το να εξελιχθούν σε βιαστές επικινδυνούς για την κοινωνία, εφόσον εκεί εκτονώνονται. Όσο αφορά τους παντρεμένους, εντοπίζουν κι εκεί τη χρησιμότητά τους στο ότι ανανεώνουν το γάμο, χωρίς να τον διαλύουν.

Οι εκδιδόμενες σε γενικές γραμμές θεωρούν το επάγγελμά τους καλό για την κοινωνία. Για τις ίδιες είναι καλό μόνο για τις χρηματικές απολαβές που προσφέρει. Κατά τ'άλλα έχει κακή επίδραση προσωπικά στις ίδιες.

Θεματική ενότητα 3. Πελάτες

Οι εκδιδόμενες των οίκων ανοχής εξυπηρετούν όλες τις κοινωνικές τάξεις ανδρών, από γιατρούς δικηγόρους μέχρι αλβανούς εργάτες. Οι άντρες αυτοί είναι ηλικίας 18-60 ετών συνήθως. Οι εθνικότητες τους ανήκουν σε όλο το φάσμα που υπάρχει στην Ελλάδα οι εκδιδόμενες όμως διαπιστώνουν ότι τον κύριο όγκο των πορνοπελατών αποτελούν οι αλβανοί και οι έλληνες και είναι παντρεμένοι και ανύπαντροι σε ίδια συχνότητα.

Οι εκδιδόμενες εξυπηρετούν 5- 170 πελάτες την ημέρα και συχνότερα 50-100 πελάτες. Τελειώνουν την εξυπηρέτηση σε 5-7 λεπτά. Αυτό που ανέφεραν ως συνέπεια οι εκδιδόμενες, είναι ορισμένοι πόνοι στη μέση τους.

Οι πελάτες αντιμετωπίζουν τις εκδιδόμενες με τον καλύτερο έως με τον χειρότερο τρόπο, που περιλαμβάνει βρισιές και προσβολές. Οι εκδιδόμενες

κάνουν διαλογή στους πελάτες διώχνοντας όσους σουρωμένους, ναρκωμανείς και βίαιους θεωρούν ότι θα προκαλέσουν προβλήματα και όσους είναι βρώμικοι. Επίσης, έχουν μια τάση να μην εξυπηρετούν έγχρωμους και εύσωμους άντρες. Οι πιο «πολυτελείς» από αυτές εξυπηρετούν μόνο Έλληνες και ευγαινικούς πελάτες .

Αυτό που κατά τη γνώμη τους θα κάνει έναν άντρα να προτιμήσει τον πληρωμένο έρωτα και να τις επισκευθεί είναι η αλλαγή από τα καθιερωμένα, το ότι ο άντρας νομίζει ότι βρίσκει κάτι το διαφορετικό, είτε γιατί έχουν σεξουαλικά προβλήματα με τη σύζυγό τους και δε μπορούν ή δε θέλουν να βρουν ερωμένη και να διαλύσουν το γάμο τους.

Καμία εκδιδόμενη δεν απολαμβάνει το σεξ με τον πελάτη και συμπεριφέρονται σα μηχανές.

Θεματική ενότητα 4. Συνθήκες εργασίας

Τα παράδοξα γεγονότα που συναντούν οι εκδιδόμενες στη δουλειά τους είναι οι ομοφυλιφιλικές συμπεριφορές από τους πελάτες. Τα επικίνδυνα γεγονότα που τους συμβαίνουν είναι η απειλή με όπλο. Από τους κινδύνους αυτούς προφυλάσσονται με φύλακα στην είσοδο, ενώ όσες έχουν προστάτη τις προφυλάσσει εκείνος.

Οι εκδιδόμενες είναι πολύ τυπικές στη χρήση προφυλακτικού. Συχνά οι πελάτες τους ζητούν συνέυρεση χωρίς προφυλακτικό, πράγμα το οποίο αρνούνται και τους διώχνουν. Τους διώχνουν επίσης αν διαπιστώσουν ότι φέρουν μικρόβια. Σχολιάζουν ότι η συμπεριφορά αυτή από τους πελάτες δείχνει ότι δε τις αντιμετωπίζουν επαγγελματικά, αλλά νομίζουν ότι είναι οι ερωμένες τους.

Η επίσκεψη στο πορνείο κοστίζει 25 ευρώ. Οι μισές μόνο από τις εκδιδόμενες κρατούν όλο το ποσό , όσες δηλαδή δουλεύουν μόνες τους στο πορνείο και χωρίς προστάτη. Οι άλλες μισές δίνουν το 1/2 του ποσού στον ιδιοκτήτη του οίκου ή τον προστάτη, πράγμα που χαρακτηρίζουν εκμετάλλευση. Το ποσό μπορεί να αυξηθεί σε περίπτωση που ο πελάτης ζητήσει περισσότερο χρόνο μαζί τους. Τα ποσά που βγάζουν υπερκαλύπτουν όλες τις εκδιδόμενες οικονομικά και μεριμνούν

ώστε να αποταμιεύουν χρήματα για τις ίδιες και τις οικογένειές τους.

Θεματική ενότητα 6. Οικογένεια

Οι εκδιδόμενες προέρχονται κυρίως από φτωχές οικογένειες. Υπάρχει όμως και ένα σημαντικό μέρος που προέρχεται από οικογένειες μετρίου ακόμη και καλού επιπέδου.

Διατηρούν καλές σχέσεις με τις οικογένειές τους, όμως παρόλα αυτά δε τους έχουν γνωστοποιήσει τι δουλειά κάνουν. Συνήθως τους αποπροσανατολίζουν λέγοντάς τους ότι δουλεύουν αλλού.

Βλέπουν τι γάμο ως κάτι καλό και θέλουν να παντρευτούν και να κάνουν οικογένεια. Ανάμεσά τους υπάρχουν και οι αρνητικά διατεθειμένες που έχουν πληγωθεί από τους άντρες ή τους αντιπαθούν και επιθυμούν να κάνουν μόνο παιδιά. Βλέπουν το γάμο ψυχρά, μόνο ως αποκατάσταση.

Όλες οι εκδιδόμενες θέλουν να κάνουν παιδιά και τα αγαπούν. Ορισμένες μάλιστα έχουν ήδη παιδιά που συντηρούν από τη δουλειά αυτή μετά από διαζύγιο.

Θεωρούν ωραίο πράγμα την αγάπη και τον έρωτα και τον διαχωρίζουν από το κρεβάτι και το σεξ. Σημαίνει γι' αυτές στήριξη και εμπιστοσύνη και οι περισσότερες τον βρίσκουν μέσα από τη σχέση τους.

Οι γνώμες των εκδιδομένων για τους άντρες είναι ποικίλες. Θεωρούν ότι υπάρχουν καλοί και κακοί χαρακτήρες αλλά θεωρούν ότι πολλοί βλέπουν τις γυναίκες σαν τράπεζα. Από την άλλη μεριά, ορισμένες βλέπουν εκείνες από την πλευρά τους χρησιμικά τους άντρες, ως «πορτοφόλι».

Σε περίπτωση που οι εκδιδόμενες έχουν σύντροφο, είτε τις δέχεται όπως είναι, είτε επιθυμεί να σταματήσει αυτή τη δουλειά, είτε η κοπέλα συντηρεί το σύντροφό τους με τα λεφτά της πορνείας ή, σε άλλη περίπτωση, δεν έχει καν γνωστοποιήσει στο δεσμό της τι δουλειά κάνει.

Θεματική ενότητα 7. Κοινωνία

Οι εκδιδόμενες κρύβουν τη δουλειά που κάνουν από τον κοινωνικό τους περίγυρο, δηλώνουν μάλιστα κατηγορηματικά ότι ποτέ δε μιλούν για το θέμα αυτό. Ακόμη και οι γηραιότερες που είναι κατά τα άλλα εξοικειωμένες και γνωστές, ντρέπονται γι' αυτό που κάνουν όταν τις ρωτούν.

Οι εκδιδόμενες δεν αναφέρουν καλή αντιμετώπιση από τον κοινωνικό περίγυρο (ξένους), ενώ αυτοί που τις φέρονται καλά είναι όσοι τις γνωρίζουν σε προσωπικό επίπεδο, είναι δηλαδή γείτονες ή φίλοι τους.

Αυτοί που τις προσβάλλουν περισσότερο από κάθε άλλους είναι οι πελάτες. Αυτό το γεγονός τις κάνει να αισθάνονται πολύ άσχημα για τις προσβολές που δέχονται, ενώ παράλληλα διαπιστώνουν την προκατάληψη του κόσμου απέναντί τους. Η αντίδρασή τους είναι το ίδιο έντονη με τις προσβολές που δέχονται.

Οι εκδιδόμενες ντρέπονται για τη δουλειά που κάνουν. Ντρέπονται την κοινωνία, τους αστυνομικούς, τους γνωστούς τους, ή ντρέπονται για λογαριασμό των γονιών τους παρόλο που εκείνοι δε γνωρίζουν.

Οι εκδιδόμενες (Ελληνίδες και αλλοδαπές), κάνουν παρέα αποκλειστικά με άτομα του χώρου τους ή δεν έχουν καθόλου συναναστροφές και περιορίζονται στο να συναναστρέφονται μόνο το αγόρι τους και να μιλούν τηλεφωνικά με τη οικογένειά τους. Με άτομα εκτός του χώρου, συναναστρέφονται κυρίως οι γηραιότερες που είναι πλέον γνωστές στον κοινωνικό περίγυρο.

Αυτό που οι εκδιδόμενες πιστεύουν ότι πρέπει να γίνει από το κράτος και την κοινωνία για να βελτιωθούν οι συνθήκες της δουλειάς τους είναι η παροχή αδειών εργασίας που συνεπάγεται λιγότερη αστυνόμευση, κρατητήριο και οικονομική εκμετάλλευση από τους μεσάζοντες.

Ο έλεγχος από την αστυνομία είναι κακός και οι εκδιδόμενες υφίστανται συχνά σκληρή μεταχείριση και ύβρεις από τους αστυνομικούς γεγονός που θεωρούν ότι πρέπει να λήξει με το να τις νομιμοποιούν. Οι αστυνομία είναι διεφθαρμένη για τις εκδιδόμενες για τον επιπρόσθετο λόγο ότι δικαιώνει την εκμετάλλευσή τους από

τους μεσάζοντες τους οποίους γνωρίζει.

Θεματική ενότητα 8. Ψυχολογική κατάσταση

Οι ψυχολογικές επιπτώσεις που επιφέρει στις εκδιδόμενες η δουλειά της πόρνης είναι τα νεύρα και η στεναχώρια (είτε ταυτόχρονα είτε μεμονωμένα).

Τα συναισθήματά τους αυτά μεταφέρονται και εκτός του χώρου εργασίας, στην προσωπική τους ζωή. Οι μηχανισμοί άμυνας που χρησιμοποιούν είναι η εκλογίκευση, σκεπτόμενες ότι είναι μόνο μια δουλειά και τίποτα παραπάνω, η απώθηση και το χιούμορ. Επίσης, κάνουν χρήση κάποιας ουσίας, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό. Οι ουσίες αυτές είναι το αλκοόλ και τα ηρεμιστικά χάπια.

Οι εκδιδόμενες συζητούν και μοιράζονται τα συναισθήματά τους με το δεσμό τους ή με κάποιες φίλες. Εκτός των άλλων, έχουν συναισθήματα ενοχής και κατωτερότητας που κάνουν αυτή τη δουλειά. Την ενοχή τους την εντοπίζουν κυρίως απέναντι στον εαυτό τους, τις οικογένειές τους και την κοινωνία.

Την ανάγκη τους για αγάπη την καλύπτουν μέσα από την οικογένεια καταγωγής τους και από τα παιδιά τους (αν έχουν). Την ανάγκη τους για έρωτα την καλύπτουν μέσα από το μόνιμο δεσμό τους.

Οι τομείς που οι εκδιδόμενες επηρεάζονται αρνητικότερα λόγω της δουλειάς τους είναι η ψυχολογία τους, η κοινωνική τους ζωή και η ερωτική- σεξουαλική τους ζωή. Δεν απολαμβάνουν τον έρωτα με το σύντροφό τους ύστερα από την κούραση που υφίστανται στη δουλειά τους. Ορισμένες θεωρούν ότι είναι δύσκολο να παντρευτούν καθώς είναι δύσκολο κάποιος άντρας να συμβιβαστεί με το ότι εκδιδόντουσαν και να κάνει μαζί τους οικογένεια και παιδιά.

Οι δραστηριότητες τις ευχαριστούν μετά τις δύσκολες συνθήκες της δουλειάς είναι η χαλάρωση στο σπίτι με απλές δραστηριότητες (μπάνιο, T.V., κατοικίδια) και η ενασχόληση με τους αγαπημένους τους: Το αγόρι, τα παιδιά και την οικογένειά τους.

Φαντάζονται τα γηρατειά με δική τους οικογένεια και παιδιά, έχοντας όπως λένε

μια «κανονική» ζωή. Σημαντικός όμως αριθμός φαντάζεται τα γηρατειά μοναχικά. Στην έρευνα προέκυψε ότι οι παλιότερες στη δουλειά ζουν ανύπαντρες.

Το μόνο θετικό συναίσθημα που τους δημιουργεί η δουλειά τους είναι οι χρηματικές απολαβές που θα τους βοηθήσουν να εκπληρώσουν τους στόχους τους και το γεγονός ότι είναι ικανές να βγάζουν πολλά χρήματα. Το γεγονός αυτό τις κάνει να αισθάνονται έξυπνες.

Κατά τη διάρκεια της συνουσίας παίζουν ένα «ρόλο» συμπεριφερόμενες όπως θέλει ο πελάτης για να ικανοποιηθεί. Δεν εκδηλώνουν τον πραγματικό τους εαυτό.

Θεματική ενότητα 9 . Αυτοαντίληψη

Οι εκδιδόμενες περιγράφουν τον εαυτό τους ως άτομα δυναμικά, που θέλουν οπωσδήποτε και σε κάθε περίπτωση να εκπληρώνουν τους στόχους τους. Οι επιθυμίες τους δε χωρούν αναστολές και εκλαμβάνουν τον εαυτό τους πολύ ικανό ως προς την οικονομική επιβίωση. Υπάρχει και μια μειοψηφία που θεωρεί τον εαυτό της ευαίσθητο, ευκολόπιστο και που δεν αισθάνεται ικανοποιημένη με τον εαυτό της.

Οι εκδιδόμενες δεν αφήνουν να επηρεάσει η δουλειά την αυτοαντίληψη και την αυτοεκτίμησή τους. Θεωρούν απαραίτητο να προστατεύουν τον εαυτό τους από πιθανή κακή αυτοαξιολόγηση λόγω της δουλειάς, με το να σκέφτονται όπως θα σκεφτόντουσαν αν έκαναν οποιαδήποτε άλλη δουλειά. Παρόλα αυτά, Υπάρχει μια μειοψηφία που δεν είναι ικανοποιημένη από τον εαυτό της , ντρέπεται γι' αυτό που είναι και θεωρεί ότι γι' αυτό ευθύνεται η δουλειά της.

Οι εκδιδόμενες θεωρούν ότι το χάρισμά τους είναι ο δυναμισμός τους και το ελάττωμά τους το γεγονός ότι είναι νευρικές. Πιστεύουν ότι τα χαρίσματά τους υπερτερούν. Η μειοψηφία που δεν είναι ικανοποιημένη από τη δουλειά και τον εαυτό της, θεωρεί ότι υπερτερούν τα ελαττώματα.

3.4.3. Ανάλυση δεδομένων

Θεματική ενότητα 1: Δημογραφικά

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τα αποτελέσματα της έρευνας τα πορνεία της Θεσσαλονίκης στελεχώνονται από εκπροσώπους της νέο-εισερχόμενης πορνείας, δηλαδή γυναίκες των χωρών του ανατολικού μπλοκ αλλά και πολλές χωρισμένες Έλληνίδες, στοιχεία που συμφωνούν με τα δημογραφικά δεδομένα του θεωρητικού μέρους. Το παραπάνω γεγονός προβληματίζει σχετικά με το πόσο οικονομικά εξαρτημένες είναι ορισμένες Ελληνίδες γυναίκες από το σύζυγό τους, ώστε μετά το διαζύγιο να μένουν οικονομικά μετέωρες με τα παιδιά τους και να μπαίνουν στην πορνεία. Επίσης, κατά την επίσκεψη στο Υγειονομικό διαπιστώθηκε ότι αρχιετές Ελληνίδες είναι 50 χρονών και άνω, γεγονός που επιβεβαιώνει την άποψη ότι οι ηλικιωμένες πόρνες εξακολουθούν και εργάζονται στο πορνείο.¹¹⁰

Θεματική ενότητα 2: Αξιολόγηση του επαγγέλματος

Φαίνεται ότι η ένδεια είναι η αιτία που οδηγεί συχνά τις γυναίκες να επιλέξουν την πορνεία, ως γρήγορο τρόπο για να απαλλαγούν από αυτή και να καλύψουν τις ανάγκες τους. Το γεγονός ότι πολλές μπαίνουν στο χώρο χωρίς να αντιμετωπίζουν οικονομικό πρόβλημα, αποκαλύπτει το πόσο δελεαστικό τρόπο πλουτισμού αποτελεί η πορνεία για μια γυναίκα ,ώστε δεν αντιστέκεται στα κέρδη.¹¹¹

110. Ν. Λάζαρη, Ι. Λαλιώτου , *Σωματεμπορία γυναικών, πορνεία και σεξουαλική εκμετάλλευση. Επισκόπηση, καταγραφή ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας*, ο.π., σ.8.

111. Μπισμπίκη Ε., Ζαλοκώστα Σ., *«Το αρχαιότερο επάγγελμα»*, ο.π., σ.8.

Οι εκδιδόμενες θέλουν να σταματήσουν για ψυχολογικούς και κοινωνικούς λόγους αυτή τη δουλειά, αναδειχνοντας έτσι ότι το επάγγελμα αυτό έχει σημαντική επίδραση στην ψυχολογία και την κοινωνική τους υπόσταση και επιβεβαιώνοντας, σε μία πρώτη φάση, τις αρχικές μας υποθέσεις. Το ότι όμως ελάχιστες σταματούν τελικά, δείχνει μια αντίφαση λόγου- πράξης από την πλευρά τους. Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε, ελάχιστες από τις εκδιδόμενες δηλώνουν ότι θα συνεχίσουν συνειδητά τη δουλειά αυτή και οι περισσότερες εκδηλώνουν την παραπάνω αντίφαση.

Οι εκδιδόμενες αναφέρουν η επαφή με πελάτες τρελούς, μεθυσμένους, ανάπηρους κ.τ.λ. καθώς και οι απειλές και η εκμετάλλευση που δέχονται στη δουλειά τους ¹¹²«ρίχνει» την ψυχολογία, γεγονός που αποδεικνύει ότι είναι εκτεθειμένες σε συνθήκες που απειλούν την ψυχική τους υγεία, σύμφωνα και με τις αρχικές μας υποθέσεις.

Στην ενότητα αυτή διαπιστώνουμε επίσης ότι σύμφωνα και με το θεωρητικό πλαίσιο οι εκδιδόμενες έχουν μάθει σε κάθε περίπτωση να δικαιολογούν τη χρησιμότητά τους στην κοινωνία. ¹¹³

Θεματική ενότητα 3: Πελάτες

Το προφίλ του πελάτη που περιγράφουν στην έρευνα συμφωνεί με το προφίλ που περιγράφει ο Άντλερ, ¹¹⁴το γεγονός δηλαδή ότι πότες και εγκληματίες έλκονται από την πορνεία. Το ότι οι πελάτες τις βρίζουν συχνά έχει σχέση με το προφίλ του πορνοπελάτη του Άντλερ που υποστηρίζει ότι άντρες με αυξημένη τάση για επικράτηση, έλκονται από την πορνεία.

112. Φ.Τσαλίκολου, Β. Αρτινοπούλου, «Οι γυναίκες στη σημερινή Ελλάδα- ψυχοκοινωνικές διαστάσεις», ο.π., σ.12-13.

113. Γ. Χατζή: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π., σ.82.

114. Εγκυκλοπαίδεια «*Σύγχρονη ψυχολογία*», ο.π., σ.82.

Τα χαρακτηριστικά επίσης των πελατών που οι εκδιδόμενες περιγράφουν στην έρευνα συμπίπτουν με το διαχωρισμό της πελατείας σύμφωνα με το Φέλιξ Ρεγκνώ:¹¹⁵

-Οι ασελγείς, δειλοί, αρχάριοι, αδικημένοι από τη φύση και έγγαμοι άνδρες με γυναίκες που δεν είναι σε θέση να έχουν σχέση μαζί τους.

Επίσης, η πληθώρα παντρεμένων και εκπροσώπων την ανώτερης κοινωνικής τάξης που εξυπηρετούνται στα πορνεία επιβεβαιώνει τη θεωρία ότι μόνο ελάχιστοι πηγαίνουν στο πορνείο γιατί έχουν κάποιο ειδικό πρόβλημα και δηλώνει ότι η πορνεία είναι ένα φαινόμενο που αφορά όλους.¹¹⁶

Εκδιδόμενη μας δίνει την πληροφορία ότι παλιότερα ήταν σαφώς περισσότεροι οι Έλληνες, αλλά πλέον φοβούνται την επίσκεψη στο πορνείο, λόγω των πολλών μεταναστών που συχνάζουν εκεί.

Το ότι οι εκδιδόμενες παραδέχονται ότι κατά τη συνουσία συμπεριφέρονται σα μηχανές επιβεβαιώνει την «ψυχρότητα της πόρνης» του Άντλερ και την εκμετάλλευση του πελάτη από την πλευρά της στον τομέα αυτό.¹¹⁷

Θεματική ενότητα 4: Κίνδυνοι του επαγγέλματος

Οι εκδιδόμενες των πορνείων είναι πολύ τυπικές στη χρήση προφυλακτικού. Εκδιδόμενη που διαπίστωσε ότι ο πελάτης έβγαλε το προφυλακτικό, έφτασε στο σημείο να του σπάσει τη μύτη. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι οι εκδιδόμενες των οίκων ανοχής είναι προσεκτικές απέναντι στις ασθένειες, σε αντίθεση με της εκπροσώπους άλλων ειδών πορνείας.

Επίσης, τα συχνά περιστατικά απειλής με όπλο που αναφέρουν οι εκδιδόμενες αποδεικνύουν ότι, παρά την τάση τους να το εξομοιώνουν με όλες τις άλλες δουλειές, το επάγγελμά τους έχει ιδιαιτερότητες και αυξημένο βαθμό επικινδυνότητας συγκριτικά με άλλα.

115. L.Adler, *Η καθημερινή ζωή στους οίκους ανοχής της Γαλλίας*, ο.π.,σ.249-50.

116. Τ. Χατζής: *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, ο.π., σ.82.

117. *Εγκυκλοπαίδεια « Σύγχρονη ψυχολογία»*, ο.π., σ.83.

Θεματική ενότητα 5: Χρηματικές απολαβές

Το ποσό των είκοσι πέντε ευρώ της επίσκεψης στο πορνείο σε αναλογία με τους εκατό πελάτες που οι εκδιδόμενες εξυπηρετούν την ημέρα, δείχνει το μέγεθος των απολαβών αυτής της δουλειάς αλλά και της εκμετάλλευσης από τους εμπλεκόμενους προαγωγούς που κρατούν το 1/2 αυτών των ποσών.

Είναι φορές που όπως λένε οι εκδιδόμενες, οι ίδιοι τους οι συγγενείς επωφελούνται και τους αποσπούν μεγάλα ποσά, πράγμα που δείχνει την οικονομική εκμετάλλευση των γυναικών αυτών από τι οικείο τους περιβάλλον.

Θεματική ενότητα 6: Οικογένεια

Οι εκδιδόμενες προέρχονται κυρίως αλλά όχι αποκλειστικά από φτωχές οικογένειες, πράγμα που επιβεβαιώνει την άποψη ότι στην πορνεία εισχωρούν γυναίκες από όλα τα κοινωνικά στρώματα και υπάρχουν άλλες αιτίες εκτός από τη φτώχεια που τις ωθούν σ' αυτό το επάγγελμα.¹¹⁸

Επίσης, το γεγονός ότι οι εκδιδόμενες αναγκάζονται να λένε ψέματα στις οικογένειές τους για το επάγγελμα που κάνουν, δείχνει ότι η πορνεία έχει αντίκτυπο στην ποιότητα των οικογενειακών τους σχέσεων, έτσι ώστε να μην βασίζονται στην ειλικρίνεια και την αποδοχή.

Το γεγονός ότι αρκετές εκδιδόμενες λόγω της δουλειάς τους είναι αρνητικές απέναντι στο γάμο και τον έρωτα είτε τον βλέπουν ψυχρά ως αποκατάσταση, υποδηλώνει ότι η πορνεία έχει αρνητική επίδραση στη συναισθηματική συμμετοχή των εκδιδομένων μέσα σ' έναν πιθανό γάμο. Βλέπουμε επίσης ότι οι εκδιδόμενες έχουν την τάση να σχηματίζουν αρνητική άποψη για το αντρικό φύλλο λέγοντας ότι τις βλέπουν σαν πορτοφόλι. Αυτό υποδηλώνει ότι οι άντρες με τους οποίους συναναστρέφονται οι εκδιδόμενες έχουν την τάση να τους «τρώνε» τα λεφτά και κατά συνέπεια να μην τους εμπιστεύονται. .

118. Γ. Ράτνερ, *Ψυχολογία της γυναίκας*. Εγκυκλοπαίδεια Τα Σύγχρονα οικογενειακά προβλήματα, ο.π, σ. 64.

Το σκεπτικό του «δε θα κάνω παιδιά για να μη χρειαστεί ποτέ να μάθουν τι δουλειά έκανε η μητέρα τους» υπάρχει στο μυαλό των εκδιδόμενων, γεγονός που δείχνει ότι η πορνεία έχει αρνητικές συνέπειες στη μητρότητα.

Επίσης, το γεγονός ότι όσες εκδιδόμενες διατηρούν δεσμό τον βασίζουν είτε στο φέμα από την πλευρά τους, είτε στην οικονομική τους εκμετάλλευση από την πλευρά του άντρα αποδεικνύει ότι η δουλειά της πόρνης έχει αντίκτυπο στην ποιότητα των προσωπικών σχέσεων των κοριτσιών. Τις καθιστά ευάλωτες στην εκμετάλλευση με αντάλλαγμα στήριγμα και αγάπη που δεν παίρνουν από την κοινωνία (όπως θα δούμε παρακάτω). Σε γενικά επίπεδα, η σχέση με τους γονείς και το δεσμό τους είναι για τις εκδιδόμενες πάρα πολύ σημαντική γιατί τους προσφέρουν όλη την αποδοχή που δεν παίρνουν από κάπου αλλού.

Θεματική ενότητα 7: Κοινωνική αντιμετώπιση

Οι εκδιδόμενες κρύβουν από την κοινωνία τη δουλειά που κάνουν και δέχονται άσχημη αντιμετώπιση από όποιον δεν ανήκει στο οικείο περιβάλλον τους. Αυτό το γεγονός δείχνει τα ταμπού και τα κοινωνικά προβλήματα με τα οποία φέρνει αντιμέτωπες τις εκδιδόμενες το επάγγελμά τους, σε σημείο που πολλές από αυτές απομονώνονται σε σημείο που να μην έχουν καθόλου κοινωνική ζωή.

Κατά τον Rogers¹¹⁹, σημαντικό ρόλο παίζει και η άνευ όρων αποδοχή, δηλαδή η πλήρης αποδοχή του ατόμου με τις όποιες εμπειρίες και συμπεριφορές του, χωρίς καμία διάθεση κριτικής αξιολόγησης, με κλίμα καλής διάθεσης ώστε το άτομο να είναι ανοιχτό με το περιβάλλον του. Όταν τα άτομα δέχονται συνεχείς επικρίσεις και αποδοκιμασίες, ειλαμβάνουν τις εμπειρίες που βρίσκονται σε ασυμφωνία με τον εαυτό τους ως απειλή και αναπτύσσουν αμυντικές στάσεις που τους εμποδίζουν να αποδεχτούν τον εαυτό τους.

119. S. Hurter, *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*, ο.π., σελ 130-131

Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι «προκλητική» συμπεριφορά που εκδηλώνουν ορισμένες εκδιδόμενες, είναι αποτέλεσμα απάντησης και άμυνας απέναντι στην κοινωνική κατακραυγή που πρωτίστως έχουν δεχτεί.

Οι εκδιδόμενες, αντιμετωπίζοντας την αποδοκιμασία και την απόρριψη από την κοινωνία, δεν μπορούν να έχουν κανονική κοινωνική ζωή και δημιουργούν το δικό τους κοινωνικό μικρόκοσμο κάνοντας παρέα μόνο μεταξύ τους, ξεκομμένες από το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, ή ακόμη δεν έχουν καμία συναναστροφή πέρα από τη σχέση τους. Το γεγονός αυτό δείχνει για άλλη μια φορά τη σπουδαιότητα που έχει η σχέση για τις εκδιδόμενες και το πόσο εξαρτημένες είναι από αυτή σε σημείο που να ανέχονται το αντάλλαγμα της οικονομικής- σεξουαλικής εκμετάλλευσής τους. Όσες επιλέγουν να συναναστρέφονται άτομα μόνο εκτός του χώρου τους, παρατηρήθηκε ότι το κάνουν σε μια προσπάθεια να διαχωρίσουν τον εαυτό τους από την ομάδα των «πορνών» και να τον εντάξουν στην ευρύτερη κοινωνία με το να μην αποκαλύπτουν τη δουλειά τους.

Αυτό που περιμένουν από το κράτος είναι η μείωση της «κακή» αστυνόμευσης και του κρατητηρίου καθώς και την πάταξη των μεσαζόντων που όπως λένε η αστυνομία γνωρίζει, αποκαλύπτοντας έτσι τη διαφθορά που υπάρχει μέσα στις αρχές που ασχολούνται με την πορνεία.

Θεματική ενότητα 8: Ψυχολογικές επιπτώσεις

Ανάμεσα στις προσωπικές πηγές που επιδρούν στο επίπεδο των ψυχοπαιστικών καταστάσεων που βιώνει η γυναίκα είναι και η κοινωνική στήριξη και η διαθεσιμότητα ενός ποιοτικού τρόπου ζωής.¹²⁰ Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, οι εκδιδόμενες δεν έχουν κοινωνική στήριξη υπό τη μορφή της εκτίμησης και της αποδοχής από το περιβάλλον τους.

120.Φ.Τσαλίκoglou, Β. Αρτινοπούλου, «Οι γυναίκες στη σημερινή Ελλάδα- ψυχοκοινωνικές διαστάσεις», ο.π., σ.12-13.

Το γεγονός αυτό σχετίζεται με την ψυχολογική τους κατάσταση, καθώς στερούνται τις κατευναστικές συνέπειες που προσφέρει η κοινωνική στήριξη από συναισθηματική πλευρά. Επίσης, πέρα από τον κοινωνικό, παραδέχονται ότι πλήττονται αρνητικά στον ψυχολογικό τομέα με αποτέλεσμα να ειδηλώνουν πολλά νεύρα και να θλιβονται, δείχνοντας με έναν ευθύ τρόπο την αρνητική επίδραση που έχει η πορνεία στην ψυχολογία της γυναίκας. Επηρεάζονται επίσης αρνητικά στο τομέα του γάμου, του έρωτα και της σεξουαλικής ζωής, τομείς βασικούς για την προσωπική τους ευημερία.

Στην έρευνα παρατηρήθηκε ότι περισσότερες ειδικόμενες διαχειρίζονται τις παραπάνω καταστάσεις επιστρατεύοντας μηχανισμούς άμυνας οι οποίοι είναι κυρίως η εκλογίκευση, επαναλαμβάνοντας συχνά στον εαυτό τους ότι απλά κάνουν μια δουλειά, η απώθηση, αποφεύγοντας να φέρνουν αυτό το θέμα στο προσκήνιο και το χιούμορ, διακωμωδίζοντας τα γεγονότα. Άλλος παράγοντας που τις κάνει να νιώθουν καλύτερα και να απαλλάσσονται από το άγχος της δουλειάς τους είναι η ενασχόληση με ευχάριστες δραστηριότητες στο σπίτι.

Ταυτόχρονα, επιδίδονται στη χρήση μικρής ποσότητας αλκοόλ. Η γηραιότερη από τις ειδικόμενες κάνει χρήση αλκοόλ καθημερινά και για χρόνια. Το στοιχείο αυτό είναι σύμφιλο με τις θεωρητικές απόψεις που θέλουν την «πραγματική» πόρνη, που είναι στη δουλειά για χρόνια, εθισμένη στο αλκοόλ.

Υπάρχει και μια άλλη κατηγορία ειδικόμενων, μια μειοψηφία η οποία δε χρησιμοποιεί τους παραπάνω μηχανισμούς και παρουσιάζει συναισθηματικά προβλήματα, κλαίει συχνά, δε νιώθει καλά με τον εαυτό της και αισθάνεται έντονες ενοχές. Οι κοπέλες αυτές κάνουν συστηματική χρήση ηρεμιστικών χαπιών, ανέφερον ότι «υποφέρουν» κάνοντας αυτή τη δουλειά και θέλουν σύντομα να σταματήσουν.

Από τα παραπάνω επαληθεύουμε επαληθεύουμε την άποψη ότι κοινωνικές διακρίσεις εις βάρος των γυναικών στον εργασιακό χώρο ανήκουν στους τομείς

που επηρεάζουν ψυχολογικά τη γυναίκα και είναι στοιχεία που, ανάλογα με την υποκειμενική εμπειρία της κάθε γυναίκας, μπορεί να οδηγήσουν σε ψυχολογικές συγκρούσεις. Η ευαλωτότητα στην εργασία είναι ένας βασικό τομέας που επηρεάζει την ψυχολογική κατάσταση της γυναίκας.¹²¹

Το γεγονός ότι οι εκδιδόμενες «παίζουν θέατρο» απέναντι στους πελάτες δείχνει ότι οι συγκεκριμένες συνθήκες στο πορνείο ωθούν τις εκδιδόμενες να υιοθετήσουν την προσωπικότητα της αγοράς¹²² που κατά τον Fromm είναι εικόνα που δεν έχει καμία σχέση με τον πραγματικό τους εαυτό και λειτουργεί ως μηχανισμός προσέκλυσης των πελατών. Βλέπουμε ότι οι εκδιδόμενες επιδιώκουν την αποστασιοποίηση από το ρόλο αυτό με το να τον περιορίζουν μόνο στον εργασιακό χώρο, ώστε να προστατευθεί ο εαυτός τους.

Θεματική ενότητα 9: Αυτοαντίληψη- εικόνα εαυτού

Όλες οι έρευνες δείχνουν ότι η έλλειψη κοινωνικής στήριξης σχετίζεται θετικά με την ύπαρξη θετικής αυτοαντίληψης. Όπως υποστηρίζουν μελετητές, η αντιληπτή κοινωνική στήριξη αυξάνει την αυτοεκτίμηση και η αυτοεκτίμηση με τη σειρά της σχετίζεται θετικά με την ψυχική υγεία. Πολλοί ερευνητές ταυτόχρονα εισηγούνται ότι εξίσου σημαντικό ρόλο παίζει και ο ρόλος του ίδιου του ατόμου τον τομέα αυτό.¹²³

Όπως παρατηρούμε από την έρευνα υπάρχουν εκδιδόμενες που διαχειρίζονται τις κοινωνικές επικρίσεις με τρόπο που να μην επηρεάζει την αυτοεκτίμηση και την ψυχική τους υγεία και μια μειοψηφία που δε σιέπτεται με τον παραπάνω τρόπο, η οποία παρουσιάζει χαμηλή αυτοεκτίμηση. Από το στοιχείο αυτό βλέπουμε τη σημασία που έχει ο ρόλος του ίδιου του ατόμου στην αυτοαντίληψή του.

121. *Εγκυκλοπαίδεια «Σύγχρονη ψυχολογία»*, ο.π., σ.74-75.

122. Α. Λεοντάρη, *Αυτοαντίληψη*, ο.π., σ. 28-29.

123. Φ.Τσαλίκολου, Β. Αρτινοπούλου, «Οι γυναίκες στη σημερινή Ελλάδα- ψυχοκοινωνικές διαστάσεις», ο.π. σ.12-13.

Διαπιστώνουμε ότι οι εκδιδόμενες που διατηρούν μια θετική αυτοαντίληψη διαχειρίζονται τις στρεσογόνες κοινωνικές συνθήκες επιλέγοντας συναναστροφές με τις ίδιες αντιλήψεις με εκείνες (άλλες εκδιδόμενες), ή απορρίπτοντας τις αρνητικές επικρίσεις ως αδικαιολόγητες.¹²⁴

Επίσης, οι παραπάνω γυναίκες είναι όσες από τις εκδιδόμενες αισθάνονται ότι έχουν τον έλεγχο της δουλειάς τους, την βλέπουν επιχειρηματικά και δεν επιθυμούν να σταματήσουν. Σύμφωνα λοιπόν και με τη θεωρία, στην περίπτωση που το άτομο αισθάνεται ότι ο ρόλος του είναι προσωπική επιλογή βρίσκεται υπό τον έλεγχό του, έχει καλύτερη αυτοεκτίμηση.¹²⁵

Οι παραπάνω λοιπόν εκδιδόμενες που νιώθουν ότι ελέγχουν το ρόλο που διάλεξαν έχουν υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης από τις υπόλοιπες οι οποίες στεναχωριούνται που κάνουν αυτή τη δουλειά και θέλουν να σταματήσουν. Οι εκδιδόμενες αυτές θεωρούν τον εαυτό τους ευκολόπιστο, ευαίσθητο και δεν αισθάνονται ικανοποιημένες με τον εαυτό τους.

Συμπερασματικά, φαίνεται ότι οι εκδιδόμενες όσο αφορά την αυτοαντίληψη τους είναι χωρισμένες σε δύο κατηγορίες: εκείνες που αποδέχονται τη δουλειά και τον εαυτό τους και μια μειοψηφία που δεν μπορεί να συμφιλιωθεί με το γεγονός ότι κάνει αυτή τη δουλειά και έχει χαμηλά επίπεδα αυτοαντίληψης.

124. S. Hurter, *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*, ο.π., σ. 94.

125. Φ.Τσαλίκογλου, Β. Αρτινοπούλου, «Οι γυναίκες στη σημερινή Ελλάδα- ψυχοκοινωνικές διαστάσεις», ο.π., σ.14

3.4.4 Γενικά συμπεράσματα

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε οι εκδιδόμενες αποκάλυψαν στοιχεία για το επάγγελμα και τις συνθήκες εργασίας τους τα οποία είναι σύμφιλα με αυτά που έχουν παραθέσει ερευνητές που έχουν ασχοληθεί με το θέμα, όπως επιβεβαιώνεται έπειτα από το συσχετισμό τους με το θεωρητικό πλαίσιο. Τα δημογραφικά, η αξιολόγηση των πελατών, η άποψή τους για το χρήμα και τους κινδύνους συμφωνούν με τα συμπεράσματα ανάλογων μελετών που έχουν γίνει για το φαινόμενο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα νέα στοιχεία που αποκαλύπτουν τη φύση και τα αίτια των ψυχολογικών, κοινωνικών και οικογενειακών προβλημάτων με τα οποία φέρνει αντιμέτωπες τις εκδιδόμενες η πορνεία, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο τα διαχειρίζονται: Η απόρριψη και ο στιγματισμός από την κοινωνία είναι ο κύριος γενεσιουργός παράγοντας όλων των κοινωνικών, οικογενειακών και ψυχολογικών προβλημάτων τους.

Όλες οι εκδιδόμενες αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής απομόνωσης και αισθάνονται ότι λόγω της δουλειάς τους είναι εκτεθειμένες σε καταθλιπτογενείς συνθήκες και συνθήκες που απειλούν την αυτοεκτίμησή τους, τις οποίες διαχειρίζονται επιστρατεύοντας διάφορους μηχανισμούς άμυνας που τις βοηθούν να διατηρήσουν την εσωτερική τους συνοχή.

Τα παραπάνω συμπεράσματα επιβεβαιώνουν την υπόθεση εργασίας ότι οι εκδιδόμενες εκλαμβάνουν τον εαυτό τους εκτός κοινωνίας. Οι υποθέσεις εργασίας ότι «είναι ευάλωτες στην κατάθλιψη» και «έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση» διαψεύδονται καθώς οι εκδιδόμενες επιστρατεύουν μηχανισμούς άμυνας ενάντια στις συνθήκες που απειλούν την αυτοεκτίμηση και την ψυχική τους υγεία. Παρόλα αυτά, μια μειοψηφία από τις εκδιδόμενες παρουσιάζει χαμηλή αυτοεκτίμηση και ψυχολογικά προβλήματα, αποδεικνύοντας ότι οι παραπάνω υποθέσεις ισχύουν

μόνοι σε περίπτωση που οι εκδιδόμενες δεν αμύνονται αποτελεσματικά απέναντι στις ιδιαίτερες συνθήκες της δουλειάς τους.

Η προσωπική αίσθηση που αποκομίσαμε καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας και των συνεντεύξεων είναι ότι οι εκδιδόμενες είναι επιφυλακτικές και καχύποπτες απέναντι στον ερευνητή, που για εκείνες στην αρχή δεν είναι παρά ένα πρόσωπο που θέλει να τις μελετήσει σαν κάτι το αξιοπερίεργο: Ορισμένες εκδιδόμενες αρνήθηκαν κατηγορηματικά να συμμετάσχουν και μάλιστα στο άκουσμα των λέξεων «έρευνα» και «κοινωνικοί λειτουργοί», αποχώρησαν.

Το παραπάνω γεγονός υποδηλώνει ότι πιθανά να έχουν αρνητικές εμπειρίες από κάποιους ερευνητές ή κοινωνικούς λειτουργούς, ή ακόμη ότι επιθυμούν να αποφύγουν το να φέρουν στην επιφάνεια ζητήματα που τις προβληματίζουν.

Άλλες εκδιδόμενες φοβόντουσαν να συμμετάσχουν για να μη διαρρεύσει στο κύκλωμά τους ή στον προσάτη ότι αποκάλυψαν συνθήκες της δουλειάς τους και τους δημιουργηθούν προβλήματα, δείχνοντας έτσι το κατά πόσο οι κύκλοι αυτοί ασκούν έλεγχο επάνω τους. Φοβόντουσαν επίσης ότι, αν συμμετάσχουν, μπορεί να βγουν στα κανάλια και να έρθουν δημοσιογράφοι που θα τις εκθέσουν ανεπανόρθωτα. Το γεγονός αυτό δείχνει πόσο αδιάκριτο ρόλο παίζουν τα Μ.Μ.Ε. σε θέματα πορνείας και πόσο οι εκδιδόμενες αισθάνονται ότι απειλούνται από αυτά με στιγματισμό.

Οι εκδιδόμενες έκαναν ερωτήσεις όπως «τι το διαφορετικό δηλαδή έχει αυτή η δουλειά από τις υπόλοιπες και θέλετε να το ερευνήσετε» και «θα σου απαντήσω αν μου απαντήσεις πρώτα εσύ εάν θα έκανες αυτή τη δουλειά». Η συγκεκριμένη εκδιδόμενη συμμετείχε στη συνέντευξη μόνο αφού πήρε θετική απάντηση.

Πραγματικά η θέση μας ως ερευνητές ήταν δύσκολη διότι οι εκδιδόμενες ήταν αρνητικά διατεθειμένες και αμυνόμενες, προβάλλοντας επάνω μας το γεγονός ότι η κοινωνία ασχολείται μαζί τους με αρνητικό τρόπο. Μόνο οι παλιές στη δουλειά ήταν εξαιρετικά άνετες και πρόθυμες να συμμετέχουν.

Παρόλα αυτά, αφού δεχόντουσαν τη συμμετοχή τους, αποδεικνύονταν ιδιαίτερα πρόθυμες, ευγενικές και εκδηλωτικές. Έδειχναν μια διάθεση να ανοιχτούν στον ερευνητή, να εξωτερικεύσουν συναισθήματα και να μιλήσουν για πράγματα που τις απασχολούν, σαν να το έχουν ανάγκη, ακόμη κι αν δουλεύουν σαν στυγνοί επαγγελματίες. Η προσωπική αίσθηση που αποκομίσαμε είναι ότι οι εκδιδόμενες γυναίκες είναι άτομα που έχουν πολλά να πουν εάν αισθανθούν εμπιστοσύνη.

3.4.5 Προτάσεις

Οι ειδικοί που ασχολούνται με το θέμα μπορούν να εστιάσουν στους συγκεκριμένους κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες στους οποίους σύμφωνα με την έρευνα οι εκδιδόμενες είναι περισσότερο ευάλωτες λόγω της δουλειάς τους και να συμβάλλουν στην εκτόνωσή τους είτε σε ατομικό-ψυχολογικό επίπεδο, είτε σε κοινωνικό, με σκοπό την αλλαγή στάσεων και πεποιθήσεων επιβλαβών για της γυναίκες αυτές και την κοινωνική τους στήριξη.

Διανύουμε την περίοδο που η πορνεία έχει αναγνωριστεί ως επάγγελμα στην Ελλάδα, όπως όμως προκύπτει από την έρευνα ακόμη και σήμερα οι εκδιδόμενες έρχονται αντιμέτωπες με κοινωνικές διακρίσεις εις βάρος τους οι οποίες έχουν συνέπειες στην προσωπική και συναισθηματική τους ζωή.

Θεωρούμε πως πλέον οι σύγχρονες κοινωνίες θα πρέπει να αποδεχτούν το γεγονός ότι η πορνεία είναι ένα επάγγελμα αναγνωρισμένο άρα χρήσιμο στην κοινωνία και να εντατικοποιηθούν προσπάθειες ενημέρωσης του κοινού από τους αρμόδιους φορείς. Κρίνουμε σκόπιμο να αφομοιώσει η κοινωνία το ρόλο της νόμιμης πορνείας και ταυτόχρονα να πάψει να τον συγχέει με άλλες-παράνομες μορφές.

Ο κοινωνικός λειτουργός συγκεκριμένα μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά προς αυτή την κατεύθυνση αξιοποιώντας τις δυνατότητες που υπάρχουν ή συμβάλλοντας στη δημιουργία νέων, μέσα από την κοινωνική ενημέρωση και τη

συμμετοχή του σε ανάλογα προγράμματα που αφορούν τις εκδιδόμενες.
Ταυτόχρονα θεωρούμε ότι εφόσον η επιλογή της άσκησης της πορνείας
βρίσκεται κάτω από την ελεύθερη βούληση των κοριτσιών, πρέπει να
αντιμετωπίζεται με αποδοχή από τον κοινωνικό περίγυρο και όχι με απόδοση
άσχημων χαρακτηρισμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΩΣΕΙΣ

- A. Καραμάνου, «Μετά την τρομοκρατία η πορνεία», *Ελευθεροτυπία*, 19/6/2003.
- A. Λεοντάρη, *Αυτοαντίληψη*, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα :1996 .
- A. Μεγαπάνου, *Διάλογος με την Άννα*, Libro, Αθήνα :1988.
- A. Ψαρρά, I. Φλωρεντίν, «Πορνεία: Συστήματα ρύθμισης και καταστολής» στο *Σκούπα*, 4 (1980) .
- V. Vanoyeke, *Η πορνεία στην Ελλάδα και τη Ρώμη*, Παπαδήμας, Αθήνα:1996
- Γ.Καλλίνικος, Γ. Παπουτσάκης, Α. Ρουμελιώτου, Μ. Κοτσιανοπούλου, C. Richardson, I.Οικονομίδου, Γ. Παπαευαγγέλου, «Ανοσολογικές διαταραχές επί ιερόδουλων και συσχέτιση με τις σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις», στο *Ιατρική*, 48 (1985).
- Γ.Λάζος, *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα*, Καστανιώτη, Αθήνα: 1999.
- Γ. Λάζος, Ε. Κορνάρου, Α. Ρουμελιώτου, «Μη δηλωμένες εκδιδόμενες γυναίκες: δεδομένα από έρευνα πεδίου. Παράγοντες που συμβάλλουν στην εξάπλωση του AIDS στην πορνεία», Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τομέας Επιδημιολογίας, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, Αθήνα, 1997.
- Γ.Ράττνερ, «Ψυχολογία της γυναίκας»,*Τα Σύγχρονα Οικογενειακά Προβλήματα*, 3, Μανιατέας, Αθήνα:1969.
- C. Reinsberg, *Γάμος, εταίρες και παιδερασία στην αρχαία Ελλάδα*, Παπαδήμας, Αθήνα: 1993.
- Δ.Ι. Κυρτάτας , *Χολός Γυναικός και άλλες ιστορίες από τον ερωτικό βίο των αρχαίων Ελλήνων*, Άγρα, Αθήνα:1999
- «Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας», τεύχος πρώτο, αρ. φύλλου 161, 5/8/1999.
- L. Adler, (1983). *Η καθημερινή ζωή στους οίκους ανοχής της Γαλλίας*, Παπαδήμας, Αθήνα:2000
- Ν.Λάζαρη, I. Λαλιώτου, «Σωματεμπορία γυναικών, πορνεία και σεξουαλική εκμετάλλευση. Επισκόπηση, καταγραφή ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, Κέντρο Ερευνων Για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), Αθήνα: 2002.
- Penthouse*, 66 (Ιούλιος 2004).

Σύγχρονη ψυχολογία, τόμος 5^{ος}, Αλέξανδρος, Αθήνα: 2000.

S. Hurter, *Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση*, Παπαζήση, Αθήνα, 1999 .

Τ. Χατζή, *Πουτάνα, δεκατρία χρόνια μετά*, Οδυσσέας, Αθήνα, 1993.

Φ. Τσαλικογλου, Β. Αρτινοπούλου, «Οι γυναίκες στη σημερινή Ελλάδα- ψυχοκοινωνικές διαστάσεις», ΚΕΘΙ, 2003.

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://users.otenet.gr>

www.arister.gr/gynaikes/default

www.ert.gr

www.europa.eu.int/comm/justice

www.evrytanika.gr

www.focusmag.gr/articles

www.iospress.gr

www.istoselides.gr

www.mesogios.gr/arxeio/2003

www.News.in.gr *Associated press.*

www.sxeseis.gr